

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Pavčina Širůčková

Procesní postavení osoby neznámého pobytu
ve světle „Nařízení Brusel I“

Disertační práce

Školitel autora disertační práce: prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc., DSc.

Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 15.7.2015

Prohlašuji, že předloženou disertační práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

.....

V Praze dne 15.7.2015

Děkuji tímto paní profesorce Monice Pauknerové za její obětavou a laskavou pomoc, cenné odborné rady i trvalou psychickou podporu.

Mé velké díky patří mimořádně pracovitému a talentovanému Matoušovi Vrběckému za všestranný poskytnutý servis.

Anotace

Procesní postavení osoby neznámého pobytu ve světle „Nařízení Brusel I“

Jedním z důsledků odstraňování právních překážek, které dříve bránily občanům EU v přesunu do jiného členského státu, je mimo jiné nárůst případů uzavírání smluv s příslušníky s ostatních členských států. S tím pak souvisí nárůst počtu soudních řízení s cizím prvkem vedených před soudy členských států. Početná skupina soudních sporů je přitom vedena proti žalovaným neznámého pobytu. V praxi se přesně řečeno jedná o takové žalované, u kterých se soudu nedaří doručovat písemnosti a současně nemá žádné informace o tom, kde se nacházejí. Není přitom nejen možné zjistit, zda se tyto osoby nacházejí v České republice, ale je otázkou, zda se nacházejí v EU vůbec. V takovém případě je třeba posoudit, zda v řízení proti takovým žalovaným lze pro určení pravomoci použít pravidla Nařízení Brusel I, jehož osobní působnost je zásadně založena na principu bydliště žalované strany. Tato práce se mimo této základní otázky zabývá zejména dále také posouzením, zda v řízení vedeném s osobou neznámého pobytu lze využít vnitrostátní instituty, které jsou jinak evropskému právu neznámé. V českém právním řádu půjde o institut opatrovníka ustanovovaného osobám neznámého pobytu.

Klíčová slova:

Příslušnost, neznámé bydliště, opatrovník, mezinárodní právo procesní

Abstract

Procedural position of a person whose domicile is unknown in light of “Brussels I Regulation”

One of the results of the removal of obstacles that previously used to prevent EU citizens from moving into another member state is, among others, an increase in the number of contracts entered into with nationals from other member states. Connected therewith there has been an increase in the number of cases involving a foreign element taken before courts of the member states. Many of those cases are in fact brought against persons whose domiciles are unknown. To be precise, in practice it is defendants on whom it is not possible to serve the process and at the same time the court has no information regarding their domiciles. Not only is it impossible to find out whether they are in the Czech Republic, but the question is whether they are in the EU at all. In such a case it is necessary to consider whether it is possible to apply the rules of Brussels I Regulation, whose operation is based on the principle of domicile of the sued party, for the determination of jurisdiction in proceedings against such defendants. Besides this basic issue the paper also deals with the assessment of whether it is possible to apply, in the proceedings against a person whose domicile is unknown, domestic institutes which are not recognised by European Union law. In the Czech legal order it is the institute of a curator appointed to a person whose domiciles are unknown.

Keywords:

Jurisdiction, place of domicile unknown, guardian ad litem, law of international civil procedure

Obsah

Anotace	4
Abstract.....	5
Obsah	6
I. Úvod	11
I.1. Metody a hypotézy práce	14
I.1.1. Metody	14
I.1.2 Hypotézy	16
II. Základní pojmy	19
II.1 Oprávnění rozhodovat spor.....	19
II.1.1. Pravomoc soudů.....	20
II.1.2. Příslušnost soudů	21
II.2. Mezinárodní pravomoc	21
II.2.1. Rozhodovací praxe Soudního dvora	23
II.2.2 Mezinárodní pravomoc vs. mezinárodní příslušnost.....	24
II.3. Neznámý pobyt	25
III. Nařízení Brusel I.....	27
III.1. Povaha pravidel zakotvených v Nařízení.....	29
III.1.1. Použití z úřední povinnosti	29
III.1.2. Mezinárodní prvek.....	29
III.1.3. Pojem řízení s mezinárodním prvkem	30

III.1.4. Prorogační doložka jako cizí prvek v řízení	31
III.1.5. Předvídatelnost pravidel	33
III.2. Věcná působnost Nařízení Brusel I	34
III.2.1. Věci výslovně vyloučené	35
III.2.2. Judikatura Soudního dvora	36
III.3. Časová působnost Nařízení Brusel I	38
III.3.1. Časová působnost u výkonu rozhodnutí	39
III.3.2. Časová působnost při uzavření jurisdikční dohody	39
III.4. Teritoriální působnost Nařízení Brusel I	42
III.5. Osobní působnost Nařízení Brusel I	42
III.5.1. Uznání a výkon	42
III.5.2. Obecná pravomoc	43
III.5.2.1 Kogentní povaha ustanovení čl. 2 Nařízení	45
IV. Kritérium bydliště	47
IV.1. Bydliště právnické osoby	50
IV.2. Bydliště člověka	51
IV.2.1. Občanský soudní řád	52
IV.2.2. Nepodnikající fyzická osoba	52
IV.2.3. Podnikající fyzická osoba	54
IV.2.4. Bydliště na více místech	55
IV.2.5. Forum shopping	57
IV.3. Bydliště v rozhodovací praxi soudů	62

IV.4. Občanský zákoník	63
IV.5. Fikce bydliště	65
IV.5.1 Fikce bydliště pro účely stanovení mezinárodní pravomoci	66
IV.6. Okamžik zjišťování bydliště žalovaného	67
IV.7. Bydliště strany žalující.....	68
IV.8 Trvalý pobyt.....	70
IV.9. Výjimky z pravidla bydliště žalovaného	73
IV.9.1. Výlučná pravomoc.....	73
IV.9.2. Prorogační dohody.....	74
IV.9.3. Prorogační doložka ve prospěch soudu třetího státu.....	75
IV.9.4. Podřízení se pravomoci bez výhrad.....	78
V. Žaloby podávané slabšími účastníky sporu.....	89
V.1. Spotřebitelské smlouvy	89
V.1.1 Úprava v Bruselské úmluvě	91
V.1.2. Úprava v Nařízení Brusel I bis	92
V.2. Příslušnost pro individuální pracovní smlouvy	92
V.3 Příslušnost ve věcech pojištění	93
VI. Použití Nařízení Brusel I na osoby neznámého bydliště	95
VI.1. Uznání a výkon z pohledu zjišťování bydliště účastníků	96
VI.2. Osoba neznámého pobytu ve věcech s výlučnou pravomocí.....	96
VI.3. Osoby neznámého pobytu při uzavřené prorogační dohodě	97
VI.4. Speciální pravomoc zakotvená na ochranu spotřebitelů	97

VI.4.1 Změny dle Nařízení Brusel I bis	97
VI.5. Speciální pravomoc a spory z individuální pracovní smlouvy	97
VI.6. Speciální pravomoc ve věcech z pojistné smlouvy	98
VI.7. Pravomoc založená na obecném soudu žalovaného	98
VII. Postavení opatrovníka osob neznámého pobytu	101
VII.1. Postavení opatrovníka v řízení	101
VII.2. Vykonatelnost rozhodnutí a pravomoci opatrovníka	104
VII.3. Podřízení se pravomoci jednáním opatrovníka	107
VIII. Judikatura Soudního dvora	110
VIII.1. Věc Lindner	110
VIII.1.1. Skutkový stav	110
VIII.1.2. Hodnocení věci soudem prvního stupně	112
VIII.1.3. Východiska soudu prvního stupně	113
VIII.1.4. Dotazy položené Soudnímu dvoru	116
VIII.1.5. Řízení před soudním dvorem	116
VIII.2. Cornelius de Visser	129
VIII.2.1. Skutkový stav	129
VIII.2.2. Názor německého nalézacího soudu	130
VIII.2.3. Otázky položené Soudnímu dvoru	131
VIII.2.4. Odpovědi Soudního dvora	133
VIII.3. Věc C-112/13 A proti B a dalším	138
VIII.3.1. Skutkový stav	138

VIII.3.2. Řízení před rakouskými soudy.....	139
VIII.3.3. Otázky položené Soudnímu dvoru.....	140
VIII.3.4. Podrobení se mezinárodní pravomoci opatrovníkem.....	141
IX. Judikatura českých soudů	147
IX.1. Věc D&I CONSULTING LIMITED	147
IX.2. Věc CP Inkaso, s. r. o.....	152
IX.2.1 Skutkový stav	152
IX.2.2 Právní posouzení věci Nejvyšším soudem České republiky.....	153
IX.2.3 Hodnocení rozhodnutí soudu	156
X. Závěr	158
XI. Shrnutí	164
XII. Summary	167
Literatura.....	170

I. Úvod

Mezi jednu ze čtyř základních svobod vnitřního trhu EU patří volný pohyb osob. Jedním z důsledků postupného odstraňování právních i faktických překážek, které dříve bránily občanům EU v přesunu do jiného členského státu, je také nárůst případů uzavírání smluv s příslušníky s ostatních členských států. S tím pak samozřejmě souvisí též nárůst počtu soudních řízení vedených mezi příslušníky různých členských států.

Ačkoliv Ministerstvo zahraničních věcí České republiky ve svém vyjádření ve věci C-327/10 Lindner¹ vyslovuje velký údiv nad touto skutečností,² je pravdou a každodenní praxí, že početná skupina soudních sporů je vedena proti žalovaným, u kterých k datu podání žaloby není zřejmé, kde konkrétně se právě nacházejí. V praxi se přesněji řečeno jedná o takové žalované, u kterých se rozhodujícím soudu nedaří doručovat písemnosti. Není přitom nejen možné zjistit, zda se tyto osoby nacházejí v České republice, ale je otázkou, zda se nacházejí v EU vůbec.

Cílem této práce je posouzení, jakým způsobem hodnotit v souladu s Nařízením č. 44/2001, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (dále jen „Nařízení Brusel I nebo „Nařízení“), postavení cizího státního příslušníka, který je v okamžiku zahájení řízení neznámého bydliště. Tato otázka, která již byla několikrát předmětem zkoumání Soudním dvorem, vyplývá ze skutečnosti, že podle pravidel zakotvených v Nařízení Brusel I je právě bydliště žalovaného určující pro posouzení mezinárodní pravomoci k řešení sporu. Je tedy zásadní otázkou, zda lze Nařízení Brusel I aplikovat na osoby, u

---

¹ Věc C-327/10, Hypoteční banka, a.s. proti Udo Mike Lindnerovi.

² Česká republika poměrně odtrženě od každodenní praxe k věci doslova uvádí, že: „Je skutečně s podivem, že i v dnešní době se mohou stále vyskytnout případy, kdy se určitá osoba ztratí. V našem případě – na rozdíl od Kunderova románu – se ovšem zjevně nejedná o ztrátu beze stopy.“

kterých existuje zcela zásadní pochybnost, zda spadají do jeho osobní působnosti.

Pravidla pro určení příslušnosti stanovená Nařízením Brusel I nezohledňují jako kritérium ke stanovení mezinárodní pravomoci cizí státní příslušnost stran sporu. Je tedy současně sporné, zda za situace, kdy je žalovaný neznámého pobytu a současně státním příslušníkem jiného státu, než je stát, ve kterém dané řízení probíhá, zakládá pouhá cizí státní příslušnost mezinárodní prvek v řízení.

Dále pak s ohledem na skutečnost, že Nařízení Brusel I problematiku vedení řízení proti osobám neznámého pobytu neupravuje, je současně také sporné, zda Nařízení Brusel I brání v obecné rovině použití takových ustanovení národního práva, které umožňuje vést řízení proti osobám, jejichž pobyt není znám.

V praxi je možné se setkat s rozdílnými přístupy k výše uvedeným problémům, přičemž některé z nich vedou k problematickým dopadům na účastníky řízení. Je tomu tak např. v případě posouzení, dle kterého osobu neznámého pobytu není možné žalovat v žádném státu EU pro absenci známého bydliště.

Setkat se lze také názory, že na danou situaci Nařízení Brusel I nedopadá, avšak mezinárodní pravomoc je třeba posoudit dle ustanovení zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, kde cizí státní příslušnost zakládá mezinárodní prvek v řízení.

Z rozhodovací praxe lze zejm. poukázat na již překonané usnesení Okresního soudu v Chebu z 10. 5. 2007, sp. zn. 15 C 45/2006, v němž soud mimo jiné konstatoval, že nařízení Brusel I neumožňuje vést řízení proti osobě neznámého pobytu: „Článek 59 Nařízení sice ponechává otázku určení bydliště účastníka řízení na národním právu (...) avšak s tím, že se daná osoba zdržuje na jiném, známém místě.“

Dle názoru soudu nepokrývá případy, kdy žalovaný žádné soudu známé bydliště nemá. Soud současně bez podrobnějšího zdůvodnění uvedl, že v každém jiném členském státě by rozhodnutí vydané v řízení dle českého procesního práva, kde je žalovaný zastoupen procesním opatrovníkem, bylo shledáno v rozporu s veřejným pořádkem, a nemohlo by proto být uznáno.

Dále je třeba ve světle Nařízení Brusel I zhodnotit možnost využití institutu, který je evropskému právu zcela neznámý, a to institutu opatrovníka. V rámci soudních řízení vedených proti státním příslušníkům České republiky v ryze vnitrostátních věcech se totiž otázka neznámého pobytu účastníka řízení řeší postupem podle ust. § 29 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále také jen „OSŘ“ či „občanský soudní řád“). V souladu s citovaným ustanovením předseda senátu může (a to neučiní-li jiná opatření) účastníku, jehož pobyt není znám nebo jemuž se nepodařilo doručit na známou adresu v cizině, ustanovit opatrovníka. Přitom platí, že v řízení samém postupuje soud i v případě existence mezinárodního prvku podle procesních předpisů vlastního právního řádu.

Je však otázkou, nakolik je tento postup aplikovatelný v případě, kdy má být pravomoc soudu založena postupem dle Nařízení Brusel I.

Je-li přitom i v režimu Nařízení Brusel I jmenování opatrovníka možné, je dále potřeba posoudit jeho procesní postavení v takovém řízení. Zejména je nezbytné zabývat se otázkou, zda je možné vyjádření soudem ustanoveného opatrovníka žalovaného ve věci samé považovat za podrobení se soudní příslušnosti, zda jde o rozhodnutí vydané v řízení, ve kterém se na účastníka hledí, jako by se řízení účastnil, či jako na řízení vedené bez jeho účasti a nakonec, zda je takové rozhodnutí možné uznat a vykonat v ostatních členských státech.

Předmětem této práce je především posouzení postupu v řízení vedeném v režimu Nařízení Brusel I, pozornost však bude věnována i úpravě Nařízení

Brusel I bis, která se použije pro řízení před soudy členských států zahájená po 10.1.2015.

Proklamovaným cílem Bruselské úmluvy, která byla předchůdcem Nařízení Brusel I a která byla přijata na základě článku 220 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství, bylo „*posílit v rámci Společenství právní ochranu osob v něm trvale usazených*“. Dle jejího odůvodnění: je „*za tímto účelem nezbytné stanovit mezinárodní příslušnost soudů členských států, usnadnit uznání a zavést rychlé řízení ve snaze zajistit výkon rozhodnutí, veřejných listin a soudních smírů*“.

Cílem této disertační práce je jednak popsat existující výkladové problémy, jednak v souladu s rozhodovací praxí a doktrinálními výklady nabídnout jejich řešení tak, aby autorka také přispěla naplňování shora uvedených cílů. Tato disertační práce by tak měla být především praktickým vodítkem pro aplikační praxi, čímž by současně měla napomoci zvýšení právní jistoty účastníků.

I.1. Metody a hypotézy práce

I.1.1. Metody

Základní metodou použitou v této práci je analýza a komparace získaných údajů a materiálů a následně pak jejich syntéza. Dále je využito také metody historické, jakož i sémantického výkladu pojmů.

Předkládaná disertační práce je svým charakterem popisně-explanační se zaměřením na systematicko-deskriptivní analýzu vlastního textu. Práce tak představuje verifikující studii spočívající na metodě ověřování pracovních hypotéz.

Pokud jde o použité metody zpracování, byla v této práci zvolena metoda zpravidla doktrínou používaná při zkoumání poměrů s cizím prvkem, a to:

1. vlastní analýza textů právních norem,

2. komparace české i zahraniční legislativy a literatury,
3. konfrontace zjištění s právně aplikační praxí,
4. syntéza a ověření hypotéz.

Klíčovou aktivitou právního výzkumu použitou v předkládané práci je interpretace. Výklad se v této práci přitom týká jak právních dokumentů evropského práva, tak českých obecně závazných norem. Aplikovány jsou všechny tradiční metody výkladu, zejména pak jazykový, systematický, historický a teleologický výklad.

K výkladu některých institutů je v této práci odkazováno mimo jiné také na judikaturu Soudního dvora vztahující se k Bruselské úmluvě, neboť v rozsahu, ve kterém tuto úmluvu Nařízení Brusel I nahrazuje, platí výklad ustanovení Bruselské úmluvy i pro Nařízení, a to vždy tehdy, je-li možné ustanovení těchto nástrojů kvalifikovat jako rovnocenné³. K Bruselské úmluvě je také třeba připomenout, že pro Českou republiku nebyla nikdy závazná, neboť ke dni vstoupení České republiky do EU již bylo účinné Nařízení Brusel I. Z téhož důvodu neexistuje oficiální česká verze úmluvy.⁴ V textu práce je proto podáván výklad anglického textu této úmluvy.

V předkládané práci je čerpáno nejen z české právní literatury, ale také z mnoha jiných pramenů, a to jak z jednotlivých zákonů a jiných právních předpisů, tak z některých pramenů politických. Využity byly také prameny cizojazyčné, a to v jazyce anglickém. Okrajovým zdrojem informací pro tuto práci byla světová počítačová síť internet.

---

³ Judikováno např. ve věci C-533/08 TNT Express Nederland BV, C-180/06 Ilsinger.

⁴ Bříza, P.: Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 123.

I.1.2 Hypotézy

Hlavní výzkumnou otázkou této práce je, zda je možné v právních poměrech spadajících do působnosti Nařízení Brusel I vést řízení proti osobám neznámého pobytu. Tato výzkumná otázka identifikuje hlavní badatelský problém, kterým se předkládaný text zabývá.

Výchozím impulsem pro výzkum bylo zjištění autorky, že se v praxi vyskytuje celá řada protichůdných názorů na možnosti postupu českých soudů v řízení s cizím prvkem v případě, že je žalovaný neznámého pobytu. Některé z názorů zastávané českými soudy tak, jak se s nimi autorka této práce ve své praxi setkala, přitom dle jejího názoru vedou k denegatio iustitiae žalobci, který v důsledku takové praxe nemá možnost domoci se vedení řízení (a tedy vydání rozhodnutí) proti účastníkovi, jehož pobyt nelze žádnými prostředky zjistit.

Potřeba zpřesnění pojmů a naplnění celkové koncepce práce vedly k rozpracování hlavní výzkumné otázky na tyto otázky nižšího řádu:

1. Představuje státní příslušnost mezinárodní prvek v řízení za situace, kdy kritérium státní příslušnosti je v Nařízení Brusel I nahrazeno kritériem bydliště?
2. Je ve vztazích spadajících do působnosti Nařízení Brusel I možné využít institutů vnitrostátního práva, které umožňují vést řízení proti osobám neznámého pobytu?
3. Je možné úkony opatrovníka ustanoveného dle českého procesního práva považovat za podřízení se pravomoci daného soudu bez výhrad?
4. Je rozhodnutí vydané v řízení, v němž byl žalovaný neznámého pobytu zastoupen opatrovníkem, možné vykonat v jiném členském státě?

Pracovní hypotézy

V první řadě má autorka za to, že pravomoc soudů je ve světle Nařízení Brusel I dána i tehdy, pokud se soudu nepodaří zjistit, kde má žalovaný bydliště, tedy ani, zda má žalovaný bydliště na území EU.

Tato hypotéza je odůvodněna požadavkem na právní jistotu účastníků právních vztahů a právo žalobce na přístup ke spravedlnosti. Autorka této práce má za to, že pro případ, že se nepodaří zjistit aktuální pobyt žalovaného, je možné založit pravomoc s odkazem na poslední známé bydliště žalovaného.

K dílčím otázkám má autorka tyto hypotézy:

1. Státní příslušnost nepředstavuje sama o sobě cizí prvek v řízení.

S ohledem na skutečnost, že Nařízení Brusel I opustilo státní příslušnost jakožto kritérium k založení mezinárodní pravomoci, má autorka za to, že je-li jediným do úvahy připadajícím cizím prvkem cizí státní příslušnost jednoho z účastníků řízení, jde o věc zcela vnitrostátní.

2. Ve vztazích spadajících do působnosti Nařízení Brusel I je možné využít institutů vnitrostátního práva, které umožňují vést řízení proti osobám neznámého pobytu.

Nařízení Brusel I dle názoru autorky nebrání využít takových institutů vnitrostátního práva, které osobám neznámého pobytu garantují, že jejich práva v řízení budou dostatečně chráněna. V českém právním řádu je tak možné využít institut opatrovníka.

3. Úkony opatrovníka ustanoveného dle českého procesního práva lze považovat za podřízení se pravomoci daného soudu bez výhrad.

S ohledem na široká oprávnění, kterými opatrovník v českém právním řádu disponuje, má autorka za to, že jeho účast na řízení může založit pravomoc podřízením se pravomoci bez výhrad.

4. Rozhodnutí vydané v řízení, v němž byl žalovaný zastoupen opatrovníkem, lze vykonat v jiném členském státě.

Ze stejných důvodů tak, jak byly nastíněny výše, je také možné předpokládat, že je-li osoba neznámého pobytu zastoupena v řízení opatrovníkem, byla její práva v řízení chráněna. Rozhodnutí vydané v řízení pak může být vykonáno v jiném členském státě za využití pravidel Nařízení Brusel I.

II. Základní pojmy

Těžištěm této práce je posouzení, zda a případně za splnění jakých podmínek mají soudy členského státu EU mezinárodní oprávnění rozhodovat spor, jehož charakteristickým rysem je, že žalovaný je neznámého pobytu.

K zodpovězení této otázky je potřeba v první řadě definovat základní pojmy, a to jednak pojmy „mezinárodní pravomoc“ a „mezinárodní příslušnost“, jednak pojem „pobyt“.

II.1 Oprávnění rozhodovat spor

Základní otázkou je, zda oprávnění soudu jednoho členského státu rozhodovat konkrétní věc s mezinárodním prvkem, označíme za mezinárodní pravomoc či za mezinárodní příslušnost.

Nejde přitom tak, jak by se na první pohled mohlo zdát, pouze o ryze teoretický problém, který by snad řešil jen, jakým pojmem označíme tutéž kompetenci, jde naopak o zcela zásadní otázku.

Základním pojmem práva procesního je pojem „pravomoc“. Tohoto pojmu užívá české právo ve smyslu oprávnění soudů rozhodovat. Oproti tomu příslušností soudů rozumíme určení, který článek ze soustavy soudů v daném státě je povolán v dané věci vést řízení.⁵

K vymezení pravomoci justičních orgánů přitom dochází dvojím způsobem. V první řadě jsou vnitrostátními předpisy vytyčeny meze tuzemské pravomoci justičních orgánů, které tvoří zároveň hranice jejich tzv.

---

⁵ Pauknerová, M.: Konference věnovaná kodifikaci soukromého práva. Část II. Evropské mezinárodní civilní procesní právo. Právní fórum 4/2006, str. 46.

mezinárodní pravomoci. Dále je pak nepřímo vymezena mezinárodní pravomoc nebo příslušnost cizích orgánů, čímž jsou v poměru k tuzemsku určeny (připuštěny) hranice jurisdikce justičních orgánů jednotlivých cizích států (spolu s uvedením věcí, u nichž je cizí jurisdikce vyloučena). Takto vymezené hranice pravomoci pak mohou být modifikovány mezinárodní smlouvou mezi konkrétními státy (případně prorogační smlouvou).⁶

Na straně jedné bychom mohli konstatovat, že s ohledem na to, že Nařízení Brusel I stanoví, soudy kterého státu budou rozhodovat konkrétní spory bez toho, aby určilo konkrétní příslušný soud, jde o pravidla stanovící pravomoc soudů.

Na straně druhé je zřejmé, že ustanovení Nařízení Brusel I také v některých případech rozhraničuje příslušnost konkrétních soudů v rámci daného státu. Nařízení totiž v některých svých ustanoveních výslovně zakotvuje, který je místně příslušný soud k rozhodování konkrétního sporu, a jde tedy také o pravidla zakotvující příslušnost.

Závěr, jak dané oprávnění rozhodovat označíme, bude mít tak důsledky pro posouzení, který konkrétní soud, či soudy kterého státu (při stanovení konkrétního soudu dle pravidel *lex fori*) jsou oprávněny spor rozhodnout.

II.1.1. Pravomoc soudů

Sám pojem pravomoc představuje podle Knappa „*generické označení orgánu oprávněného o věci rozhodovat*“.⁷ Pojem pravomoc soudů neboli jurisdikce⁸ vymezuje obecně působnost soudů vůči orgánům mimo rámec soudní

---

⁶ Podobně také rozhodnutí R 26/1987, str. 487 (199).

⁷ Knapp, V.: *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, marg. 466.

⁸ Pauknerová, M.: *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, marg. 200.

soustavy, např. zda o určité věci má rozhodovat soud nebo správní orgán. Jedná se o souhrn oprávnění, která obecně závazné předpisy přiznávají soudům jako orgánům státu.

Lze tak konstatovat, že soudní pravomoc vyjadřuje oprávnění státu podřídit osoby a věci svému soudnímu řízení. Nachází-li se osoba nebo věc v jiné zemi, otevírá se pak otázka, do jaké míry může soud přesáhnout hranice svého státu.⁹ Tyto hranice si v některých případech může určit sám soud v duchu spolupráce mezi jednotlivými státy citlivými na vzájemné zasahování do pravomocí druhých, mohou mít zákonný rámec či rámec daný mezinárodními smlouvami a nakonec mohou tato omezení vyplývat také z mezinárodního práva veřejného.

II.1.2. Příslušnost soudů

Pojem příslušnost soudů pak vymezuje věcnou, místní a funkční působnost jednotlivých soudů v rámci dané soudní soustavy. Příslušnost soudu nám tak odpovídá na otázku, „*který soud je oprávněn (a zároveň povinen) o věci rozhodnout*“.¹⁰

II.2. Mezinárodní pravomoc

Nejvyšší soud České republiky ve svém rozhodnutí R 26/1987 na str. 487 k věci uvedl, že k vymezení pravomoci justičních orgánů vůči cizině dochází dvojím způsobem: na straně jedné českými právními předpisy, jimiž jsou vytyčeny meze tuzemské pravomoci justičních orgánů, které

---

⁹ McCaffrey, S. C., Main, T. O.: *Transnational litigation in Comparative Perspective. Theory and application.* New York: Oxford University Press, 2010, str. 75.

¹⁰ Knapp, V. *Teorie práva.* Praha: C. H. Beck, 1995, marg. 466.

tvoří zároveň hranice tzv. mezinárodní pravomoci, na druhé straně k tomu dochází zároveň i nepřímým vymezením tzv. mezinárodní pravomoci nebo příslušnosti cizích orgánů. Tím jsou v poměru k České republice určeny hranice jurisdikce justičních orgánů.

Z uvedeného vyplývá, že pojem „mezinárodní příslušnost“ se v českém právním řádu používá ve smyslu pravomoc soudů cizích států, neboť český zákonodárce nemůže určovat meze pravomoci soudů třetích států. Naopak v případech, kdy hovoříme o oprávnění soudů českých států, hovoříme o pravomoci.

Shodně dle Rozehnalové¹¹ přitom pojem „mezinárodní pravomoc“ vytyčuje hranice tuzemské pravomoci soudních orgánů. Každý stát jejím určením stanoví pravomoc svých orgánů a tím se vymezí ve vztahu k orgánům jiných států.

K pojmu mezinárodní příslušnost pak Kučera¹² uvádí, že tento pojem zahrnuje představu tuzemské pravomoci ve vztahu k pravomoci druhých států. To jest, že respektuje pravomoc orgánů cizího státu a vyvozuje z ní důsledky pro řízení v tuzemsku. Patří sem situace, kdy podle představ tuzemského práva má konkrétní stát k věci určitý vztah a orgány cizího státu se mohou věci zabývat.

Pojem mezinárodní příslušnost soudů zahrnuje dále pak takové situace, kdy státy na základě určitých kritérií rozdělily mezi své orgány pravomoc projednávat a rozhodovat určité soukromoprávní věci.

---

¹¹ Kyselovská T., Drličková K., Valdhans J., Rozehnalová, N.: Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I). Praha: Wolters Kluwer, 2013, str. 202.

¹² Kučera, Z.: Mezinárodní právo soukromé a procesní. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009, str. 383 a 387.

II.2.1. Rozhodovací praxe Soudního dvora

Simon a Šuk¹³ pak k této problematice uvádí, že ve světle rozhodnutí C-386/05 Color Drack¹⁴ je třeba dospět k závěru, že Nařízení neupravuje toliko mezinárodní pravomoc, ale také příslušnost. Nařízení je tedy třeba dle citovaných autorů třeba vykládat tak, že zakládá nejen pravomoc soudů konkrétního státu, ale v některých ze svých článků také místní příslušnost konkrétního soudu.

Citované rozhodnutí podává výklad konkrétně k čl. 5 bod 1 písm. b) první odrážka Nařízení Brusel I, podle kterého je místem plnění zmíněného závazku místo na území členského státu, kam podle smlouvy zboží bylo nebo mělo být dodáno.

Soudní dvůr zde v odůvodnění konstatuje, že tento článek musí být vykládán tak, že se použije v případě více míst dodání v témže členském státě. Toto ustanovení dle Soudního dvora směřuje k přímému stanovení příslušného soudu, aniž by odkazovalo na vnitrostátní pravidla členských států.

Cílem tohoto ustanovení je ochrana předvídatelnosti pravidel o příslušnosti s přihlédnutím k úzkému vztahu mezi sporem a soudem, který o něm má rozhodnout. V posuzovaném případě dospěl Soudní dvůr k závěru, že soudem příslušným k rozhodnutí o všech nárocích ze smlouvy o prodeji zboží byl soud, v jehož obvodu se nacházelo místo hlavního dodání. Místo hlavního dodání musí být posuzováno v závislosti na ekonomických kritériích.

---

¹³ Simon, P., Šuk, P.: Upravuje Nařízení Brusel I soudní pravomoc nebo příslušnost? Právní fórum 2/2008, str. 55 an.

¹⁴ C-386/05 Color Drack GmbH proti Lexx International Vertriebs GmbH.

Pokud by však neexistovala určující kritéria pro zjištění místa hlavního dodání, pak by bylo možné podat žalobu u soudu místa dodání podle volby žalobce.

Obdobný závěr tedy bude třeba přijmout například pro pravidla zakotvená v čl. 5 odst. 2, odst. 3, odst. 4, odst. 5 nebo také čl. 19 odst. 2 atd. Je tedy třeba vždy posoudit znění konkrétního ustanovení ke zjištění, zda stanoví mezinárodní pravomoc soudů daného státu a pro určení konkrétního soudu v daném státě se použije *lex fori*, či zda jde o ustanovení stanovící příslušnost konkrétního soudu v daném státě.

II.2.2 Mezinárodní pravomoc vs. mezinárodní příslušnost

Z výše uvedeného je zřejmé, že Nařízení Brusel I upravuje jak mezinárodní pravomoc, tak v některých případech i mezinárodní příslušnost. Současně je zřejmé, že se pojem „mezinárodní příslušnost“ tak, jak je jeho obsah patrný z Nařízení Brusel I, obsahově nepřekrývá ani s pojmem pravomoc ani s pojmem příslušnost tak, jak tyto chápe české právo.

Lze však pro účely této práce uzavřít, že tento pojem jakožto pojem evropského práva je třeba vykládat autonomně a je tedy možné akceptovat závěr, že jde o pravidla upravující mezinárodní příslušnost.¹⁵

S ohledem na předmět této práce je zpravidla oprávnění soudů rozhodovat spory ve vztahu k osobám neznámého pobytu označováno za mezinárodní pravomoc tak, jak je chápána v české doktríně citované výše. Jsou-li pak citována rozhodnutí Soudního dvora, je v této práci ponecháno znění dle oficiálního překladu a hovoří se o mezinárodní příslušnosti.

---

¹⁵ Simon, P., Šuk, P.: Upravuje Nařízení Brusel I soudní pravomoc nebo příslušnost? Právní fórum 2/2008, str. 58.

II.3. Neznámý pobyt

Vzhledem k názvu této práce je dále na místě definovat sám pojem „neznámý pobyt“, a to zejména s přihlédnutím ke skutečnosti, že Nařízení Brusel I s takovým pojmem vůbec neoperuje.

Osobou neznámého pobytu rozumíme v českém právním řádu v souladu s ust. § 29 odst. 2 OSŘ takového účastníka řízení, jehož pobyt není znám. Půjde v praxi především o takového účastníka řízení, kterému se nedaří v souladu s pravidly zakotvenými v OSŘ doručovat písemnosti a zjistit tak, kde se zdržuje.

Obvykle se přitom bude jednat o žalovaného, nicméně v praxi může nastat i situace, kdy bude neznámého pobytu také žalobce (obvykle k tomuto dojde tehdy, vstoupí-li na stranu žalobce jeho dědic, může se však také stát, že žalobci přestane být v průběhu řízení možné doručit písemnost).

Ačkoliv je tedy teoreticky možné, aby účastníkem neznámého pobytu byl také žalobce, nebude tak k okamžiku zahájení řízení, který je pro určení pravomoci rozhodný, a proto se tato práce dále věnuje jen posouzení situace, kdy je oním účastníkem žalovaný.

Otázka, kde se účastník řízení zdržuje, pak úzce souvisí s otázkou jeho bydliště, neboť je to právě bydliště, kam jsou účastníku soudem doručovány písemnosti, selžou-li ostatní způsoby doručování předpokládané v ust. § 45 OSŘ.

Otázka bydliště je pak pro předmět této práce klíčová, neboť bydliště představuje základní kritérium, podle kterého se stanoví jak pravomoc soudu k rozhodování konkrétní věci, tak se dle něj posuzuje osobní působnost Nařízení Brusel I. Z uvedeného důvodu je pojmu „bydliště“ věnována samostatná kapitola.

K věci je tak možné uzavřít, že osoba neznámého pobytu z pohledu OSŘ je osobou, u které se soudu nepodařilo zjistit její bydliště a není tak

postaveno najisto, zda má soud ve sporu s mezinárodním prvkem založenu mezinárodní pravomoc k rozhodování předložené věci.

III. Nařízení Brusel I

Hlavním pilířem soudní spolupráce v občanských a obchodních věcech v EU je k dnešnímu dni Nařízení Rady (ES) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepracované znění), dále také jen Nařízení Brusel I bis. Nařízení Brusel I bis je v členských státech EU účinné od ledna roku 2015.

Nařízení Brusel I bis nahradilo Nařízení Brusel I, jehož analýza je předmětem této práce. Ačkoliv se tato práce věnuje úpravě zakotvené v Nařízení Brusel I, lze její závěry ve většině případů vztáhnout i na účinnou právní úpravu. Existují-li mezi oběma úpravami zásadní rozdíly, je na ně dále v textu výslovně poukázáno.

Nařízení Brusel I vstoupilo v účinnost dne 1. 5. 2002 a od toho dne bylo v členských státech přímo aplikovatelné, což znamená, že mělo aplikační přednost před národním právem, a to za podmínek dále popsaných. Členské státy tak měly po dobu účinnosti Nařízení povinnost aplikovat pravidla zakotvená Nařízením, a to i tehdy, když jejich vnitrostátní úprava stanovila aplikační výjimku.¹⁶

---

¹⁶ Typickým příkladem takové nepřípustné aplikační výjimky je např. teorie „*forum non conveniens*“ existující ve velké Británii. Použití teorie „*forum non conveniens*“, která ponechává široký prostor pro uvážení soudci, jemuž byl spor předložen, odporuje principu předvídatelnosti pravidel o pravomoci upravených Nařízením Brusel I. Soudce je totiž při využití tohoto institutu totiž oprávněn dle vlastního uvážení posoudit, zda je na základě okolností případu vhodnější, aby spor rozhodl jiný soud, než ten, jehož pravomoc byla založena dle pravidel Nařízení. K tomu např. rozhodnutí C-281/02 Owusu.

K aplikační přednosti lze poukázat například s ohledem na předmět této práce relevantní na závěry obsažené v rozhodnutí C-281/02 Owusu.¹⁷

V této věci Soudní dvůr rozhodl, že

„Bruselská úmluva brání tomu, aby soud smluvního státu prohlásil, a to i přesto, že není dána příslušnost soudu jiného smluvního státu nebo že spor nemá žádný vztah ke jinému smluvnímu státu, že není dána jeho příslušnost, která pro něj vyplývá z článku 2 uvedené úmluvy, z důvodu, že je vhodnější, aby dotčený spor rozhodl soud státu, jenž není smluvním státem úmluvy.“

Znění Nařízení vychází z Bruselské úmluvy, která byla podepsána členskými státy dne 27.9.1968 v Bruselu a v účinnost vstoupila dne 1.2.1983. Současně s touto úmluvou byla uveřejněna i Zpráva belgického zpravodaje Paula Jenarda, která doposud slouží jako důležité interpretační vodítko i k Nařízení Brusel I a Nařízení Brusel I bis. Nakonec byl také schválen Protokol o interpretaci Úmluvy, který autorizoval Evropský soudní dvůr jako justiční orgán s pravomocí interpretovat ustanovení Bruselské úmluvy.

Z české rozhodovací praxe lze upozornit na usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 23 Cdo 3689/2011, v němž Nejvyšší soud ČR konstatuje, že

„Dopadají-li norma vnitrostátní a komunitární na tentýž vztah a jejich úprava je různá, pak se aplikuje norma komunitární. Článek 3 odst. 1 Nařízení Brusel I potvrzuje univerzální použití pravidel soudní příslušnosti obsažených v tomto nařízení pro žaloby proti osobám s bydlištěm (sídlem) v některém členském státě.“

Nejvyšší soud ČR tak k přímé aplikovatelnosti uzavírá, že ust. § 86 OSŘ je v rámci působnosti Nařízení Brusel I nahrazeno sjednocující úpravou pravidel příslušnosti. Článek 3 odst. 1 Nařízení Brusel I vylučuje použití

---

¹⁷ C-281/02 Andrew Owusu v. N. B. Jackson, jednajícímu pod obchodní firmou „Villa Holidays Bal-Inn Villas“ a další.

všech pravidel příslušnosti podle národního práva, jež by byla v rozporu s pravidly příslušnosti podle Nařízení.

III.1. Povaha pravidel zakotvených v Nařízení

III.1.1. Použití z úřední povinnosti

Pravidla zakotvená v Nařízení Brusel I použije soud v první řadě z úřední povinnosti, tedy bez ohledu na to, zda se strany (resp. některá ze stran) jeho použití dovolávají.¹⁸

III.1.2. Mezinárodní prvek

Nařízení se přitom použije jen na takové situace, které vykazují nějaký mezinárodní prvek. Tento prvek může být buďto unijní nebo se také může vztahovat k jakékoliv zemi mimo Unii.¹⁹

Takový mezinárodní prvek musí být současně dostatečně významný. Za typický zcela okrajový mezinárodní prvek lze zpravidla označit situaci, kdy je účastníkem řízení společnost, která je vlastněna zahraniční společností.

V případě, že jde o věc zcela vnitrostátní nebo tehdy, je-li do úvahy připadající mezinárodní prvek pouze marginální, použije se na určení pravomoci vnitrostátní právo.

---

¹⁸ Rozehnalová, N., Týč, V.: Evropský justiční prostor (v civilních otázkách). 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2005, str. 183.

¹⁹ Podrobně se k významnosti mezinárodního prvku vyjadřuje Soudní dvůr ve věci Owusu.

III.1.3. Pojem řízení s mezinárodním prvkem

Jenardova zpráva²⁰ k podmínce nutnosti existence mezinárodního prvku uvádí, že Bruselská úmluva mění pravidla o příslušnosti platná v každém smluvním státě pouze v případě existence mezinárodního prvku. Úmluva tento pojem nedefinuje, neboť mezinárodní povaha právního vztahu může záviset na zvláštních okolnostech sporu, jenž byl soudu předložen k rozhodnutí.

Ve věci Owusu²¹ se ESD touto otázkou podrobně zabýval ve vztahu k Bruselské úmluvě a posuzoval, zda článek 2 Bruselské úmluvy lze použít tehdy, když žalobce a žalovaný mají bydliště ve stejném smluvním státě a spor, v němž stojí proti sobě před soudy tohoto smluvního státu, má určitý vztah k třetímu státu. Soud zde uzavírá, že za přítomnosti mezinárodního prvku se pravidla Nařízení uplatní i tehdy, mají-li žalobce i žalovaný bydliště ve stejném smluvním státě.

Jde-li o řízení před soudy smluvního státu, které se týká pouze osob s bydlištěm v tomto státě, úmluva nehraje prakticky žádnou úlohu; článek 2 pouze odkazuje na pravidla o příslušnosti platná v tomto státě. Nicméně i tehdy je možné, že spor tohoto druhu bude mít mezinárodní aspekt.

Bylo by to např. v případě, kdy žalovaným je cizí státní příslušník, což je hypotéza, v níž by se mohla uplatnit zásada podobnosti stanovená v článku 2 druhém pododstavci (na osoby, které nejsou státními příslušníky členského státu, v němž mají bydliště, se použijí pravidla pro určení příslušnosti, která se použijí pro jeho vlastní státní příslušníky).

---

²⁰ Úř. věst. 1979, C 59, s. 1.

²¹ C 281/02 Andrew Owusu proti N. B. Jacksonovi.

III.1.4. Prorogační doložka jako cizí prvek v řízení

V souladu s čl. 23 Nařízení Brusel I platí, že dohodnou-li se strany, z nichž alespoň jedna má bydliště na území členského státu, že v již vzniklém nebo budoucím sporu z určitého právního vztahu má příslušnost soud konkrétního členského státu, je příslušný soud zvoleného státu.²²

Pro případ sporu z určitého právního poměru je tedy možné dohodou stran odejmout (derogovat) pravomoc soudů jednoho státu rozhodovat a založit (prorogovat) pravomoc soudu státu jiného. V praxi může mít tato dohoda podobu doložky smlouvy hlavní nebo samostatného smluvního dokumentu. Jde o samostatnou dohodu, platností a účinností na smlouvě hlavní nezávislou.²³

V této práci je takováto dohoda stran označována jako prorogační či jurisdikční dohoda či doložka. Jde však o synonyma označující ujednání stran uzavřeného dle citovaného ustanovení.

Strany budou vždy volit pravomoc soudů státu, u kterého očekávají optimální průběh sporu. Kritériem může být geografická blízkost, pověst soudů obecně,²⁴ možné je také zvolit soud neutrální, aby ani jedna ze stran nečerpala výhodu domácího prostředí.

---

²² Pro úplnost je třeba odkázat na ustanovení bodu 14 preambule Nařízení, dle kterého při prorogaci musí být respektována smluvní volnost stran, s výjimkou smluv týkajících se pojištění, spotřebitelských a pracovních smluv, u kterých je prorogace omezena, a současně je třeba respektovat výlučná kritéria pro určení příslušnosti stanovená Nařízením.

²³ Nezávislost doložky na smlouvě hlavní konstatuje např. Soudní dvůr ve věci *Benincasa v. Dentalkit Srl.* č. 269/95, když tvrdí, že zvolený soud je pravomocný k projednání věci i tehdy, je-li předmětem sporu platnost smlouvy, v níž byla volba práva provedena.

²⁴ Ve vztahu k rychlosti, nákladnosti řízení, materiální vybavenosti soudů k řízení mezinárodních sporů, znalostí soudců atd.

Na zajímavou okolnost související s prorogační doložkou jako mezinárodním prvkem v řízení, a to zejména ve vztahu mezi Nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (dále také jen Nařízení Řím I) a Nařízením Brusel I, poukazuje Bříza.²⁵

Bříza k této věci upozorňuje, že pokud by v konkrétním případě jediným materiálním cizím prvkem byla volba práva (a to i když byla doplněna volbou soudu), vztah by se dle Nařízení Řím I považoval za zcela vnitrostátní.

V literatuře i judikatuře se však vyskytují různé názory na posouzení situace ve světle Nařízení Brusel I, kdy by jediným materiálním cizím prvkem byla prorogační smlouva. Dle Břízy²⁶ jsou na věc rozporuplné názory, většina pramenů má však za to, že jde v takovém případě o věc zcela vnitrostátní.

Ačkoliv Bříza se v citovaném díle kloní k závěru, že samotná existence prorogační otázky může vyvolávat otázky ohledně určení mezinárodní příslušnosti konkrétního soudu a jako taková postačí k aplikovatelnosti Nařízení²⁷, má autorka této práce za to, že (mimo jiné také s přihlédnutím k provázanosti Nařízení Brusel I a Nařízení Řím I) lze mít takovou situaci za ryze vnitrostátní.

Pro případ, že by jediným prvkem, který by ukazoval na vztah k cizímu státu, byla právě volba práva třetího státu, bylo by tedy patrně namístě použít k posouzení pravomoci soudu *lex fori* a nikoliv Nařízení Brusel I.

---

²⁵ Bříza, P.: Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 133.

²⁶ Bříza, P.: Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 133.

²⁷ Zde autor cituje pro ilustraci dále podrobně popisovaný případ Lindner.

III.1.5. Předvídatelnost pravidel

Snahou evropského zákonodárce bylo přijmout taková pravidla, která na straně jedné předvídatelným způsobem rozhraní mezinárodní pravomoc jednotlivých států, na straně druhé eliminují riziko existence příliš mnoha mezinárodních soudních příslušností v jednom sporu.

Dle druhého bodu odůvodnění Nařízení Brusel I ztěžují určité rozdíly mezi vnitrostátními pravidly pro určení příslušnosti a pro uznávání rozhodnutí řádné fungování vnitřního trhu. Z uvedeného důvodu je třeba přijímat takové předpisy, které umožní pravidla pro určení příslušnosti sjednotit.

Dle bodu 11 odůvodnění Nařízení Brusel I²⁸: „*Pravidla pro určení příslušnosti musí být vysoce předvídatelná a založená na zásadě, podle které je příslušnost obecně založena na místě bydliště žalovaného, a musí být na tomto základě vždy určitelná (...)*“

Dickinson²⁹ uvádí, že adresáti práva musí znát obsah právních pravidel, která se použijí na jejich vztah tak, aby se se znalostí pozitivního práva mohli předem rozhodovat a plánovat své kroky. S ohledem na skutečnost, že mezinárodní obchod je na plánování založen, znamenají přesná procesní

---

²⁸ Státní příslušností přitom rozumíme trvalý svazek jednotlivce s daným státem. V důsledku tohoto svazku vznikají mezi státem a jednotlivcem vzájemná práva a závazky. Úprava státního občanství přitom náleží mezi vnitřní věci státu. Mezinárodní právo vyžaduje pro nabytí státního občanství prokázání existence užšího faktického vztahu mezi jednotlivcem a státem. Vnitrostátní pravidla také nesmí obsahovat diskriminační kritéria z důvodu pohlaví, náboženství, rasy, barvy pleti, národnostního či etnického původu. In.: Pomahač, R.: Evropské veřejné právo. Praha: ASPI, 2004, str. 131.

²⁹ Dickinson, A.: Legal Certainty - Too Much of a Good Thing? in Pascal de Vareilles-Sommières (eds): Forum Shopping in the European Judicial Area. Oxford: Hart Publishing, 2007, str. 115.

pravidla úsporu transakčních nákladů a podporují současně efektivitu obchodování.

Výsledkem úsilí zákonodárce by tak měl být takový systém pravidel, který zvýší právní jistotu účastníků řízení, kteří by měli vždy být schopni s vysokou jistotou pravděpodobnosti předvídat, u kterého soudu může být jejich spor projednáván.³⁰

Soudní dvůr v této souvislosti konstatoval, že „posílení právní ochrany osob usazených ve Společenství vyžaduje, aby tato pravidla umožňovala zároveň žalobci snadno určit soud, u něž může podat žalobu, a žalovanému přiměřeně předvídat, u kterého soudu může být žalován“³¹.

Ačkoliv se na první pohled jeví výše uvedené závěry jako ryze teoretické, má důraz na předvídatelnost a s tím související právní jistotu účastníků zásadní vliv na rozhodovací praxi Soudního dvora, který se při výkladu sporných institutů vždy snaží (nebo alespoň proklamuje snahu) rozhodovat tak, aby výklad pravidel vedl k výsledku, který mohly strany sporu předpokládat.

III.2. Věcná působnost Nařízení Brusel I

Nařízení Brusel I se v souladu se svým čl. 1 odst. 1 použije toliko na věci občanské a obchodní, tedy na věci soukromoprávní. V takovýchto věcech

---

³⁰ Bureš, J., Drápal, L. a kol.: Občanský soudní řád I. Komentář. II. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 2867.

³¹ ESD věci C-281/02 Andrew Owusu proti N. B. Jacksonovi, jednajícím pod obchodní firmou „Villa Holidays Bal-Inn Villas“, Mamme Bay Resorts Ltd, Mamme Bay Club Ltd, The Enchanted Garden Resorts & Spa Ltd, Consulting Services Ltd, Town & Country Resorts Ltd odkazuje dále na rozsudky: Effer (38/81), Mulox IBC (C-125/92), Tacconi (C-334/00), DFDS Torline (C-18/02).

je Nařízením aplikovatelné bez ohledu na druh soudu, který konkrétní věc rozhoduje.

Rozehnalová³² k tomu s odkazem na Jenardovu zprávu připomíná, že tedy i civilní nároky vznášené v rámci adhezního řízení před trestními soudy spadají pod rozsah Nařízení. Tento závěr je nepochybně zřejmý také z čl. 5 odst. 4 Nařízení Brusel I, dle kterého *„jedná-li se o žalobu na náhradu škody nebo žalobu o uvedení do původního stavu vyvolanou jednáním, které je trestným činem, u soudu, u něhož byla podána obžaloba, je-li tento soud podle práva pro něj platného oprávněn rozhodovat o občanskoprávních nárocích.“*

Obdobně pak pod rozsah Nařízení spadají dle Rozehnalové civilní nároky vznášené před správními soudy.³³

III.2.1. Věci výslovně vyloučené

Některé soukromoprávní věci jsou přitom z působnosti Nařízení výslovně taxativně vyloučeny, a to v čl. 1 odst. 2 Nařízení. Jde konkrétně o věci osobního stavu; způsobilosti fyzické osoby k právům a právním úkonům (resp. věci vztahující se k právní osobnosti a svéprávnosti člověka³⁴);

---

³² Rozehnalová, N, Týč, V.: Evropský justiční prostor (v civilních otázkách). 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2005, str. 185.

³³ Často citovaným rozhodnutím je v této souvislosti rozhodnutí Soudního dvora ve věci 29/76 LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG proti Eurocontrol.

³⁴ S účinností zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, se změnilý základní pojmy vztahující se k osobám, když fyzická osoba je nadále označována jako „člověk“, tato osoba již nemá způsobilost k právním úkonům, ale je nově svéprávná a dále pak nemá způsobilost mít práva a povinnosti, ale má právní osobnost. Lze na okraj poznamenat, že tyto změny se mimo jiné nepromítly ani do oficiálního překladu Nařízení Brusel I bis.

majetkové vztahy mezi manželi a dědění, včetně dědění ze závěti; konkursy, vyrovnání a podobná řízení³⁵; a dále pak oblast sociálního zabezpečení a rozhodčího řízení.

Nařízení se dále pak nevztahuje ani na věci výživného, které je komplexně upraveno v Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností.

III.2.2. Judikatura Soudního dvora

Otázka rozlišení věcí soukromoprávních a veřejnoprávních byla předmětem mnoha sporů a tedy i častým námětem k výkladu podávanému Soudním dvorem. Bohatá rozhodovací praxe v této věci mimo jiné svědčí o různém pojetí výkladu pojmu „soukromoprávní věc“ v jednotlivých členských státech.

Z ustálené reprezentativní rozhodovací praxe Soudního dvora je v první řadě zřejmé, že pojem „soukromoprávní věc“ je pojmem autonomním, a jako takový je nutno jej vykládat při respektování cílů a systému Nařízení Brusel I, a to s přihlédnutím k obecným zásadám odvozeným ze všech vnitrostátních právních řádů.³⁶

---

³⁵ Problematiku konkursů řeší Nařízení 1346/2000. Konflikt mezi věcnou působností mezi oběma řízeními řešil Evropský soudní dvůr např. v rozhodnutí Deko-Marty Belgium, C-330/07 z 12.2.2009, kdy konstatoval, že soud členského státu, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, má pravomoc k rozhodnutí, která vyplývají přímo z úpadkového řízení nebo s ním úzce souvisejí (skutkově šlo o odpůrcí žalobu směřující k vrácení platby, kterou uskutečnil dlužník ve prospěch společnosti se statutárním sídlem v jiném členském státě).

³⁶ Obdobně např. ve věci C-292/05 Eirini Lechouritou a další v. Dimosio tis Omospondiakis Dimokratias tis Germanias: „Z ustálené judikatury Soudního dvora vyplývá, že pojem „věci občanské a obchodní“ musí být považován za autonomní pojem,

Simon³⁷ judikaturu Soudního dvora komparuje a podává závěrem, že při posuzování, zda se na konkrétní věc Nařízení použije, je třeba zhodnotit především tyto aspekty:

1. Povaha účastníků je vzhledem k povaze nároku nepodstatná.

- pod věcný rozsah Nařízení bude tedy spadat taková věc, která se řídí soukromým právem, přestože návrh na zahájení řízení podá osoba veřejného práva;

- věc spadá pod rozsah Nařízení i tehdy, pokud může žalobu podat pouze osoba veřejného práva (a jiný subjekt ani nemůže být ve věci aktivně legitimován), a to za předpokladu, že závazek žalovaného je svojí povahou soukromoprávní;

2. Věcná působnost Nařízení není dána tehdy, jestliže povinnost uložená žalovanému vyplývá z veřejného práva a současně žalobcem je osoba veřejného práva.

3. Nařízení se také nepoužije tehdy, je-li žalobcem osoba soukromého práva, která však uplatňuje proti osobě veřejného práva nárok vyplývající z nesprávného výkonu veřejné moci.

---

kteřý je nutno vykládat s odkazem jednak na cíle a systém uvedené úmluvy, a jednak na obecné zásady vyvozené ze všech vnitrostátních právních řádů (viz zejména rozsudky ze dne 14. října 1976, LTU, 29/76, Recueil, s. 1541, body 3 a 5; ze dne 16. prosince 1980, Rüffer, 814/79, Recueil, s. 3807, bod 7; ze dne 14. listopadu 2002, Baten, C-271/00, Recueil, s. I-10489, bod 28; ze dne 15. května 2003, Préservatrice foncière TIARD, C-266/01, Recueil, s. I-4867, bod 20, a ze dne 18. května 2006, ČEZ, C-343/04, Sb. rozh. s. I-4557, bod 22).“

³⁷ Bureš, J., Drápal, L. a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. II. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 2877.

III.3. Časová působnost Nařízení Brusel I

Čl. 66 Nařízení stanoví, že

„toto nařízení se vztahuje pouze na řízení zahájená a veřejné listiny vypracované po vstupu tohoto nařízení v platnost.“

Na okraj lze konstatovat, že ačkoliv oficiální překlad hovoří o platnosti, jde pochopitelně o účinnost tohoto předpisu.

Platností právní normy se totiž rozumí skutečnost, že se stala součástí právního řádu. To mimo jiné znamená, že, měla-li být změněna nebo zrušena, muselo by se to stát její novelizací, resp. derogací, a právní normou stejné nebo vyšší právní síly. Nabytím platnosti však právní norma nepůsobí vznik práv a povinností svých adresátů. Jejich vznik začne působit teprve nabytím účinnosti.³⁸

V dalším však tato práce bude používat pojem platnost tak, jak odpovídá oficiálnímu překladu.

Nařízení se stalo přímo aplikovatelným okamžikem vstupu v platnost pochopitelně jen ve vztahu ke státům, které byly k tomu dni členskými státy EU.

Pro nově přistupující členské státy Nařízení nestanoví speciální přechodné ustanovení.³⁹ Je třeba souhlasit s Pauknerovou,⁴⁰ která přesvědčivě s odkazy na relevantní prameny argumentuje, že pro nové státy bude Nařízení přímo

---

³⁸ Knapp, V.: Teorie práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck 1995, str. 163-164.

³⁹ Pauknerová, M.: Konference věnovaná kodifikaci soukromého práva. Část II. Evropské mezinárodní civilní procesní právo. Právní fórum 4/2006, str. 47.

⁴⁰ Pauknerová, M.: Konference věnovaná kodifikaci soukromého práva. Část II. Evropské mezinárodní civilní procesní právo. Právní fórum 4/2006, str. 47.

použitelné ode dne jejich přistoupení k EU. Pro Českou republiku je tedy Nařízení Brusel I účinné ode dne 1.5.2004.⁴¹

III.3.1. Časová působnost u výkonu rozhodnutí

Samostatnou otázkou představují pravidla stanovená pro uznání a výkon rozhodnutí v čl. 66 Nařízení. Ten stanoví, že pokud bylo řízení zahájeno v členském státě původu přede dnem vstupu Nařízení v platnost, rozhodnutí, která byla vydána po tomto dni, se uznají a vykonají podle Nařízení:

a) pokud bylo řízení zahájeno v členském státě původu až poté, co Bruselská (nebo Luganská úmluva) vstoupila v platnost jak v členském státě původu, tak i v dožádaném členském státě;

b) ve všech dalších případech za předpokladu, že soud byl příslušný podle pravidel, která se shodují s pravidly pro určení příslušnosti obsaženými v Nařízení nebo v dohodě uzavřené mezi členským státem původu a dožádaným členským státem, která byla platná v době zahájení řízení.

III.3.2. Časová působnost při uzavření jurisdikční dohody

Zdá se, že určení časové působnosti nebude činit větších potíží. Problematickou otázkou je však posouzení režimu jurisdikční dohody,

---

⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 5. 2005, sp. zn. 29 Odo 589/2004, tento závěr potvrzuje, když uvádí, že: „(...) podle ustálené soudní praxe i právní teorie platí, že rozhodnutí, má-li být uznáno podle Nařízení, musí být vydáno po vstupu Nařízení v platnost v České republice (tedy od 1. 5. 2004). Rozhodnutí vydaná před tímto dnem režimu Nařízení zásadně nepodléhají a v České republice se uznávají a vykonávají podle předchozí úpravy mezinárodních smluv (zejména uvedených v čl. 69 Nařízení) nebo vnitrostátního práva (§ 63 a následující ZMPS). Názor, že postačí, bylo-li rozhodnutí vydáno po vstupu nařízení v platnost ve státě původu, nikoli však též v České republice, nelze akceptovat, neboť by vedl k nepřijatelné retroaktivitě Nařízení.“

kteřá byla uzavřena před vstupem Nařizení v platnost, avšak soudní řízení bylo zahájeno až po vstupu Nařizení v platnost.

Z jazykového výkladu Nařizení Brusel I by se mohlo jevit jako nesporné, že jde-li o řízení zahájená po vstupu v účinnost, pak i platnost jurisdikčních doložek uzavřených před vstupem by se měla posuzovat podle Nařizení.

Ke stejnému závěru dospěl i Soudní dvůr v rozhodnutí Sanicetral,⁴² když rozhodl, že z hlediska aplikace článku 23 Nařizení Brusel I je rozhodující okamžik zahájení řízení, a nikoliv okamžik uzavření dohody o volbě soudu. I dohoda uzavřená před platností Nařizení, vyhovující požadavkům článku 23, bude tedy dle Soudního dvora posuzována dle tohoto článku, je-li řízení zahájeno po vstupu Nařizení v platnost.

Tentýž právní závěr přitom zaujal také Nejvyšší soud České republiky, a to ve svém usnesení 29 Nd 336/2007, ve kterém v rozsahu otázky platnosti prorogační dohody po vstupu Nařizení v účinnost plně odkázal na odůvodnění rozhodnutí Sanicentral.

V prvé řadě je třeba zdůraznit, že Soudní dvůr v citované věci posuzoval situaci, kdy před vstupem Nařizení Brusel I byla prorogační dohoda neplatná, zatímco v okamžiku zahájení řízení a tedy již za účinnosti Nařizení byla posouzena jako platná.

Tento závěr by však byl značně problematický v případě, kdy by takové posouzení vedlo k závěru, že původně platná jurisdikční dohoda je ve světle Nařizení Brusel I neplatná. Lze souhlasit s Břízou⁴³, podle kterého patrně není v souladu s principy smluvní autonomie a právní jistoty, aby platnost jurisdikční dohody byla posuzována podle předpisu, jehož

---

⁴² Sanicentral GmbH v. René Collin 25/79.

⁴³ Bříza, P.: Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 131.

použitelnost na svůj vztah nemohly smluvní strany ke dni uzavření doložky ani předvídat.

Takový závěr by byl jistě také v rozporu se shora proklamovaným principem předvídatelnosti. Bříza se v citovaném díle přiklání ke stanovisku, že popisované závěry vyplývající z rozhodnutí Sanicentral je třeba přijmout pouze ve vztahu k těm situacím, kdy jde o přijetí příslušnosti z původně dle vnitrostátního práva neplatné prorogační dohody. Musí tedy jít o dodatečné přijetí platnosti prorogační dohody a s tím přijetí příslušnosti věc rozhodovat a nikoliv o její odmítnutí. Dle Břízy je tímto postupem chráněna vůle stran, když předpokládá, že obě strany měly vůli uzavřít platnou prorogační dohodu.

Rozehnalová⁴⁴ v komentáři k zákonu o mezinárodním právu soukromém odkazuje na rozporuplnou judikaturu k této věci a doslova uvádí, že „*Řešení se zatím jeví otevřené*“.

S přihlédnutím k požadavku právní jistoty, předvídatelnosti a při respektování vůle stran je třeba se dle názoru autorky této práce přiklonit k závěru, že pokud jurisdikční dohoda uzavřená mezi smluvními stranami před vstupem Nařízení v platnost splňuje podmínky v okamžiku svého uzavření dle národního práva, ale přestane je splňovat okamžikem vstupu Nařízení Brusel I v platnost, postačí její platnost dle národního práva. Opačný přístup by představoval zásah do právní jistoty stran a nepřípustný retroaktivní zásah do právních poměrů stran.

---

44 Pauknerová, M., Rozehnalová, N., Zavadilová, M. a kol.: Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2013, str. 588.

III.4. Teritoriální působnost Nařízení Brusel I

Rozsah teritoriální působnosti plyne z čl. 299 SES. Nařízení se kromě všech států Evropské unie použije také ve všech 4 zámořských departmentech Francie (Martinique, Guadeloupe, Réunion a Francouzská Guyana), v Gibraltaru, na Madeiře a Azorských ostrovech, Kanárských ostrovech a Allandských ostrovech.

Nařízení se naopak nepoužije na tu část Kyperské republiky, nad kterou kyperská vláda nevykonává skutečnou kontrolu.

III.5. Osobní působnost Nařízení Brusel I

Osobní působnost odpovídá na pro tuto práci stěžejní otázku, a to na jaký okruh subjektů se daná norma použije. Vymezení osobní působnosti vychází z obecného pravidla, že mezi řízením, na něž se Nařízení vztahuje, a územím členského státu musí existovat vztah.

V zásadě by tak společná pravidla pro určení příslušnosti měla být používána tehdy, kdy má žalovaný bydliště v některém z členských států EU. Jako obecné pravidlo platí, že žalovaný, který nemá bydliště v některém z členských států, je především subjektem vnitrostátních pravidel pro určení příslušnosti použitelných na území členského státu, kde se koná řízení.

Na okraj je třeba konstatovat, že Nařízení Brusel I stanoví odlišně osobní působnost pro určení pravomoci soudů, než pro uznání a výkon rozhodnutí.

III.5.1. Uznání a výkon

Ačkoliv řízení nalézací logicky předchází výkonu rozhodnutí, čemuž odpovídá i systematika Nařízení, věnuje se tato práce nejprve uznání a

výkonu rozhodnutí, a to čistě z praktického hlediska – tato situace je z pohledu předmětu této práce právně teoreticky nejjednodušší.

Na základě čl. 33 Nařízení totiž platí, že rozhodnutí vydaná v některém členském státě jsou v ostatních státech uznávána, aniž by bylo vyžadováno zvláštní řízení.

Ve věcech uznání a výkonu rozhodnutí tedy není pro určení sporu ani rozhodné bydliště stran sporu, ani není nutno zkoumat pravomoc za využití jiných pravidel Nařízení, posuzuje se toliko, že jde o rozhodnutí soudu členského státu, které má být vykonáno v jiném členském státě.

III.5.2. Obecná pravomoc

Základní pravomoc pro řízení nalézací je v Nařízení Brusel I zakotvena v čl. 2, podle kterého osoby mohou být žalovány u soudů toho členského státu, kde mají bydliště, a to bez ohledu na svou státní příslušnost.

Čl. 2 Nařízení se přitom použije také tehdy, kdy oba účastníci sporu mají bydliště ve stejném členském státě, pokud ve věci existuje jiná skutečnost, která založí mezinárodní povahu sporu.⁴⁵

Toto základní pravidlo stanovící pravomoc je vyjádřením obecného právního principu *actor sequitur forum rei*, které je projevem zásady, že pro žalovaného je zpravidla jednodušší chránit svá práva v místě svého bydliště.⁴⁶

Alternativně pak stanoví Nařízení pravomoc na výběr danou, která má odrážet buď užší vztah jiného místa k předmětu sporu, nebo efektivnost

---

⁴⁵ Cheshire, J., North, P & Fawcett, J.: *Private International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2008, str. 159.

⁴⁶ Podrobněji také v rozhodnutí C-26/91 *Handte v Traitements Mécanochimiques des Surfaces*.

řízení v případě souvislosti s řízením jiným.⁴⁷ Je pak na žalobci, zda podá žalobu podle obecného pravidla u soudu členského státu, v jehož obvodu má žalovaný bydliště, nebo využije možnosti podat žalobu u soudu příslušného podle jiných kritérií.

Alternativně tak může být osoba s bydlištěm na území některého členského státu v jiném členském státě žalována u soudu místa, kde závazek byl nebo měl být splněn, a to tehdy, když předmět sporu tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy.⁴⁸

Ve věcech týkajících se protiprávního jednání pak může být osoba žalována u soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události, a u žalob na náhradu škody nebo žalob o uvedení do původního stavu vyvolaných jednáním, které je trestným činem, u soudu, u něhož byla podána obžaloba.

Jde-li se o spor vyplývající z provozování pobočky, zastoupení nebo jiné provozovny, lze podat žalobu u soudu místa, kde se tyto složky nacházejí. Ve vztahu k poskytovateli franchisingu vzhledem k výkladu výše nebude příjemce považován za zástupce a jeho podnik za pobočku.⁴⁹

Za splnění v Nařízení dále specifikovaných podmínek lze osobu žalovat také, je-li žalováno více osob společně, u soudu místa, kde má bydliště

---

⁴⁷ Rozehnalová, N., Myšáková, P., Kališ, R.: *Judikatura Evropského soudního dvora v oblasti evropského justičního prostoru ve věcech civilních, Část II, Nařízení Brusel I ve světle judikatury Evropského soudního dvora. Právní fórum 3/2007, str. 73.*

⁴⁸ Místem plnění závazku se dispozitivně rozumí v případě prodeje zboží místo na území členského státu, kam podle smlouvy zboží bylo nebo mělo být dodáno a v případě poskytování služeb místo na území členského státu, kde služby podle smlouvy byly nebo měly být poskytovány.

⁴⁹ Mimo jiné také proto, že pobočkou se totiž v první řadě rozumí útvar bez právní subjektivity.

některý z žalovaných, a jedná-li se o žalobu o záruku nebo o intervenční či vzájemnou žalobu, pak u soudu, u něhož byla podána původní žaloba.

Nakonec Nařízení stanoví také pravidla speciální, jejichž účelem je chránit privilegované žalované, které Nařízení považuje za slabší účastníky sporu. O těchto bude podrobně pojednáno níže.

III.5.2.1 Kogentní povaha ustanovení čl. 2 Nařízení

Čl. 2 Nařízení Brusel I je kogentní povahy. Lze se od něj odchýlit jen v případech a způsoby zakotvenými v Nařízení. V případě, že žalovaný má bydliště na území členského státu EU, soudy tohoto státu mají pravomoc k rozhodování sporu vedeného proti jeho osobě a tyto soudy mohou odmítnout svoji pravomoc jen tehdy, když Nařízení takový postup výslovně stanoví.⁵⁰

Tento závěr byl postaven najisto v již citovaném rozhodnutí Owusu. V tomto rozhodnutí Soudní dvůr také výslovně uvedl, že čl. 2 je kogentní i tehdy, rozhoduje-li se unijní soudce, zda je příslušný k rozhodování věci on, nebo soud třetího státu.

Tímto rozhodnutím tak byly ukončeny teoretické rozpravy anglických právních teoretiků, kteří měli za to, že kogentní povaha čl. 2 se uplatní pouze tehdy, jsou-li v úvahu připadající fóra na území EU. Ve vztahu k posouzení pravomoci třetího státu se anglická doktrína klonila k využití práva fóra a nikoliv k aplikaci Nařízení.⁵¹ Tento přístup byl v rozhodnutí

---

⁵⁰ Vareilles-Sommières, Pascal de: The Mandatory Nature of Article 2 of the Brussels Convention and Derogation from the Rule it lays down in Pascal de Vareilles-Sommières (eds), *Forum Shopping in the European Judicial Area*. Oxford: Hart Publishing, 2007, str. 102.

⁵¹ Vareilles-Sommières, Pascal de: The Mandatory Nature of Article 2 of the Brussels Convention and Derogation from the Rule it lays down in Pascal de

Owusu odmítnut, s tímto byla zdůrazněna kogentnost komentovaného článku na všechny situace s mezinárodním prvkem pod jeho rozsah spadající.

Vareilles-Sommières (eds), *Forum Shopping in the European Judicial Area*. Oxford: Hart Publishing, 2007, str. 103.

IV. Kritérium bydliště

V průběhu unifikačního úsilí na poli mezinárodního práva soukromého se historicky střetly dva nejvýznamnější kolizní principy, a to princip státní příslušnosti a princip bydliště. Státní příslušnost představovala po dlouhou dobu nejvýznamnější kritérium v kontinentálních právních řádech.⁵² Oproti tomu bydliště je tradičním institutem common law.

Jako jurisdikční kritérium v Nařízení Brusel I bylo nakonec zvoleno bydliště.⁵³ Dle doktríny hraniční určovatel bydliště nabývá v rámci EU na významu, neboť jednak respektuje důraz na svobodu pohybu, jednak dle některých autorů akcentuje princip zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti.⁵⁴

---

⁵² Ke kritériu státního občanství kolegium Nejvyššího soudu ČSSR pod sp. zn. Cpjf 27/86 konstatovalo, že „[z]ákon č. 97/1963 Sb. i jednotlivé mezinárodní smlouvy stanoví otázku státního občanství jako jedno z nejdůležitějších hledisek pro posouzení pravomoci soudu (státního notářství).“ Dále se Nejvyšší soud zabývá i situací, kdy má osoba občanství dvojí, a to tak, že „[v] případech, kdy účastník řízení má dvojí státní občanství (např. čs. státní občanství a cizí státní občanství), je pro posouzení otázky pravomoci rozhodující, že má čs. státní občanství. Z toho se podává, že v případě dvojího státního občanství českého občana se k druhému občanství nepřiblíží.“

⁵³ Pauknerová, M.: Private International Law in the Czech Republic: Tradition, New Experience and Prohibition of Discrimination on Grounds of Nationality, Journal of Private International Law. Volume 4, Issue 1, 2008, str. 96.

⁵⁴ Např. Pfeiffer, M.: Kritérium obvyklého pobytu v mezinárodním právu soukromém, Leges, 2014, str. 12.

Na okraj lze konstatovat, že v České republice došlo k odklonu od kritéria státní příslušnosti ke kritériu bydliště až v zákoně č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS“).⁵⁵

Doktrína často uvádí, že z historického hlediska se má za to, že právo na rovné zacházení bez ohledu na státní příslušnost jedním z nejdůležitějších práv přiznaných právem EU. Zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti byl tak dle názoru některých autorů jedním z prvních nezbytných kroků k podpoře evropské integrace.⁵⁶

Otázka, do jaké míry je kritérium státní příslušnosti, které představovalo v mnoha evropských zemích jedno z klíčových kritérií, diskriminující, byla předmětem diskuzí právních teoretiků po mnoho let. Přitom lze na okraj poznamenat, že autorka této práce obdobně jako Pauknerová⁵⁷ na první pohled neshledává na využití tohoto kritéria v civilně právních vztazích spadajících pod rozsah Nařízení Brusel I nic diskriminujícího.

Přechod od státní příslušnosti k bydlišti je však logickým a praktickým důsledkem chápání vnitřního trhu jako prostoru bez vnitřních hranic, kde se osoby volně pohybují, usazují, pracují nebo studují. V důsledku toho se kritérium státní příslušnost stává ryze nahodilým, neboť účastník

---

⁵⁵ Pauknerová, M., Pfeiffer, M.: The New Act on Private International Law in the Czech Republic: Starting Points and Perspectives Within the European Union. *Journal of Private International Law*. Volume 10, Issue 2, 2014, str. 221.

⁵⁶ Wouters, J.: The principle of non-discrimination in European Community law. *EC Tax Review*. Volume 8, Issue 2, 1999.

⁵⁷ Pauknerová, M.: Private International Law in the Czech Republic: Tradition, New Experience and Prohibition of Discrimination on Grounds of Nationality. *Journal of Private International Law*. Volume 4, Issue 1, 2008, str. 94.

občanskoprávních vztahů má bližší vazby ke svému bydlišti než ke státu, jehož je státním příslušníkem.⁵⁸

Kritérium státní příslušnosti se tak stalo nevhodným díky relativně vysoké mobilitě osob, především pak v rámci EU.⁵⁹

Využití kritéria státní příslušnosti k určení pravomoci v civilních sporech spadajících pod rozsah Nařízení Brusel I mohlo by ve svém důsledku znamenat, že mezinárodní pravomoc k rozhodnutí věci by měl soud, ke kterému nemá bližší vztah ani jedna ze stran a nesouvisí s ním ani předmět sporu.

Tyto závěry platí bez dalšího vztaženy k předmětu této práce, tedy k poměrům spadajícím do věcné příslušnosti Nařízení Brusel I.

Naopak ve věcech dědických, rodinných a statusových lze mít za to, že je s přihlédnutím k právní jistotě a stabilitě těchto vztahů spíše namístě zvolit jako kritérium státní příslušnost. Zatímco kritérium bydliště je proměnlivé a občas je samo bydliště účastníka těžko zjistitelné, kritérium státní příslušnosti vykazuje významnou stabilitu, jelikož lidé státní příslušnost obvykle po celý svůj život nemění vůbec nebo jen v omezeném počtu případů.

---

⁵⁸ V důsledku toho, že vnitřní trh je pojímán i pro osoby jako prostor bez vnitřních hranic, ztratilo kritérium státní příslušnosti pro rovinu soukromoprávní své opodstatnění. Vazba osoby k určitému státu je určena bydlištěm osoby. Rozehnalová, N., Týč, V.: Evropský justiční prostor (v civilních otázkách). Masarykova univerzita v Brně 2005, str. 194.

⁵⁹ Pauknerová, M.: Private International Law in the Czech Republic: Tradition, New Experience and Prohibition of Discrimination on Grounds of Nationality. *Journal of Private International Law*. Volume 4, Issue 1, 2008., str. 95.

IV.1. Bydliště právnické osoby

Bydliště právnické osoby je v Nařízení řešeno výslovně a jeho určení nečiní v praxi větší problémy. Dle článku 60 Nařízení Brusel I je bydlištěm právnické osoby takové místo, kde má tato osoba své:

- a) sídlo nebo
- b) ústředí nebo
- c) hlavní provozovnu.

Toto ustanovení umožňuje právnickou osobu žalovat alternativně za využití kteréhokoliv kritéria – mezi jednotlivými kritérii tak neexistuje aplikační přednost.

Pojem hlavní provozovna je třeba vykládat tak, že se jedná o nejvýznamnější místo podnikání, spíše než hlavní. Nemusí jít tedy nutně o místo, ze kterého se realizuje nejvíce obchodů. Při posuzování, kde se nachází hlavní provozovna právnické osoby, jde v podstatě o zjištění, kde se nachází nejvíce vedoucích pracovníků. Nemusí jít tedy nutně o místo, odkud je administrováno nejvíce zakázek za situace, kdy by nad činnostmi vykonávanými v takovém místě dohlíželo vedení usazené v jiném státě.⁶⁰

V praxi sice není taková situace příliš častá, avšak hypoteticky je možné, že také právnická osoba je neznámého bydliště. Bude tomu tak například tehdy, kdy dojde k výmazu posledního zapsaného sídla této osoby z veřejného rejstříku a soudu není známo, kde se nachází ústředí či hlavní provozovna takové osoby. V souladu s českým právním řádem je i zde možné chránit práva takové osoby v řízení ustanovením opatrovníka.

---

⁶⁰ Cheshire, J., North, P & Fawcett, J.: Private International Law. Oxford: Oxford University Press, 2008, str. 160.

Závěry této práce tak lze přiměřeně použít i na právnické osoby neznámého bydliště.

IV.2. Bydliště člověka

Článek 59 Nařízení Brusel I stanoví základní pravidlo, dle kterého soud pro posouzení, zda má fyzická osoba bydliště na území členského státu, u jehož soudů byl podán návrh, použije své právo.

Nemá-li strana řízení bydliště v členském státě, u jehož soudů byl návrh podán, použije soud pro posouzení, zda má strana řízení bydliště v jiném členském státě, právo tohoto členského státu.

Pro posouzení, kde je bydliště žalovaného, se tedy v České republice použije český právní řád pro posouzení, zda má fyzická osoba bydliště na území České republiky, pro posouzení, zda má fyzická osoba bydliště ve třetím státě, pak právo tohoto třetího státu.

Dle Jenardovy zprávy měla původně Bruselská úmluva definici bydliště obsahovat, nicméně tato úprava byla odmítnuta s odůvodněním, že taková definice jde nad rámec této úmluvy. Lze konstatovat, že odlišné pojetí pojmu může vést ke kompetenčním sporům a k jevu nazývanému forum shopping tak, jak bude podrobně zdůvodněno dále.⁶¹ Ani Nařízení Brusel I bis se k definování tohoto pojmu neuchýlilo.

Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému sociálnímu výboru o uplatňování Nařízení Brusel I⁶² konstatuje, že pojem „bydliště“

---

⁶¹ Shodně in: Pfeiffer, M.: Kritérium obvyklého pobytu v mezinárodním právu soukromém. Praha: Leges, 2014, str. 40.

⁶² Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému sociálnímu výboru o uplatňování Nařízení Brusel I, KOM (2009) 174, bod 3.8.2.

nepřináší v praxi žádné problémy tehdy, když soudy uplatňují vnitrostátní výklad tohoto pojmu.

Za obtížnější však zpráva považuje situace, kdy má soud určit, zda má strana řízení bydliště v zemi třetího státu dle práva tohoto státu. To je samozřejmě obvyklý důsledek aplikace cizího práva, kdy soud musí nejprve obsah tohoto práva zjistit, interpretovat správně v souladu s celým cizím právním řádem jakožto systémem vzájemně provázaných norem a v neposlední řadě se opřít případně při výkladu takového pojmu o reprezentativní relevantní judikaturu třetího státu.

IV.2.1. Občanský soudní řád

Zjišťujeme-li bydliště účastníka za účelem výkladu norem mezinárodního práva procesního, je namístě v první řadě aplikovat české procesní normy, tedy OSŘ.

Občanský soudní řád ve svém ust. § 85 stanoví, jaký je u jednotlivých žalovaných obecný soud. U fyzické osoby přitom rozlišuje, zda jde o osobu nepodnikající, či osobu podnikající, která je žalována ve věcech plynoucích z obchodních vztahů.

IV.2.2. Nepodnikající fyzická osoba

Občanský soudní řád ve svém ust. § 85 odst. 1 v první řadě v obecné rovině zakotvuje, že nestanoví-li zákon jinak, je obecným soudem fyzické osoby okresní soud, v jehož obvodu má bydliště, a nemá-li bydliště, okresní soud, v jehož obvodu se zdržuje.

Z výše uvedeného je zřejmé, že občanský soudní řád považuje za bydliště osoby každé takové místo, kde tato bydlí s úmyslem zdržovat se tam trvale. Nemá-li osoba takové bydliště, pak jejím obecným soudem bude místo, kde se zdržuje, byť přechodně, v okamžiku zahájení řízení.

Skutečnost, že se na místě zdržuje, a úmysl se zdržovat zde trvale jsou dvě základní obecně uznávané podmínky, na základě kterých se usuzuje na bydliště osoby. Přitom tyto dvě podmínky nemusí nutně nastat v tentýž okamžik. Úmysl se na místě zdržovat může předcházet či následovat před skutečným usazením se v místě.⁶³

Jako příklad bývá uváděno, že někteří emigranti mohou odjíždět ze své vlasti s úmyslem se usadit v jiné zemi trvale, jiná skupina emigrantů prchající ze své země před persekcí může úmysl se v hostitelské zemi zdržovat trvale pojmout až po mnoha letech.

Jde však dle názoru autorky této práce o úvahu ryze teoretickou, když na bydliště osoby bývá usuzováno z takových okolností, jako je práce či studium atd., což se patrně typicky v popisovaném případě (tedy u obou skupin emigrantů) nebude příliš lišit. Úmysl stran, tedy vnitřní vztah dané osoby k místu jejího pobytu, bude tedy možné jen zřídka zjistit. U osoby neznámého pobytu to pak bude prakticky nemožné.

Sám pojem bydliště občanský soudní řád nedefinuje. Pojem je však pro účely určení pravomocného či příslušného soudu dlouhodobě konstantně vykládán v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu ČR a je také definován pro oblast soukromoprávních vztahů v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku (dále jen „OZ“ či „občanský zákoník“).

---

⁶³ Cheshire, J., North, P & Fawcett, J.: Private International Law. Oxford: Oxford University Press, 2008, str. 157.

IV.2.3. Podnikající fyzická osoba

Dle druhého odstavce citovaného ustanovení je pak obecným soudem fyzické osoby, která je podnikatelem, ve věcech vyplývajících z podnikatelské činnosti ten okresní soud, v jehož obvodu má sídlo. Toliko nemá-li podnikající fyzická osoba sídlo, určuje se její obecný soud podle jejího bydliště.

Sídlem podnikatele je dle ust. § 429 OZ jeho adresa, kterou má zapsanu ve veřejném rejstříku. Nezapíše-li se fyzická osoba jako podnikatel do veřejného rejstříku, pak je jeho sídlem místo, kde má hlavní obchodní závod, popřípadě kde má bydliště.⁶⁴

Pro účely posouzení mezinárodní pravomoci ve světle Nařízení Brusel I však bude i u podnikající fyzické osoby rozhodné toliko bydliště této osoby, neboť Nařízení nerozlišuje mezi podnikajícími a nepodnikajícími osobami.

Jakmile nalézací soud dospěje k závěru, že podnikající fyzická osoba má bydliště na území České republiky, může učinit závěr, že je mezinárodně pravomocný. Následně bude při využití pravidel lex fori posuzovat svoji vnitrostátní místní příslušnost v první řadě dle jejího sídla.

Naopak lze mít za to, že pokud soud zjistí, že podnikající fyzická osoba má na území České republiky sídlo, avšak nemá zde bydliště, nebude pravomoc určena podle čl. 3 Nařízení dána.

---

⁶⁴ Pro úplnost je možné poukázat na to, že platí, že uvádí-li podnikatel jako své sídlo jiné místo než své sídlo skutečné, může se přitom každý dovolat také jeho skutečného sídla. Proti tomu, kdo se dovolá sídla podnikatele zapsaného ve veřejném rejstříku, pak nemůže podnikatel namítat, že má skutečné sídlo v jiném místě.

IV.2.4. Bydliště na více místech

Úprava v občanském soudním řádu dále výslovně počítá i s možností, že fyzická osoba má více míst, která mohou být považována za její bydliště. Pro tento případ pak stanoví, že má-li fyzická osoba bydliště na více místech, jsou jejím obecným soudem všechny okresní soudy, v jejichž obvodu bydlí s úmyslem zdržovat se tam trvale.

Doktrína uvádí, že může jít o případy, kdy „fyzická osoba se zdržuje (bydlí) na více místech, přičemž se všemi těmito místy (popřípadě s některými) je spojen její úmysl se zde zdržovat trvale. Typicky jde o situaci, kdy fyzická osoba pravidelně po určité období roku či jiného časového vymezení bydlí na různých místech a všem je vlastní, že tato osoba zde bydlí trvale“.⁶⁵

Z terminologického hlediska lze polemizovat se závěrem, že osoba může mít více míst, kde má úmysl se zdržovat trvale. Logicky vzato, existuje-li další místo, které osoba pravidelně dlouhodobě obývá, nemůže jiné místo vykazovat kvalitu trvalosti. Lze patrně uzavřít, že půjde o každý takový pobyt na určitém místě, který vykazuje kvalitu dlouhodobosti, předvídatelnosti a stability.

Z pohledu předmětu této práce je zajímavý právní závěr Nejvyššího soudu ČR, který pod sp. zn. 30 Cdo 444/2004 řešil situaci, kdy Krajský soud v Plzni dospěl k závěru, že účastník měl bydliště v Berlíně a v České republice měl pouze pobyt v Karlových Varech.

Soud v této věci považoval německou adresu účastníka (uvedenou v obchodním rejstříku) za bydliště, zatímco adresu v Karlových Varech za pouhý pobyt a ve věci rozhodl tak, že nemá mezinárodní pravomoc k jejímu rozhodování.

---

⁶⁵ Bureš, J., Drápal, a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. II. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 560.

Proti usnesení Krajského soudu v Plzni podali účastníci dovolání a odvolacímu soudu vytkli, že jeho rozhodnutí neobsahuje věrohodné odůvodnění, proč soud považoval německou adresu účastníka uvedenou v obchodním rejstříku za jeho bydliště, zatímco adresu v Karlových Varech za pouhý pobyt. Namítli také, že z výpisu z obchodního rejstříku nelze dovodit, že by zůstavitel neměl bydliště v ČR, a navrhli provedení dalších důkazů ke zjištění této otázky.

Nejvyšší soud ČR k věci uvedl, že závěr odvolacího soudu o neexistenci zůstavitelova bydliště v České republice, opírající se pouze o zjištění, že zůstavitel měl bydliště v Berlíně v SRN, je předčasný. S ohledem na dosud zjištěné skutečnosti totiž dle Nejvyššího soudu ČR nelze vyloučit, že zůstavitel měl, vedle bydliště ve Spolkové republice Německo, bydliště také v České republice.

Obdobně pak ve věci sp. zn. 33 Cdo 2966/2011 Nejvyšší soud ČR uvedl, že zjištění, že žalované mají bydliště na území jiného členského státu, samo o sobě nevylučuje, že mají bydliště též na území České republiky. I v takovém případě tak mohou být naplněny podmínky mezinárodní příslušnosti českých soudů dle čl. 2 odst. 1 Nařízení Brusel I.

Nejvyšší soud ČR k věci uvádí, že ust. § 85 odst. 1 OSŘ ve své druhé větě výslovně počítá s možností, že fyzická osoba může mít více než jedno bydliště. Jestliže se tedy soudy při zkoumání mezinárodní příslušnosti soudů České republiky omezily na poznatek, že žalované mají bydliště v jiném státě EU, aniž se zabývaly tím, zda s ohledem na skutečnost, že se staly vlastnicemi bytové jednotky v domě na území České republiky, nemají bydliště též v České republice, spočívá napadené rozhodnutí na právním posouzení, jež je neúplné, a tudíž nesprávné.

Z výše uvedeného plyne, že závěr, že fyzická osoba má bydliště na území některého jiného členského státu, nepostačuje k tomu, aby soud rozhodl o nedostatku své pravomoci. Musí také dále zkoumat, zda nemá bydliště také

ve státě sudiště, a to právě s odkazem na skutečnost, že fyzická osoba může mít více než jedno bydliště.⁶⁶

IV.2.5. Forum shopping

Ve výše popsaných souvislostech lze podotknout, že možnost současné existence více bydlišť, může být – spolu s rozdílným pojetím pojmu bydliště v různých právních řádech – významným zdrojem kompetenčních konfliktů. Má-li totiž osoba více takovýchto bydlišť, které vyhovují pravidlům stanovených národním řádem, může ji žalobce žalovat u každého příslušného soudu.

Na okraj lze konstatovat, že negativním důsledkům tohoto jevu je možné (a doporučené) se vyhnout uzavřením prorogační dohody. Významným aspektem prorogace je nejen zabránění voleb mezi jednotlivými do úvahy připadajícími fóry, ale i vyloučení možných budoucích nepředvídatelných změn v sudišti. Dojde-li totiž např. k následným změnám bydliště, výskytu majetku na území určitého státu, založení pobočky, může tím být neočekávaně založena pravomoc soudu jiného státu.⁶⁷

V okamžiku, kdy existuje více států, jejichž soudy mají pravomoc konkrétní spor rozhodnout, dochází k postupu účastníků, který nazýváme forum shopping. Tento postup, který patří mezi taktiku při vedení řízení, přitom může být pro výsledek sporu klíčový.⁶⁸

---

⁶⁶ Nejvyšší soud dále odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2011, sp. zn. 32 Cdo 1401/2011.

⁶⁷ Rozehnalová, N., Týč, V.: Evropský justiční prostor (v civilních otázkách). Masarykova univerzita v Brně 2005, str. 257.

⁶⁸ Busch, M. L.: Overlapping Institutions, Forum Shopping, and Dispute Settlement in International Trade. International Organization [online]. Volume

Místo, kde je spor rozhodován, má pro účastníky význam nejen ekonomický a praktický, ale také právní.⁶⁹ Fórem je ovlivněna aplikace procesních norem i norem mezinárodního práva soukromého tak, jak bude podrobně popsáno níže.

Možnost volby mezi více sudišti dává žalobci možnost ovlivnit výsledek sporu a je logické, že žalobce se bude snažit podat žalobu k tomu soudu, u něhož očekává vyhovující rozsudek.⁷⁰ Taková praxe nepřispívá cílům vytýčeným v Nařízení Brusel I, zejména předvídatelnosti a právní jistotě stran.

Lze však podotknout, že s ohledem na unifikaci kolizních norem Nařízením Řím I a sjednocující judikaturu Soudního dvora, která vykládá pojmy v obou nařízeních autonomně, se popsané negativní jevy právního charakteru spojené s existencí více do úvahy připadajících sudišť v rámci Evropské unie významně snížily.

Z praktického hlediska lze podotknout, že účelné pro žalobce především bude, aby se shodovalo sudiště s právem rozhodným.⁷¹ Lze patrně bez

---

61, Issue 4, 2007, str. 736. Dostupné z: <http://faculty.georgetown.edu/mlb66/forum%20shopping%20IO.pdf>

⁶⁹ Rozehnalová, N.: Právo mezinárodního obchodu. 3. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010, str. 218.

⁷⁰ Busch, M. L.: Overlapping Institutions, Forum Shopping, and Dispute Settlement in International Trade. International Organization [online]. Volume 61, Issue 4, 2007, str. 743. Dostupné z: <http://faculty.georgetown.edu/mlb66/forum%20shopping%20IO.pdf>

⁷¹ Dokonce, veden patrně podobnými úvahami, původní návrh Nařízení Řím I počítal se zněním čl. 3 – Možnost svobodné volby – v té podobě, že: „*Pokud se strany dohodly na soudu nebo soudech určitého členského státu, které budou řešit spory týkající se smlouvy, které vznikly nebo mohou vzniknout, má se za to, že strany rovněž zvolily právní předpisy tohoto členského státu.*“

přehánění konstatovat, že poučka, dle které soud zná právo, se týká bez výhrad jen práva vlastního.⁷² Vzhledem ke skutečnosti, že každý právní řád konkrétního státu představuje komplikovaný, ucelený systém, doplňovaný judikaturou a doktrinálním výkladem, lze vždy předpokládat, že cizí právo vytržené z kontextu svého státu se stává do jisté míry méně spolehlivým základem pro rozhodování.⁷³

Soudce, který nerozhoduje dle práva fóra, je pak k takovému rozhodování méně kvalifikovaným a takovéto rozhodování není spojeno s dostatečnou mírou právní jistoty a předvídatelnosti.⁷⁴

IV.2.5.1 Fórum a použití norem procesních

Soudce používá v řízení zásadně své právo procesní (zásada *forum regit processum*).⁷⁵ Činnost soudů jakožto orgánů státní moci je výkonem

---

⁷² Komparací právních řádů lze dospět k závěru, že ohledně obsahu cizího práva mají strany důkazní břemeno, jindy zase s cizím právem soud zachází jinak, než s právem vlastním. Rozehnalová, N., Týč, V.: Evropský justiční prostor (v civilních otázkách). Masarykova univerzita v Brně 2005, str. 31.

⁷³ Míra nejistoty pak navíc bude jiná u rozhodování českého soudce (který má povinnost zjišťovat obsah cizího právního řádu a cizího práva používá jako práva – ne tedy jako skutečnost, která by se musela dokazovat), jiná u soudce amerického (který naopak v řízení čeká na prokázání obsahu práva účastníkem).

⁷⁴ Tento názor ve svojí extrémní podobě vede k postoji, dle kterého dochází k upřednostňování užívání *legis fori* před právem určeným na základě kolizních norem. (Kučera, Z.: Mezinárodní právo soukromé. Doplněk, Brno 2004, str. 38). Tento postup lze však považovat za nesprávný, narušující právní jistotu stran významněji než výše uvedené pochybnosti a negující smysl mezinárodního práva soukromého vůbec. V rozhodovací praxi českých soudů však jde dle poznatků autorky této práce o postup pravidelný.

veřejné moci a uvádí se, že právě z tohoto důvodu soudy v civilním řízení postupují podle procesních norem lex fori (zásada lex fori regit ordinatoria litis).⁷⁶

Doktrína použití práva lex fori zpravidla odůvodňuje veřejnou povahou procesního práva a s tím souvisejícími principy suverenity a teritoriality. Případně může být pravomoc soudů jednotlivých států limitována odkazem na veřejný pořádek.

Jiným zdůvodněním může být dle Rozehnalové⁷⁷ posouzení místa fora jako těžiště procesního právního poměru (analogicky s řešením kolizním) či odůvodnění formou právního úkonu (dle pravidla locus regit formam actus). Lze se setkat i s názorem, že se toto pravidlo uplatní především z důvodu procesní ekonomie a praktičnosti.⁷⁸

IV.2.5.2 Fórum normy mezinárodního práva soukromého

Místo konání řízení v první řadě ovlivňuje, jaké budou na posouzení právních poměrů použity kolizní normy, jaké normy imperativní, jakož i použití konkrétních mezinárodních úmluv.

---

⁷⁵ Platí tedy, že proces je ovládán právem fóra, toliko v případech výslovného připuštění pak může soud využít i právo cizí.

⁷⁶ Hay, P.: Internationales Privat und Zivilverfahrensrecht. 3. vydání. München: C. H. Beck, 2007, str 4 an.

⁷⁷ Kyselovská T., Drličková K., Valdhans J., Rozehnalová, N.: Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I). Praha: Wolters Kluwer, 2013, str. 198 a 199.

⁷⁸ V ZMPS v ust. § 8 odst. 1 je výslovně zakotveno, že: „České soudy postupují v řízení podle českých procesních předpisů s tím, že strany mají rovné postavení při uplatňování svých práv.“

Volba vhodného místa žalobcem tak může částečně omezit negativní vliv některých nutně použitelných norem a výhrady veřejného pořádku.⁷⁹ Průběh případného sporu se stává pro žalobce alespoň v tomto rozsahu předvídatelným.

Je třeba poukázat také na význam fóra nalézacího soudu pro řízení vykonávací – má-li být rozhodnutí vykonáváno v jiném státě než ve státě, jehož soud o věci rozhodl v řízení nalézacím, vyžaduje takové rozhodnutí v cizím státě zpravidla uznání a výkon.

Žalobce tedy při volbě konkrétního sudiště musí vždy také přihlídnout k budoucím účinkům rozhodnutí vydaného cizím soudem z pohledu nutnosti jeho případného výkonu ve státě jiném, než byl stát jeho vydání. V případě, nedojde k dobrovolnému plnění na základě pravomocného rozhodnutí, pak k tomu, aby rozhodnutí orgánu jednoho státu mohlo vyvolat právní účinky na území státu druhého, je totiž nezbytné, aby tento stát rozhodnutí uznal a zajistil jeho výkon.⁸⁰

Vedle toho, jaké kolizní normy budou na spor používány, ovlivňuje fórum i mnoho dalších aspektů. Rozehnalová⁸¹ v těchto souvislostech upozorňuje například na otázku, zda soud má povinnost aplikovat cizí právo z úřední povinnosti, či na návrh, zda i pro obsah cizího práva platí zásada, že soud

---

⁷⁹ Pokud soud vydá rozhodnutí v rozporu s veřejným pořádkem místa realizace smlouvy, nebude rozsudek v tomto státě vykonatelný, exekuce ale bude možná např. vzhledem k majetku, které má strana na území jiného státu, který takovýto rozsudek uzná. K tomu také Týč, V., Rozehnalová, N.: Evropský rozměr procesního práva, *Časopis pro právní vědu a praxi* 3/1998, str. 503 a násl.

⁸⁰ Více Fenyk, J., Ondruš, R.: *Mezinárodní právo procesní. Uznání a výkon cizích rozhodnutí. Právní styk s cizinou v trestním a netrestním*. Linde, Praha 1997.

⁸¹ Rozehnalová, N.: *Právo mezinárodního obchodu*. 3. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010, str. 221.

zná právo, přístup k mezinárodním unifikačním úmluvám a jejich přednostní aplikaci atd.

IV.3. Bydliště v rozhodovací praxi soudů

Za účinnosti zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, nebyl v českém právním řádu pojem bydliště definován, byl však konstantně vykládán v rozhodovací praxi soudů. Například ve svém rozhodnutí sp. zn. 22 Nd 201/2002 Nejvyšší soud konstatoval, že:

„Bydlištěm fyzické osoby se rozumí obec, resp. městský obvod, v němž tato osoba bydlí s úmyslem se zde trvale zdržovat, tj. místo, kde má svůj byt, rodinu, popř. kde pracuje, jestliže tam také bydlí (srov. např. Komentář k občanskému soudnímu řádu, vydaný nakladatelstvím C. H. Beck, 5. vydání 2001, str. 230).“

Z uvedeného je zřejmé, že dle judikatury jde o pojem, který zahrnuje jednak složku faktického pobytu na konkrétním místě, jednak složku volní, zahrnující úmysl se na tomto místě trvale zdržovat.

Bydliště je tak v souladu s reprezentativní judikaturou zejména místo, kde má osoba svůj byt, rodinu, práci, pokud v místě práce také bydlí. V odborné literatuře je často citován judikaturní závěr,⁸² že okolnosti dočasného charakteru, jako pobyt v nemocnici, na vojně, studium nebo např. výkon trestu odnětí svobody, na bydlišti osoby nic nemění, pokud současně nejsou doprovázeny takovými okolnostmi, z nichž lze s jistotou usuzovat, že se tato osoba v tomto jiném místě zdržuje s úmyslem zde trvale bydlet.

Takový závěr, jistě teoreticky možný, považuje autorka této práce za úsměvný, když lze asi jen výjimečně předpokládat, že by nějaká osoba

---

⁸² Např. Novotný in.: Bureš, J., Drápal, a kol.: Občanský soudní řád I. Komentář. II. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 85.

pojala například úmysl se trvale zdržovat ve výkonu trestu nebo v nemocnici.⁸³

V trestním řízení, avšak se závěry zcela použitelnými pro řízení civilní, se touto úvahou zabýval Nejvyšší soud ČR, který pod č. j. 11 Td 26/2011-6 vydal usnesení, ve kterém uvádí mimo jiné následující:

„Podstatným pro závěr, že určité místo je bydlištěm nějaké osoby, je tedy mimo jiné existence úmyslu trvale na tomto místě bydlet. Tento úmysl zpravidla nebude dán v případě pobytu odsouzeného ve věznici, kde je donucen vykonávat soudem uložený trest odnětí svobody, a to bez ohledu na jeho délku. Proto věznici, v níž je vykonáván trest odnětí svobody zásadně nebude možno pokládat za bydliště odsouzeného, a to ani, pokud odsouzenému byl uložen dlouhodobý, popř. doživotní trest odnětí svobody. Ostatně v posuzované věci o skutečném úmyslu odsouzeného Z. V. ve vztahu k výkonu jemu uloženého doživotního trestu a věznici, v němž jej vykonává, svědčí mimo jiné i jeho opakované snahy o dosažení podmíněného propuštění z výkonu tohoto trestu. Je tedy zřejmé, že Věznici Mírov nepovažuje a nehodlá považovat za své bydliště.“

IV.4. Občanský zákoník

Občanský zákoník ve svém ust. § 80 nově zakotvuje pro určení bydliště člověka následující výslovná pravidla:

„Člověk má bydliště v místě, kde se zdržuje s úmyslem žít tam s výhradou změny okolností trvale; takový úmysl může vyplývat z jeho prohlášení nebo z okolností případu. Uvádí-li člověk jako své bydliště jiné místo než své skutečné bydliště, může

---

⁸³ Je patrně možné odhlédnout od statisticky nevýznamné výjimky, kdy lidé pobyt v těchto zařízeních řeší bezdomovectví, k čemuž bohužel v některých případech dochází. Lze však usuzovat, že případy, kdy bude mezinárodní pravomoc založena úmyslem žalovaného zdržovat se trvale v české věznici či jiném obdobném ústavu, nebudou příliš časté.

se každý dovolat i jeho skutečného bydliště. Proti tomu, kdo se v dobré víře dovolá uvedeného místa, nemůže člověk namítat, že má své skutečné bydliště v jiném místě.

Kritéria pro určení bydliště vycházejí dle důvodové zprávy k citovanému zákonu z tradičního pojetí, rozhodují přitom aspekty faktické, nikoli administrativní. Jde o soukromoprávní pojem pro účely občanskoprávních plnění, nikoliv pro evidenční účely dle veřejného práva.

Zákon přitom nevyklučuje ani možnost, že člověk má bydliště na více místech. To je v souladu s ustálenou judikaturou, dle které lze v moderní době předpokládat, že se člověk může zdržovat na více místech, přičemž se všemi těmito místy je spojen její úmysl se na nich zdržovat trvale. „*Typicky jde o situaci, kdy fyzická osoba pravidelně po určité období roku či jiného časového vymezení bydlí na různých místech a všem je vlastní, že tato osoba zde bydlí trvale.*“⁸⁴

Konstatuje-li důvodová zpráva, že jde o tradiční pojetí, lze s tímto závěrem souhlasit v rozsahu, kdy pro určení bydliště v konkrétním případě zjišťujeme jednak složku faktickou a určující, tedy zda se osoba v místě zdržuje a má tam i své společenské vazby, jednak složku volní, tedy úmysl se na tomto místě zdržovat a svázat s ním svůj život.⁸⁵

Odlišná je však situace v tom rozsahu, kdy zákon nově konstruuje fikci bydliště, což je institut doposud českému právu neznámý.

---

⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2.6.2005, sp. zn. 30 Cdo 444/2004. Rozhodnutí cituje Novotného, v aktuálním vydání komentáře je citace in. Bureš, J., Drápal, a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. II. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 85.

⁸⁵ Švestka, J., Dvořák, J. Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, str. 304.

IV.5. Fikce bydliště

Ust. § 80 občanského zákoníku ve svém druhém odstavci konstruuje fikci bydliště pro člověka, který skutečné bydliště nemá, resp. takového člověka, jehož skutečné bydliště nelze z nejrůznějších důvodů zjistit. Vychází se dle důvodové zprávy z pojetí, že na jednu stranu každý má právo žít podle svého, na stranu druhou však není možné, aby tento způsob života byl na újmu okolí a aby třetí osoby byly nuceny pátrat po jeho bydlišti.

Zákon doslova stanoví, že:

„Nemá-li člověk bydliště, považuje se za ně místo, kde žije. Nelze-li takové místo zjistit, anebo lze-li je zjistit jen s neúměrnými obtížemi, považuje se za bydliště člověka místo, kde má majetek, popřípadě místo, kde měl bydliště naposledy.“

Dle ust. § 9 odst. 1 občanského zákoníku platí, že občanský zákoník upravuje osobní stav osob, přičemž druhý odstavec citovaného ustanovení stanoví, že soukromá práva a povinnosti osobní a majetkové povahy se řídí občanským zákoníkem v tom rozsahu, v jakém je neupravují jiné právní předpisy.

Důvodová zpráva k citovanému ustanovení podává, že jeho smyslem je vyjádřit, že občanský zákoník představuje těžiště veškerého soukromého práva, pod jehož vlivem jsou i všechna soukromoprávní ustanovení, byť je obsahují jiné zákony nebo další předpisy. Ustanovení občanského zákoníku jsou aplikována na veškeré soukromoprávní poměry osob potud, pokud je neupravují speciální zákony.

Občanský zákoník v první řadě upravuje osobní stav osob. Je tedy vyloučeno, aby se úprava statusových otázek ocitla mimo občanský kodex. Dále se normuje, že občanský zákoník je zákonem subsidiárně aplikovatelným pro celé soukromé právo ve všech aspektech, o nichž speciální soukromoprávní předpisy nestanoví od občanského zákoníku odchylky.

Z výše uvedeného lze uzavřít, že pro účely OSŘ je tak třeba použít pravidla zakotvená v občanském zákoníku bez dalšího, neboť tento předpis výslovně jiná pravidla pro výklad pojmu bydliště nestanoví.

S ohledem na skutečnost, že pojem bydliště je klíčový pro určení mezinárodní pravomoci a někdy i příslušnosti, je však pro účely této práce zcela zásadní otázkou, zda bude také ve vztazích s cizím prvkem spadajících pod působnost Nařízení Brusel I možné založit mezinárodní pravomoc s využitím fikce bydliště. Zejména pak, zda takový postup bude v souladu s principy práva žalovaného na obhajobu, principu předvídatelnosti a právní jistoty.

IV.5.1 Fikce bydliště pro účely stanovení mezinárodní pravomoci

Z výše uvedeného je zřejmé, že nově je pojem bydliště v českém právním řádu konstruován tak, aby bylo v co nejvíce případech možné posoudit, kde má člověk bydliště. Zejména fikce bydliště je zde konstruována tak široce, že případy, kdy bude člověk neznámého pobytu, by mohly být v praxi omezeny na minimum. Především pak kritérium posledního známého bydliště zvyšuje pravděpodobnost, že u drtivé většiny osob bude možné alespoň fikcí bydliště založit.

Je otázkou, do jaké míry je fikce bydliště použitelným instrumentem vnitrostátního práva, který bude možné aplikovat k založení mezinárodní pravomoci v řízeních s cizím prvkem spadajícím do režimu Nařízení Brusel I, ve světle aktuální judikatury Soudního dvora.

Ke kritériu bydliště jako základnímu kritériu pro určení mezinárodní pravomoci, je totiž třeba s ohledem na výše uvedené konstatovat, že bydlištěm rozumíme objektivní středobod bytí konkrétní osoby, místo, kde je centrum jejího zájmu. Jde o pojem, který vyjadřuje vztah osoby k danému státu. Pravidla založená Nařízením jsou tedy založena na skutečnosti, že existuje určitý faktický vztah soudu a žalovaného.

Je zřejmé, že u fikce bydliště žádný takový vztah neexistuje, resp. existovat nemusí.

Ve světle nejnovější judikatury Soudního dvora lze mít za to, že fikce bydliště by mohla být přijímána tam, kde soud dospěje k závěru, že žalovaný měl poslední známé bydliště na území EU a současně nebude mít žádné indicie svědčící o tom, že by měl v okamžiku podání žaloby bydliště na území třetího státu. Odvodnění této úvahy je v souladu s rozhodnutími Soudního dvora rozebíranými v podrobnostech dále.

Úprava občanského zákoníku tak do určité míry odpovídá trendům zastávaným nejnovější judikaturou Soudního dvora. K přijetí fikce bydliště ve světle Nařízení Brusel I však patrně nemůže dojít bez dalšího zkoumání konkrétních poměrů v dané věci.

Citlivou problematikou bude zejména zjišťování bydliště ve věcech spotřebitelských a ve sporech z individuální pracovní smlouvy, kde Soudní dvůr (i evropský zákonodárce) dbá na ochranu slabších stran sporu. Zde bude možné využít fikci bydliště patrně jen tehdy, pokud bude postaveno najisto, že se žalovaný stal nekontaktním (a je tedy neznámého pobytu) v důsledku porušení některých svých smluvních povinností.

IV.6. Okamžik zjišťování bydliště žalovaného

Zásadní otázkou také je, ke kterému okamžiku má soud povinnost zjišťovat, zda má osoba bydliště na území členského státu.

Platí, že pravomoc soudu je posuzována ke dni podání žalobního návrhu.⁸⁶ Následná změna bydliště je přitom nerozhodná – vychází se z pravidla perpetuatio fori.

---

⁸⁶ Cheshire, J., North, P & Fawcett, J.: Private International Law. Oxford: Oxford University Press, 2008, str. 159.

Problematictější situace nastává ve vztahu k jurisdikčním doložkám. Bříza⁸⁷ uvádí, že v případě, kdy strany uzavřou prorogační doložku, stačí, aby jedna ze stran měla bydliště v některém členském státě ke dni uzavření této doložky.⁸⁸ Neztotožňuje se pak s názorem, že postačí, pokud bude mít alespoň jedna ze stran bydliště až po uzavření jurisdikční doložky (např. ke dni zahájení řízení), neboť takový výklad by umožňoval, aby strany dodatečně změnou bydliště měnily režim jurisdikční doložky.

Tento problém odpadl ve vztahu k jurisdikčním doložkám účinností Nařízení Brusel I bis, které v případě prorogace rozšiřuje osobní působnost i na osoby z třetích států. Podle Nařízení Brusel I bis je prorogační doložka platná i tehdy, pokud ji uzavřou mezi sebou smluvní strany z nečlenských zemí.

IV.7. Bydliště strany žalující

Bydliště strany žalující přitom není zpravidla pro aplikaci Nařízení Brusel I rozhodující.⁸⁹ Výjimky z tohoto pravidla vyplývají z výslovných ustanovení Nařízení. Jde vždy o takové o situace, kdy Nařízení Brusel I výslovně

---

⁸⁷ Bříza, P.: Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 157.

⁸⁸ Prorogační dohodu mohou dle Nařízení Brusel I uzavřít účastníci jen tehdy, má-li jeden z nich bydliště v EU v okamžiku uzavření dohody. Při uzavírání takovéto dohody není samozřejmě zřejmé budoucí postavení stran ve sporu, avšak je podmínkou, aby alespoň jeden z účastníků – ať již žalobce či žalovaný, splňoval podmínku domicilu ke dni prorogace.

⁸⁹ Shodně např. ve věci C 281/02 Andrew Owusu proti N. B. Jacksonovi: „Je výslovně uvedeno, že na státní příslušnosti žalovaného nezáleží. Není důležité, zda má posledně jmenovaný státní příslušnost smluvního státu, kde má své bydliště, jiného smluvního státu nebo třetího státu. Totéž platí, přestože to článek 2 výslovně nestanoví, i pro žalobce: nezáleží na jeho bydlišti nebo státní příslušnosti.“

stanoví, že aplikace Nařízení je závislá na tom, že bydliště žalobce je v členském státě.

K Bruselské úmluvě takto Soudní dvůr judikoval ve věci C-412/98 Group Josi⁹⁰. Soudní dvůr v této věci uvádí, aplikace Nařízení je závislá na tom, že bydliště žalobce je v členském státě tehdy, když žalobce využil k založení pravomoci členského státu možnost dle čl. 5 odst. 2 bod 2 (tedy ve vztahu ke sporům o výživné),⁹¹ dále pak čl. 8 (spory mezi pojistitelem a pojistníkem)⁹² anebo první odstavec čl. 14 (spory spotřebitelské)⁹³ a

---

⁹⁰ C-412/98 Group Josi Reinsurance Company SA proti Universal General Insurance Company.

⁹¹ Bruselská úmluva i Nařízení Brusel I v čl. 5 odst. 2 shodně stanoví, že osoba, která má bydliště na území některého členského státu, může být v jiném členském státě žalována ve věcech týkajících se výživného u soudu místa, kde má oprávněná osoba k výživě bydliště nebo místo obvyklého pobytu, nebo je-li věc týkající se výživného věcí vedlejší v řízení týkajícím se osobního stavu, u soudu, který je k tomuto řízení příslušný podle práva státu místa řízení, pokud tato příslušnost není založena pouze státní příslušností některé ze stran. Nařízení Brusel I bis ze své působnosti v čl. 1 odst. 2 písm. e) vyživovací povinnosti vyplývající z rodinných vztahů, rodičovství, manželství nebo příbuzenských vztahů vylučuje. Obsahově byla ustanovení Bruselské úmluvy a Nařízení Brusel I přenesena do Nařízení o výživném, a to konkrétně do jeho čl. 3 písm. b) a c). Hraniční určovatelé bydliště a obvyklého pobytu byly nahrazeny hraničním určovatelem obvyklého pobytu.

⁹² Jde o čl. 9 odst. 1 písm. b) Brusel I a o čl. 11 odst. 1 písm. b) Brusel I bis stanovící pravomoc ve věcech pojištění.

⁹³ Čl. 16 odst. 1 Brusel I a v současné době čl. 18 odst. 1 Brusel I bis.

nakonec také tehdy, došlo-li k uzavření prorogační dohody dle čl. 17⁹⁴ Bruselské úmluvy.⁹⁵

To vše samozřejmě platí jen tehdy, pokud se bydliště žalovaného nenachází na území EU. Má-li na území EU bydliště žalovaný, je bydliště žalobce opět nerozhodné a k založení pravomoci unijního soudu postačí bydliště žalovaného v některém z členských států.

IV.8 Trvalý pobyt

Na úvod je třeba k otázce trvalého pobytu uvést, že pojem bydliště nemá žádný vztah k pojmu „trvalý pobyt“ tak, jak jej známe z předpisů správního práva.⁹⁶

Trvalý pobyt žalovaného však při posuzování problematiky pravomoci soudu ve vztahu k osobám neznámého pobytu hraje zajímavou roli, a to s přihlédnutím k ustanovením o doručování zakotveným v občanském soudním řádu. Ačkoliv totiž trvalý pobyt není rozhodujícím ani pro určení

---

⁹⁴ Čl. 23 Brusel I a nyní čl. 25 Brusel I bis.

⁹⁵ Soudní dvůr doslova konstatuje, že: „*Title II of the Convention (...) is in principle applicable where the defendant has its domicile or seat in a Contracting State, even if the plaintiff is domiciled in a non-member country. It would be otherwise only in exceptional cases where an express provision of the Convention provides that the application of the rule of jurisdiction which it sets out is dependent on the plaintiff's domicile being in a Contracting State. Such is the case where the plaintiff exercises the option open to him under Article 5(2), point 2 of the first paragraph of Article 8 and the first paragraph of Article 14 of the Convention, and also in matters relating to prorogation of jurisdiction under Article 17 of the Convention, solely where the defendant's domicile is not situated in a Contracting State.*“

⁹⁶ Shodně např. rozhodnutí Nejvyššího soud ČR sp. zn. 30 Cdo 444/2004.

mezinárodní ani vnitrostátní příslušnosti, je doručovací adresou účastníka řízení.

Podle ust. § 46b OSŘ platí, že neuvedl-li adresát v jakémkoliv úkonu učiněném vůči soudu adresu místa v České republice, na kterou mu mohou být doručovány písemnosti, je adresou pro doručování u písemnosti doručované prostřednictvím doručujícího orgánu, účastníka řízení nebo jeho zástupce u fyzické osoby adresa evidovaná v informačním systému evidence obyvatel, na kterou jí mají být doručovány písemnosti⁹⁷. Není-li však taková adresa evidována, je takovou adresou adresa místa trvalého pobytu nebo adresa místa pobytu cizince na území České republiky podle druhu pobytu cizince⁹⁸.

Vykazuje-li tedy doručování na adresu, o které žalobce uvedl, že je bydlištěm žalovaného, závady, soud započne doručovat na adresu trvalého pobytu, kde za splnění dalších podmínek dochází k fikci doručení (dle ust. § 49 a souvisejících OSŘ).

Zdůraznit je v této souvislosti třeba také fakt, že pro účely doručování nemůže být dle ust. § 50d OSŘ důvodem pro závadu v doručování skutečnost, že se fyzická osoba na adrese pro doručování trvale nezdržuje.

Z výše uvedeného je zřejmé, že v celé řadě případů může docházet k založení mezinárodní pravomoci zcela bez opory v Nařízení, neboť soud se spokojí s vykázanou fikcí doručení, bydliště jako takové již dále nezkontroluje a svoji mezinárodní pravomoc konstatuje.

---

⁹⁷ Použije se zde ust. § 10b odst. 1 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel).

⁹⁸ Dle ust. § 10 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel) a ust. § 77 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky (zákon o azylu).

Lze mít za to, že výkon rozhodnutí vydaného na základě takto založené pravomoci by mohl být v jiném členském státě odepřen. Takový postup je jistě v rozporu nejen s Nařízením, ale také s čl. 47 Listiny základních práv Evropské unie, který upravuje právo na účinné prostředky nápravy a spravedlivý proces a ve svém odstavci 1 a 2 stanoví:

„Každý, jehož práva a svobody zaručené právem Unie byly porušeny, má za podmínek stanovených tímto článkem právo na účinné prostředky nápravy před soudem.

Každý má právo, aby jeho věc byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, předem zřízeným zákonem. Každému musí být umožněno poradit se, být obhajován a být zastupován.“

Přítom i v odborné literatuře⁹⁹ se připouští, že soudy obvykle usuzují na obecný soud žalovaného podle údajů v evidenci obyvatelstva, přičemž v citované publikaci Novotný uvádí, že je v první řadě věcí žalovaného ve sporném řízení, aby v případné námitce místní nepřislušnosti prokázal opak. Tedy, že jeho bydliště je odlišné, než místo trvalého pobytu.

Tento závěr je samozřejmě praktický a soud bez dalších informací nemá ani jinou možnost, než vyjít z adresy trvalého pobytu, která je tak, jak bylo uvedeno výše, také adresou doručovací. Pro oblast mezinárodního práva soukromého a především s přihlédnutím k předmětu této práce jde však o závěr neakceptovatelný. Především je třeba zdůraznit, že je-li doručováno fikcí, účastník ani nemá možnost svá práva v řízení popsaným způsobem hájit.

---

⁹⁹ Novotný, in Bureš, J., Drápal, L., a kol.: Občanský soudní řád I. Komentář. II. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 559.

IV.9. Výjimky z pravidla bydliště žalovaného

Z obecného pravidla bydliště žalovaného dále Nařízení Brusel I stanoví výslovně řadu výjimek, které buďto reflektují úzký vztah konkrétního sporu s jiným státem, než je stát bydliště žalovaného, nebo jsou přijata na ochranu slabší strany sporu. Pro předmět této práce jsou podstatné níže popsané výjimky.

IV.9.1. Výlučná pravomoc

Bydliště obou stran je irelevantní v případech zakotvených v čl. 22 Nařízení, tedy v těch sporech, kde Nařízení stanoví výlučnou pravomoc konkrétního soudu.

Výlučnou pravomocí rozumíme situaci, kdy je státem (nebo dohodou mezi státy, či tak, jako v našem případě Nařízením vydaným evropským zákonodárcem) konstatováno, že určité věci mohou být rozhodovány jen soudy konkrétního státu. V důsledku tohoto pravidla není možné vykonat rozhodnutí vydané nepřislušným soudem v jiném členském státě a současně zahájené řízení jiným soudem nemá žádné účinky ve vztahu k soudu, který konstatuje výlučnou pravomoc.

V souladu s čl. 25 Nařízení platí, že soud členského soudu i bez návrhu prohlásí, že není příslušný, je-li u něj zahájeno řízení ve věci, v níž má na základě čl. 22 výlučnou pravomoc soud jiného státu. Střet soudů dvou států s výlučnou pravomocí řeší čl. 29 Nařízení, a to ve prospěch soudu, který zahájil řízení první.

Přítom tato pravomoc má přednost před ostatními druhy pravomocí stanovenými Nařízením. Praktický význam tento závěr nemá u sporů

pracovních, pojišťovacích a spotřebitelských, kde s ohledem na předmět sporu nemůže dojít k situaci založení výlučné pravomoci.¹⁰⁰

IV.9.2. Prorogační dohody

Podle čl. 23 Nařízení dále platí, že strany mají možnost uzavřít prorogační dohodu. Smluvní strany tak mohou dohodnout mezinárodní pravomoc soudu odchylně od pravidel zakotvujících základní, alternativní a za konkrétně stanovených podmínek i speciální pravomoc.

V souladu s citovaným článkem platí, že dohodnou-li se strany, z nichž alespoň jedna má bydliště na území členského státu, že v již vzniklém nebo budoucím sporu z určitého právního vztahu, má příslušnost soud nebo soudy tohoto členského státu, je příslušný soud nebo soudy tohoto členského státu.

Smluvní svoboda stran ve vztahu k prorogačním dohodám je omezována ve prospěch ochrany slabších stran. Omezení se týká především věcí spotřebitelských, individuálních pracovních smluv a věcí týkajících se pojištění (podmínky stanovené v čl. 13, 17 a 21 Nařízení.) Prorogační doložkou také nelze derogovat pravomoc soudu výlučně příslušného dle čl. 22 Nařízení.

K tomu, aby byla platně založena pravomoc soudů členského státu k rozhodování potenciálních sporů stran, není přitom třeba sjednat, který konkrétní soud daného státu bude mít pravomoc spor rozhodnout, postačí spor podřídit jurisdikci některého členského státu. Určení konkrétního soudu pak bude věcí lex fori.

Neplatnost prorogační dohody by však nemělo způsobit, zvolí-li strany pravomoc konkrétního soudu v daném státě, který však nebude

---

¹⁰⁰ Rozehnalová, N.: Evropský justiční prostor ve věcech civilních. Část V. Právní fórum 6/2005, str. 202.

k rozhodování věcně či funkčně příslušný. Zvolí-li strany soud konkrétního státu, byť funkčně a věcně nepřislušný, lze mít za to, že měly v úmyslu založit pravomoc soudů daného státu a nerespektování pravidel lex fori nemůže na této shodné vůli stran nic změnit.

Současně platí, že zvolený soud má výlučnou pravomoc i tehdy, je-li platně sjednaná jurisdikční doložka obsažena ve smlouvě, která je jinak neplatná, případně u které některá ze stran její neplatnost namítá.¹⁰¹

Dohodnutá pravomoc je koncipována jako výlučná, avšak strany se mohou dohodnout i jinak, tedy zvolit více do úvahy připadajících sudišť.¹⁰²

Na rozdíl od čl. 22 Nařízení zakotvujícího výlučnou pravomoc také v případě uzavření prorogační dohody není povinností soudu zkoumat její existenci či neexistenci z úřední povinnosti. Porušení dohodnuté pravomoci též nezpůsobí nemožnost uznání a výkonu rozhodnutí v jiném členském státě.

IV.9.3. Prorogační doložka ve prospěch soudu třetího státu

Je třeba zdůraznit, že stranou pozornosti Nařízení zůstávají dohody, kterými je volena pravomoc soudu nečlenského státu. Teoreticky právně zajímavá je v této souvislosti problematika konfliktu jurisdikční dohody ve prospěch třetího státu a kogentního čl. 2 Nařízení¹⁰³.

---

¹⁰¹ Shodný závěr zaujal Soudní dvůr v rozhodnutí C-269/95 Benincasa v. Dentalkit.

¹⁰² Alternativně byla pravomoc sjednána např. ve věci 23/78 Meeth v. Glacetal, kde strany sjednaly pravomoc jiných soudů v případě, že žalobcem bude společnost Meeth a jinou v případě, že žalobcem bude společnost Glacetal.

¹⁰³ Bříza, P.: Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 123 an a 182.

Autorka této práce má za to, že ujednají-li účastníci, kteří mají bydliště na území EU, pravomoc soudu třetího státu, je namíste nepoužít Nařízení Brusel I, ale posoudit platnost takové dohody dle *lex fori*.

Myšlenka, že taková jurisdikční dohoda je pro rozpor s kogentním čl. 2 Nařízení Brusel I neplatná, je v příkrém rozporu s pravidly, na kterých je Nařízení založeno.

Zejména by závěr, že taková jurisdikční doložka je neplatná, byl v rozporu se Soudním dvorem opakovaně proklamovaným důrazem na smluvní svobodu stran, právní jistotu a nezbytnost předvídatelnosti pravidel stanovících mezinárodní pravomoc.

Pokud strany smlouvy, obě s bydlištěm v EU, zvolí pravomoc soudu státu třetího, pak literatura nedává uspokojivou odpověď na řešení takového problému. Řešení však lze dovodit ze samého znění Nařízení a z obecných principů regulujících mezinárodní pravomoc.

Při výkladu pravidel zakotvených v Nařízení lze dospět k závěru, že v první řadě nalézací soud třetího soudu pro posouzení své mezinárodní pravomoci použije svých národních norem mezinárodního práva soukromého, a to bez přihlídnutí k názoru právního řádu, jehož pravomoc byla derogována. Hovoříme-li tedy o třetím státu, který není členským státem EU, lze předpokládat, že třetí stát bez ohledu na názor Nařízení svoji mezinárodní pravomoc akceptuje. Pokud tedy soud třetího soudu posoudí prorogační doložku jako platnou dle svého národního řádu, nic mu pak nebude bránit, aby věc projednal a rozhodl.

Dle ustanovení čl. 3 Nařízení Brusel I pak platí, že osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, mohou být u soudů jiného členského státu žalovány pouze na základě pravidel stanovených v oddílech 2 až 7 kapitoly II Nařízení. Pokud jde o prorogaci, pak Nařízení stanoví, že lze zvolit pravomoc jen soudu členského státu. Jiná volba tak je v rozporu s Nařízením.

Dle znění čl. 35 Nařízení však rozhodnutí nelze uznat pouze, byly-li porušeny oddíly 3, 4 a 6 kapitoly II nebo jedná-li se o případ uvedený v článku 72. Oddíl 7 pojednávající o prorogaci zde však výslovně uveden není. Lze tak uzavřít, že i takto vydané rozhodnutí by mělo být uznáno, a tedy i vykonáno i v členském státu.

Dohodnutá pravomoc je totiž výlučná jen do té míry, že ji k námitce účastníka musí respektovat soudy všech ostatních států. Řízení zahájené soudem s takto prorogovanou pravomocí pak bude překážkou litispendence, resp. res iudicata, pro později zahájené spory. Soudy ostatních států k ní však nebudou přihlížet z úřední povinnosti a v případě jejího nerespektování nenásleduje nutně neuznání vydaného rozhodnutí.

Jiná situace je v případě výlučné pravomoci vyplývající přímo z čl. 22 Nařízení. K této soudy ostatních států naopak přihlížejí ex offio a její nerespektování vede k neuznání rozhodnutí vydaného v rozporu s tímto článkem. Tato výlučná pravomoc současně limituje smluvní volnost stran při konstrukci prorogační doložky.

IV.9.3.1. Nařízení Brusel I bis

Pro úpravu Nařízení Brusel I zejména platí, že prorogační doložka musí být uzavřena mezi stranami, z nichž minimálně jedna má v okamžiku uzavření dohody bydliště na území EU.

Ve vztahu k osobní působnosti Nařízení Brusel I bis je zásadní změnou rozšíření osobní působnosti v případě prorogačních dohod na věci zcela bez unijního prvku.

Nařízení Brusel I bis ve svém čl. 25 stanoví, že prorogační dohoda, kterou je sjednána pravomoc soudu na území EU, se posuzuje podle citovaného nařízení bez ohledu na bydliště stran.

V souladu s Nařízením Brusel I bis pak bez ohledu na pobyt účastníka v okamžiku zahájení sporu nebo v okamžiku uzavření jurisdikční dohody bude v případě platně uzavřené jurisdikční dohody ve prospěch členského

státu možné před členským státem vést řízení s účastníky neznámého pobytu.

Ani Nařízení Brusel I bis však neřeší jurisdikční dohody ve prospěch soudů třetích států a k zodpovězení této otázky tak bude nezbytné vyčkat rozhodnutí Soudního dvora.

IV.9.4. Podřízení se pravomoci bez výhrad

V minulosti panovalo přesvědčení, že nad jakoukoliv osobou, která se nachází z jakéhokoliv důvodu na území daného státu, může být bez dalšího vykonávána soudní pravomoc tohoto státu.¹⁰⁴ Postupně se takto široký rozsah uplatňování státní moci nad všemi osobami nacházejícími se na daném území ukázal jako neudržitelný a předmětem zkoumání se při posuzování mezinárodní pravomoci stala otázka, jaká kvalita vztahu dané osoby ke státu, resp. jaká kvalita účasti na řízení, může založit pravomoc jeho soudů.¹⁰⁵

V čl. 24 Nařízení Brusel I je účast na řízení (vedle výslovné jurisdikční dohody dle čl. 23) zakotvena jako jedna z možností, jak založit mezinárodní pravomoc jinak nepřislušného soudu, a to formou podřízení se pravomoci daného soudu bez výhrad. K založení pravomoci podřízením se však musí dojít za splnění přesně stanovených podmínek.

---

¹⁰⁴ McCaffrey, S. C., Main, T. O.: *Transnational litigation in Comparative Perspective. Theory and application.* New York: Oxford University Press, 2010, str. 77.

¹⁰⁵ McCaffrey ve shora citovaném díle na str. 78 uvádí, že bylo třeba si odpovědět na otázku, zda žalovaný může být na místo sudiště přilákán lstí, například příslibem odměny či žádostí o pomoc. Či zda by přítomnost u soudu mohla být založena tím, že žalovaný bude k soudu přitahen násilím, kopající a křičící.

Podřízení se pravomoci je přitom princip známý v common law, když účast na řízení bez vznesení námítky nedostatku pravomoci zakládá v zemích common law pravomoc daného soudu.¹⁰⁶ Vnitrostátní obdobou podřízení se bez výhrad je v českém právu založení místní příslušnosti soudu v důsledku nevznesení včasné námítky místní nepřislušnosti účastníkem, a to dle ust. § 105 odst. 1 OSŘ.¹⁰⁷

IV.9.4.1 Podmínky pro založení pravomoci podřízením se bez výhrad

K podřízení se pravomoci bez výhrad dochází po zahájení řízení, a to tehdy, pokud se žalovaný účastní řízení a jako první úkon, který mu náleží, nenamítne nedostatek pravomoci daného soudu. Ať již žalovaný nevnese námítku vědomě či v důsledku nevědomosti, pravomoc soudu je tím založena.

Za účast žalovaného je třeba považovat pouze situaci, kdy se žalovaný k věci skutečně vyjádří, brání se však toliko věcně bez toho, aby namítal nedostatek mezinárodní pravomoci soudu. Tuto námítku musí vznést při první obraně (prvním úkonu ve věci), přičemž co se rozumí prvním vyjádřením ve věci, soud posuzuje podle lex fori¹⁰⁸.

---

¹⁰⁶ Wolff, L.-C.: The law of cross-border business transactions: principles, concepts, skills. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2013, str. 480.

¹⁰⁷ Dle ust. § 105 OSŘ místní příslušnost zkoumá soud jen do skončení přípravného jednání. Neprovedl-li přípravu jednání, zkoumá místní příslušnost jen před tím, než začne jednat o věci samé, nebo rozhodl-li o věci samé bez jednání, jen před vydáním rozhodnutí; to neplatí, jde-li o platební rozkaz, elektronický platební rozkaz nebo evropský platební rozkaz. Později ji soud zkoumá jen tehdy, nebyla-li provedena příprava jednání a jen k námitce účastníka, která byla uplatněna při prvním úkonu, který účastníku přísluší.

¹⁰⁸ Rozhodnutí 150/80 - Elefanten Schuh GmbH v. Pierre Jacquain.

To platí i tehdy, pokud žalovaný vznesl formou zápočtu protinárok z právního vztahu, ve kterém byla sjednána jurisdikční dohoda a žalobce se proti takovému nároku brání toliko věcně a nevznesl námitku nedostatku pravomoci.¹⁰⁹

Lze souhlasit s Břízou,¹¹⁰ který uvádí, že za dostačující projev vůle vyjadřující nesouhlas s mezinárodní pravomocí soudu je třeba považovat také námitku místní nepřislušnosti. Je třeba považovat za absurdní závěr, že by žalovaný namítnutím místní nepřislušnosti konkrétního soudu současně konkludentně založil mezinárodní pravomoc soudů daného státu.

Námitku nedostatku pravomoci již není třeba odůvodňovat, neboť soud přezkoumává svoji mezinárodní pravomoc z úřední pravomoci. Argumentací a *maiori ad minus* lze dospět k závěru, že postačí-li k obligatornímu přezkumu pravomoci soudem, že se žalovaný řízení vůbec nezúčastní, musí postačovat i neodůvodněná námitka nedostatku pravomoci.¹¹¹ Ani ze samého textu Nařízení požadavek na odůvodnění námítky nevyplývá.

IV.9.4.2. Vzťah podřízení se a jiných ustanovení o pravomoci

Podle Soudního dvora mohou účastníci sporu předložit spor k rozhodnutí i jinému soudu, než tomu, který si určili jurisdikční dohodou. Pokud žalobce podá žalobu k jinému soudu, než který strany zvolily v prorogační dohodě, a žalovaný nevznesl jako první úkon v řízení námitku nedostatku

---

¹⁰⁹ Rozsudek 48/84 - Spitzley body 18-19.

¹¹⁰ Bříza, P.: Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 175.

¹¹¹ Bříza, P.: Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 175.

pravomoci takového soudu, ztrácí možnost dovolat se jurisdikční dohody. Podřízení se pravomoci tak má přednost i před jurisdikční dohodou.

Jediným případem, kdy není podřízení se pravomoci možné, jsou pravidla zakotvená v čl. 22 Nařízení stanovící výlučnou pravomoc¹¹².

Pokud je tedy soudu předložena žaloba a soud má za to, že není příslušný podle jiných ustanovení Nařízení, pak s výjimkou případů výlučné pravomoci musí nejprve žalobu zaslat žalovanému a vyčkat jeho vyjádření ke zjištění, zda dojde k podřízení se pravomoci. Až poté, co se žalovaný k věci vyjádří, může rozhodnout o své mezinárodní pravomoci. Pokud se však žalovaný nevyjádří vůbec, pokud se řízení aktivně neúčastní nebo je-li zastoupen opatrovníkem, mezinárodní pravomoc nebude založena.

Nejvyšší soud České republiky pak ve svém usnesení sp. zn. 29 Nd 336/2007 doslova k této otázce uvádí, že:

„ ... i kdyby ke dni zahájení řízení podmínky pro určení mezinárodní a místní příslušnosti chyběly, bylo povinností soudu prvního stupně, vzhledem k tomu, že nejde o žádný z případů výlučné příslušnost upravených v článku 22 nařízení Brusel I, nejprve doručit žalobu žalovanému [v souladu s Nařízením Rady (ES) č. 1348/2000 ze dne 29. května 2000, o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech], ... a umožnit mu založit příslušnost procesního soudu postupem podle článku 24 nařízení Brusel I, tj. tím, že se vyjádří k žalobě, aniž by nejpozději současně s tímto vyjádřením vznesl námitku nedostatku příslušnosti.“

Nejvyšší soud ČR uzavírá, že teprve poté, kdy je žalovanému žaloba doručena a ten příslušnost procesního soudu nezaloží podle článku 24

---

¹¹² Více v rozhodnutí C-111/09 ČPP Vienna Insurance Group v. Michal Bilas, bod 21.

nařízení Brusel I, může soud prvního stupně zkoumat podmínky (mezinárodní a místní) příslušnosti a postupovat dále v řízení.¹¹³

Podřízení se pravomoci má přitom přednost i před speciálními pravidly Nařízení upravujícími pravomoc soudů s ohledem na ochranu slabších stran¹¹⁴. Soud přitom nemá povinnost slabší stranu o následcích účasti poučit, ale může se ujistit, zda si je žalovaný plně vědom důsledků svého souhlasu s účastí na řízení¹¹⁵

V této souvislosti je třeba poznamenat, že u slabších stran byla v čl. 26 odst. 2 Nařízení Brusel I bis výslovně zakotvena povinnost soudu ověřit, zda jsou informovány o svém právu namítat nepříslušnost soudu a o účincích, které vyvolá jejich účast či neúčast před soudem.

IV.9.4.3. Povaha podřízení se pravomoci

Bříza¹¹⁶ k podřízení se pravomoci uvádí, že jde o „*implicitní variantu volby soudu*“, čímž odkazuje na znění Jenardovy zprávy, dle které „*Article 18 governs jurisdiction implied from submission.*“ Přesněji řečeno tak jde o pravomoc, která vyplyne bez dalšího ze samotného „podřízení se“.

---

¹¹³ Soud zde dále upozorňuje na nepřesnost překladu a cituje dále dílo: Simon, P., Šuk, P.: Záludnosti gramatického výkladu Nařízení Brusel I v jeho českém překladu, Právní fórum, 11/2007, str. 391-395.

¹¹⁴ Shodně ve věcech C-111/09 ČPP Vienna Insurance Group v. Michal Bilas nebo Lindner.

¹¹⁵ Rozhodnutí C-111/09 ČPP Vienna Insurance Group v. Michal Bilas.

¹¹⁶ Bříza, P.: Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 174.

Podřízení se pravomoci dle čl. 24 Nařízení označuje Bříza dále s odkazem na Jenardovu zprávu za prorogační dohodu uzavřenou konkludentně. Tento závěr je třeba podrobit kritickému pohledu, neboť každá dohoda, tedy i ta uzavíraná konkludentně, předpokládá v první řadě shodnou vůli stran.

Rozehnalová¹¹⁷ uvádí, že konstatování, že jde o dohodu uzavřenou mlčky, není zcela přesné, avšak tento závěr blíže nespecifikuje.

Závěr, že se jedná o konkludentní prorogační dohodu, nevyplývá ani z citované Jenardovy zprávy.¹¹⁸

Skutečnost, že žalovaná strana soudní pravomoc nerozporuje, čímž tento soud automaticky (kromě výjimečných případů existence výlučné pravomoci jiného soudu) získává soudní pravomoc, neznamená sama o sobě, že by tím mezi stranami sporu bývalo došlo k dohodě.

---

¹¹⁷ Rozehnalová, N.: Evropský justiční prostor ve věcech civilních. Část V. Právní fórum 6/2005, str. 205.

¹¹⁸ Ta doslova uvádí, že: „*Article 18 governs jurisdiction implied from submission. If a defendant domiciled in a Contracting State is sued in a court of another Contracting State which does not have jurisdiction under the Convention, two situations may arise: the defendant may either, as he is entitled to, plead that the court has no jurisdiction under the Convention, in which case the court must declare that it does not have jurisdiction; or he may elect not to raise this plea, and enter an appearance. In the latter case, the court will have jurisdiction. (...) Moreover, by conferring jurisdiction on a court in circumstances where the defendant does not contest that court's jurisdiction, the Convention extends the scope of Title II and avoids any uncertainty. The main consequence of this rule is that if a defendant domiciled in a Contracting State is, notwithstanding the provisions of the second paragraph of Article 3, sued in another Contracting State on the basis of a rule of exorbitant jurisdiction, for example in France on the basis of Article 14 of the Civil Code, the court will have jurisdiction if this is not contested.*“

Může totiž existovat celá řada důvodů, pro které nebude žalovaný pravomoc soudu rozporovat. Nejčastější přitom bude pravděpodobně případ, že se tak stane z nevědomosti nebo nedbalosti.

Pouze tehdy, když žalovaný místo sudiště nerozporuje dobrovolně a vědomě, protože mu vedení sporu v daném místě vyhovuje, lze bez dalšího hovořit o konkludentní jurisdikční dohodě.

„Smlouva je svou podstatou konsens, tj. shodný dvoustranný popř. vícestranný právní úkon, jímž smluvní strany mezi sebou zakládají právní vztah a tím i vzájemná práva a povinnosti“¹¹⁹ Přitom, jak dále Knapp uvádí v citovaném díle, platí, že: „Nezbytným předpokladem a požadavkem autonomie vůle je svoboda rozhodnutí o uzavření smlouvy.“

Ústavní soud i Soudní dvůr považují podřízení se za konkludentní dohodu.

Ústavní soud např. v usnesení sp. zn. II. ÚS 2698/12 ze dne 10.10.2012 dovodil, že soudy v České republice jsou příslušné danou věc projednat vzhledem ke skutečnosti, že dle čl. 24 Nařízení se stěžovatelka řízení před tímto soudem účastnila, čímž došlo „konkludentně k dohodě o volbě soudu“ podle čl. 24 Nařízení.

Přitom v konkrétní věci stěžovatelka podala ústavní stížnost právě s poukazem na to, že s pravomocí českých soudů věc rozhodovat nesouhlasí. Důvodem pro založení pravomoci českých soudů byla dle skutkového popisu věci evidentně nevědomost¹²⁰, když stěžovatelka nepodala námitku nedostatku mezinárodní pravomoci včas.

---

¹¹⁹ Knapp, V.: Teorie práva, 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 1995, str. 143.

¹²⁰ Dne 1.10.2010 byla ve věci podána žaloba. Dne 22. 11.2010, aniž by soud vůči žalované učinil nějaký úkon, byla do spisu založena plná moc k zastupování stěžovatelky právní zástupkyní, která dne 4.1.2011 spis studovala. Výzvou ze dne 24.2.2011 požádal soud prvního stupně stěžovatelku o vyjádření k žalobě, která jí byla současně doručena. Podáním ze dne 16.3.2011 se stěžovatelka k

Evropský soudní dvůr považuje podřízení se také za konkludentní dohodu, nebo tento závěr alespoň vyplývá z oficiálního překladu některých jeho rozhodnutí. Například v rozhodnutí ve věci C-112/13 (v podrobnostech citována níže) v řízení A proti B a dalším mimo jiné uvedl, že:

„...nelze účast uvedeného opatrovníka ustanoveného pro případ nepřítomnosti žalovaného na soudním řízení považovat za konkludentní souhlas tohoto žalovaného.“

V jazyce anglickém citovaná část odůvodnění zní následovně: *„Nor, accordingly, may an appearance entered by a court-appointed representative be regarded as tacit acceptance, by the defendant, of the jurisdiction of that court.“*

Soudní dvůr tak rovněž považuje podřízení se pravomoci za přijetí pravomoci mlčky.

Je tak k věci třeba uzavřít, že při autonomním výkladu předmětného institutu považuje evropský zákonodárce (a Soudní dvůr) mlčení za souhlas a v tomto smyslu dochází k uzavření konkludentní dohody tím, že žalobce podá žalobní návrh k jinak nepravomocnému soudu a žalovaný ohledně pravomoci mlčí, s čímž je v evropském právu spojena fikce souhlasu.

V této souvislosti lze poukázat také na skutečnost, že článek o podřízení se pravomoci je v Nařízení Brusel I řazen v oddíle upravujícím prorogační dohodu. Jde dle názoru autorky teoreticky právně spíše o fikci dohody, či dohodu zavřenou s využitím fikce akceptace než o dohodu konkludentní.¹²¹

---

věci vyjádřila, přičemž neuznala uplatněný nárok s tvrzením o plné úhradě kupní ceny a z důvodu potřeby komplementace důkazních prostředků požádala o prodloužení lhůty k upřesnění vyjádření. Podáním ze dne 3.5.2011 pak požádala o odročení jednání v dané věci. Až ve vyjádření k žalobě ze dne 21.6.2011 vnesla stěžovatelka námitku mezinárodní nepřislušnosti českých soudů.

¹²¹ Je třeba na okraj podotknout, že dohoda uzavřená bez výslovně projevené vůle druhé strany, tedy dohoda uzavřená s využitím pravidla „kdo mlčí,

IV.9.4.5. Podřízení se u žalovaných ze třetích zemí

Za účinnosti Bruselské úmluvy Soudní dvůr k tehdejšímu článku 18 Bruselské úmluvy (tedy čl. 24 Nařízení Brusel I) zakotvujícím podřízení se pravomoci, dále také konstatoval, že bydliště žalobce není pro účely aplikace tohoto ustanovení relevantní. Tyto závěry jsou podrobně odůvodněny v rozhodnutích C-412/98 Group Josi (dále jen „Josi“).

Soudní dvůr v rozhodnutí Josi připustil, aby se Bruselská úmluva použila i tehdy, pokud žalovaný (a to i žalovaný spotřebitel či zaměstnanec) včas nenamítl nedostatek mezinárodní pravomoci, a to bez ohledu na bydliště žalovaného.

Citované rozhodnutí v bodě 44 doslova konstatuje, že:

---

souhlasí“, nebyla v českém právním řádu za účinnosti zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, možná. V českém právním řádu tak neplatilo, že kdo mlčí, ten souhlasí. Naopak od účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, lze za uplatnění tohoto principu považovat ust. § 1740 odst. 3, dle kterého platí, že odpověď s dodatkem nebo odchylkou, která podstatně nemění podmínky nabídky, je přijetím nabídky, pokud návrhovátelem bez zbytečného odkladu přijetí nabídky neodmítne. Dalším případem takovéto dohody stran, při které je vůle druhé strany nahrazována fikcí, je ust. § 1757 občanského zákoníku. V tomto ustanovení je zakotveno pravidlo, že po uzavření smlouvy mezi stranami v jiné než písemné formě mohou strany obsah takové smlouvy písemně potvrdit. Pokud takto učiní v rámci podnikatelského vztahu, případně pokud písemné potvrzení obsahu smlouvy předloží nepodnikající smluvní strana osobě, která smlouvu uzavřela v rámci svého podnikání, platí smlouva za uzavřenou s obsahem uvedeným v potvrzení, a to i když vykazuje odchylky od skutečně ujednaného obsahu smlouvy. Z uvedeného je zřejmé, že právní konstrukce dohody stran, při které jedna z nich ve skutečnosti neprojeví svobodnou, omylu prostou vůli, je tak v současné době vlastní i českému právu.

„Admittedly, under Article 18 of the Convention, the voluntary appearance of the defendant establishes the jurisdiction of a court of a Contracting State before which the plaintiff has brought proceedings, without the place of the defendant's domicile being relevant.“

V Bruselské úmluvě byla přitom výslovně stanovena výjimka jen z tehdejšího článku 16 (nyní čl. 22), tedy Bruselská úmluva se dle svého textu výslovně použila na žalované ze třetích zemí jen v případě výlučné pravomoci.

Lze mít za to, že unijní zákonodárce se s rozšířením působnosti na žalované z třetích stran založená podřízením se ve smyslu uvedených rozhodnutí neztotožnil, když v textu Nařízení Brusel I výslovně uvedl rozšíření toliko na prorogační dohody. Bříza¹²² representativně cituje rozdílné názory na toto téma a uzavírá, že dle jeho názoru se čl. 24 Nařízení Brusel I použije jen na osoby s bydlištěm v Unii.

Tento závěr je dle názoru autorky této práce správný a je podložený i zněním Nařízení Brusel I bis. Toto nařízení nad rámec prorogačních dohod a věcí s výlučnou pravomocí ve svém čl. 6 rozšířilo svoji osobní působnost také o články 18 odst. 1 a čl. 21 odst. 2, tedy o případy, kdy žalobcem je spotřebitel či zaměstnanec.

Je také možné dospět k závěru, že z postupných změn jednotlivých předpisů regulujících pravomoc tak, jak jsou popisovány v této práci, je zřejmé, že unijní zákonodárce postupně výslovně rozšiřuje osobní působnost Nařízení na osoby ze třetích zemí. Avšak k původně navrhované univerzální pravomoci¹²³, tedy k rozšíření osobní působnosti univerzálně na

---

¹²² Bříza, P.: Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 176 a 177.

¹²³ Dickinson, A.: The Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters (Recast) ('Brussels I bis'

všechny osoby s bydlištěm mimo EU, se ani v Nařízení Brusel I bis nakonec nepřistoupilo.¹²⁴

Lze tedy mít mimo jiné za to, že měl-li by unijní zákonodárce v úmyslu rozšířit osobní působnost na osoby z nečlenských zemí také pro případy podřízení se pravomoci, byl by tak výslovně v rámci revize učinil.

Regulation). European Parliament, September 2011; Sydney Law School Research Paper No. 11/58. [online]. 2011, str. 12 [cit. 13.7. 2015]. Dostupné z:http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1930712.

¹²⁴ Návrh revize Nařízení Brusel I COM (2010) 748: Návrh NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, který se pokusil rozšířit osobní působnost i na žalované ze třetích států, nebyl přijat. Komise přitom navrhovala v Zelené knize rozšíření působnosti pravidel na žalované z třetích zemí mimo EU. Lze podotknout, že Komise se členských států dotazovala, do jaké míry lze rozšířit a uplatnit současná pravidla, přičemž např. Česká republika v odpovědi na dotaz, zda zvláštní pravidla pro určení pravomoci podle Nařízení Brusel I lze uplatnit na žalované strany ze třetích zemí, odpověděla, že odmítá: „(...)široké, automatické rozšíření pravidel zvláštní příslušnosti na žalované s bydlištěm ve třetích státech.“ Návrh revize Nařízení Brusel I COM (2010) 748: Návrh NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, který se pokusil rozšířit osobní působnost i na žalované ze třetích států, nebyl přijat.

V. Žaloby podávané slabšími účastníky sporu

V.1. Spotřebitelské smlouvy

Spotřebitel může v souladu čl. 16 Nařízení svého smluvního partnera žalovat také u svého obecného soudu, a to i tehdy, nemá-li tento partner bydliště na území EU. Citované ustanovení výslovně uvádí, že vedle soudů členského státu, na jehož území má smluvní partner bydliště, může spotřebitel podat dle své volby žalobu také u soudu místa, kde má bydliště spotřebitel.

U citovaného ustanovení lze přitom historicky vysledovat průběžnou snahu zákonodárce o rozšíření osobní působnosti procesních pravidel v některých věcech i na osoby ze třetích států.

Na okraj lze přitom poukázat na skutečnost, že rozhodovací praxe v České republice někdy rozlišuje tzv. aktivní a pasivní spotřebitele, přičemž ochrana zakotvená Nařízením se vztahuje jen na posledně jmenované.

Zejména je třeba v této souvislosti upozornit na usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 47 Co 20/2012-75. V tomto sporu byla žalovaná (státní občanka Slovenské republiky) žalována právním předchůdcem Komerční banky a.s. ohledně nepovoleného debetu ze Smlouvy o zřízení účtu uzavřené na území České republiky. Krajský soud zjistil, že v době zahájení soudního řízení měla žalovaná bydliště na území Slovenské republiky. Žalovaná se sice přechodně zdržovala v České republice, ale Krajský soud zdůraznil, že adresu tzv. přechodného pobytu je třeba právě vzhledem k jeho přechodnému charakteru důsledně odlišovat od bydliště žalované.

Základní otázkou bylo, zda v projednávané věci šlo o spotřebitelskou smlouvu a zda tedy žalovaná jako spotřebitel, a tudíž jako slabší strana, má být chráněna pravidly Nařízení pro určení pravomoci soudu. Krajský soud v první řadě uzavřel, že žalovaná uzavírala smlouvu jako spotřebitel, jelikož

je fyzickou osobou a žalobcovy služby nepožadovala pro profesní či podnikatelské účely.

Dále však se soud zabýval pojmem spotřebitelských smluv s tím, že konstatoval, že jednotný pojem mezinárodní spotřebitelské smlouvy neexistuje a že jednotlivé státy definují spotřebitelské smlouvy odlišně. Může tedy dle soudu dojít k situaci, kdy fyzická osoba sice uzavře smlouvu jako spotřebitel, ale daná smlouva nebude splňovat podmínky kladené na spotřebitelskou smlouvu normou, která je na případ aplikována.

Dle čl. 15 dle odst. 1 písm. c) Nařízení platí, že smlouva musí být *„uzavřena s osobou, která provozuje profesionální nebo podnikatelské činnosti v členském státě, na jehož území má spotřebitel bydliště, nebo pokud se jakýmkoli způsobem taková činnost na tento členský stát nebo na několik členských států včetně tohoto členského státu zaměřuje, a smlouva spadá do rozsahu těchto činností.“* Citované ustanovení tedy dle závěru soudu chrání pouze tzv. pasivního spotřebitele, tj. spotřebitele, který neopouští členský stát, ve kterém má bydliště.

Odvolací soud tak v této věci uzavřel, že žalovaná jako spotřebitel uzavřela smlouvu zcela mimo stát obvyklého pobytu a že daná smlouva vykazovala užší spojení se státem sídla žalobce, resp. jeho právního předchůdce Komerční banky a.s.

V důsledku toho, že žalovaná uzavřela smlouvu v jiném členském státě EU, než ve kterém měla bydliště, se stala tzv. aktivním spotřebitelem, kterého shora uvedené ustanovení čl. 15 odst. 1 písm. c) Nařízení Brusel I nechrání. V daném případě tedy dle závěru soudu nebylo možné aplikovat ustanovení čl. 15 a násl. Nařízení Brusel I stanovících příslušnost ve věcech spotřebitelských smluv.

V.1.1 Úprava v Bruselské úmluvě

Vrátíme-li se do historie, pak podle Bruselské úmluvy platilo:

Čl. 14 odst. 1: „*A consumer may bring proceedings against the other party to a contract either in the courts of the Contracting State in which that party is domiciled or in the courts of the Contracting State in which he is himself domiciled.*“

Soudní dvůr k tomuto ustanovení Bruselské úmluvy ve svém rozhodnutí C-318/93¹²⁵ Brenner uvedl, že pravomoc soudů státu místa bydliště spotřebitele je dle článku 14 Bruselské úmluvy dána pouze za předpokladu, že má druhá smluvní strana sídlo ve smluvním státě, či se má alespoň za to, že tomu tak je.¹²⁶

Čl. 14 odst. 1 Bruselské úmluvy tak umožňoval žalovat u soudu místa, v němž měl spotřebitel bydliště, pouze za předpokladu, že se bydliště nacházelo ve smluvním státě.

---

¹²⁵ C-318/93 Wolfgang Brenner a Peter Noller v. Dean Witter Reynolds Inc.

¹²⁶ Soud v citovaném rozhodnutí konstatoval, že: „*The courts of the State in which the consumer is domiciled have jurisdiction in proceedings under the second alternative in the first paragraph of Article 14 of the Convention of 27 September 1968 on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters, as amended by the Convention of 9 October 1978 on the Accession of the Kingdom of Denmark, Ireland and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, if the other party to the contract is domiciled in a Contracting State or is deemed under the second paragraph of Article 13 of that Convention to be so domiciled. The latter provision, which applies where a consumer enters into a contract with a party who is not domiciled in a Contracting State but has a branch, agency or other establishment there and the dispute arises out of its operation, is, with respect to consumer contracts, the only exception to the rule in Article 4 that the jurisdiction of courts in proceedings where the defendant is not domiciled in a Contracting State is governed not by the Convention but by the law of the Contracting State of the court in which the proceedings are brought.*“

V.1.2. Úprava v Nařízení Brusel I bis

Čl. 18 odst. 1 Nařízení Brusel I bis pak nově stanoví, že: *„Spotřebitel může podat žalobu proti smluvnímu partnerovi buď u soudů členského státu, v němž má tento smluvní partner bydliště, nebo, bez ohledu na bydliště druhé strany, u soudu místa, kde má bydliště spotřebitel.“*

Působnost Nařízení Brusel I bis tak byla ve spotřebitelských smlouvách rozšířena tak, že spotřebitel může u svého obecného soudu žalovat i smluvního partnera ze třetího státu.

V.2. Příslušnost pro individuální pracovní smlouvy

Samostatnou kapitolu pak tvoří spory z individuálních pracovních smluv, kde je situace z pohledu této práce, tedy s přihlédnutím k nutnosti zjišťovat bydliště účastníků, zcela specifická.

Článek 19 Nařízení Brusel I stanoví, že takový zaměstnavatel, který má bydliště na území některého členského státu, může být žalován také:

„1. u soudů členského státu, v němž má bydliště nebo

2. v jiném členském státě:

a) u soudu místa, kde zaměstnanec obvykle vykonává svou práci, nebo u soudu místa, kde svou práci obvykle vykonával naposledy, nebo

b) jestliže zaměstnanec obvykle nevykonává nebo nevykonával svou práci v jediné zemi, u soudu místa, kde se nachází nebo nacházela provozovna, která zaměstnance přijala do zaměstnání.“

Jako zvláštní pravidlo pro stanovení pravomoci tak Nařízení stanoví forum laboris (místo výkonu práce) a forum rei (místo bydliště zaměstnance, který podává žalobu).¹²⁷

V souladu s čl. 20 pak zaměstnavatel může zaměstnance žalovat pouze u soudů toho členského státu, na jehož území má zaměstnanec bydliště.

Tedy k určení, zda se na daný vztah použije Nařízení Brusel I, bude vždy nezbytné zjistit, zda ten z účastníků, jehož obvyklé bydliště je k určení pravomoci v daném případě klíčové, má bydliště na území EU.

Nemá-li ani jeden z účastníků bydliště na území EU ke dni zahájení žaloby, Nařízení Brusel I se nepoužije.

V.3 Příslušnost ve věcech pojištění

Dalším okruhem právních poměrů, v nichž Nařízení Brusel I stanoví specifická pravidla na ochranu slabší strany, jsou vztahy související s pojistnými smlouvami.

Nařízení v čl. 9 stanoví, že pojistitel, který má bydliště na území některého členského státu, může být zejména žalován buďto u soudů členského státu, v němž má bydliště, anebo v případě žaloby podané pojistníkem, pojištěným nebo oprávněnou osobou také v jiném členském státě v případě žaloby u soudu místa bydliště žalobce.

Nemá-li přitom pojistitel bydliště na území některého členského státu, postačí k založení mezinárodní příslušnosti skutečnost, že má v některém členském státě pobočku, zastoupení nebo jinou provozovnu.

---

¹²⁷ Ancel, B.: The Brussels I Regulation: Comment. Yearbook of Private International Law. München: Sellier. European Law Publishers, Volume III, 2001, str. 106.

V případech uvedených shora je tak nezbytné, aby jedna ze smluvních stran, měla bydliště na území EU.

Podle čl. 10 Nařízení však platí, že ve věcech pojištění odpovědnosti nebo pojištění nemovitostí může být pojistitel kromě toho žalován u soudu místa, v němž nastala škodná událost. Totéž platí, jsou-li v téže pojistné smlouvě pojištěny a stejnou škodní událostí postiženy movité věci i nemovitosti.

V posledně zmíněném případě je pak k založení pravomoci, a tedy i k podřízení vztahu pod Nařízení Brusel I, bydliště kterékoliv ze stran nerozhodné.

VI. Použití Nařízení Brusel I na osoby neznámého bydliště

Nařízení Brusel I ve svém článku 4 výslovně stanoví, že nemá-li žalovaný bydliště na území některého členského státu, určuje se příslušnost podle lex fori daného soudu.

Nemá-li tedy osoba bydliště na území některého členského státu, pak se příslušnost soudů určuje podle vlastních právních předpisů každého státu. Úprava Nařízení Brusel I se tak v zásadě použije pouze na žalované, kteří mají bydliště v jednom ze členských států. Žalovaní, kteří nemají bydliště v žádném ze smluvních států, jsou podřízeni úpravě národního řádu.

Nejde-li o některou z výjimek popisovaných výše (tedy s výjimkou pravidel o výlučné pravomoci či případů, kdy dojde k prorogaci pravomoci některého ze soudů EU nebo ve sporech spotřebitelských), pak se příslušnost soudů určuje podle vlastních právních předpisů každého státu.

Výše zmíněné závěry vedou k základní otázce, a to zda lze Nařízení použít také tehdy, je-li žalovaný neznámého bydliště a nelze tak ověřit, zda spadá do osobní působnosti Nařízení.

Pokud ke dni podání žaloby není postaveno najisto, zda se žalovaný nachází na území EU, není zřejmé, zda věc spadá pod osobní působnost Nařízení. Je přitom lhostejno, zda konkrétní pravomoc daného soudu, která by jinak připadala v úvahu k rozhodnutí věci, by byla pravomoc obecná, speciální či alternativní.

I tehdy, uvažujeme-li pravomoc založenou nikoliv bydlištěm žalovaného, ale také pravomoc určenou například podle místa plnění, či místa škodní události atd., je vždy základní podmínkou aplikovatelnosti Nařízení, že jde o žalovaného, který má bydliště na území některého státu EU.

Z pravidel popsanych výše je zřejmé, že je-li žalovaný ke dni podání žaloby neznámého pobytu, je otázkou, zda se na daný vztah použijí ustanovení Nařízení Brusel I či normy vnitrostátního práva (v České republice tedy ZMPS).

VI.1. Uznání a výkon z pohledu zjišťování bydliště účastníků

S ohledem na skutečnost, že ve věcech uznání a výkonu rozhodnutí se posuzuje toliko, že jde o rozhodnutí soudu členského státu, které má být vykonáno v jiném členském státě, pak je v tomto případě nerozhodné, zda má účastník bydliště na území členského státu.

Pravomoc soudu uznat a vykonat rozhodnutí je za splnění podmínek čl. 32 a následujících Nařízení dána, i když bude pobyt žalovaného neznámý.

VI.2. Osoba neznámého pobytu ve věcech s výlučnou pravomocí

Pravomoc soudu členského státu k rozhodování sporu ve světle Nařízení Brusel I bude v případech výlučné pravomoci dána vždy, a to bez ohledu na to, zda má kterákoliv ze stran bydliště na území členského státu.

Pravomoc tak bude založena i tehdy, bude-li kterýkoliv účastník neznámého pobytu, neboť oproti základní pravomoci, která spočívá na prvku osobním, výlučná pravomoc je založena na prvcích věcných.¹²⁸

V případech výlučné pravomoci tak není rozhodné, kde se k okamžiku zahájení řízení nachází ta která strana sporu.

---

¹²⁸ Rozehnalová, N.: Evropský justiční prostor ve věcech civilních. Část V. Právní fórum 6/2005, str. 201.

VI.3. Osoby neznámého pobytu při uzavřené prorogační dohodě

Je-li platně sjednána prorogační doložka, pak skutečnost, že jeden z účastníků je v okamžiku zahájení řízení neznámého pobytu nebrání tomu, aby byla založena mezinárodní pravomoc zvoleného soudu.

Pro platnost jurisdikční doložky je nezbytné, aby v okamžiku uzavření takové doložky, měl alespoň jeden z účastníků bydliště na území členského státu EU.

Ve světle Nařízení Brusel I pak je bydliště obou stran ve kterémkoliv okamžiku zcela nerozhodné.

VI.4. Speciální pravomoc zakotvená na ochranu spotřebitelů

Dále pak bude pravomoc soudu členského státu založena i bez toho, aby bylo postaveno najisto, že žalovaný má bydliště na území EU tehdy, pokud žalobce ve věcech spotřebitelských využije možnosti žalovat svého smluvního partnera za podmínek speciální pravomoci dle čl. 16 odst. 1, tedy u soudu místa, kde má bydliště spotřebitel.

K tomu, aby na věc dopadla pravidla Nařízení Brusel I, však bude potřeba, aby alespoň jeden z účastníků měl ke dni podání žaloby bydliště v EU.

VI.4.1 Změny dle Nařízení Brusel I bis

Od okamžiku platnosti Nařízení Brusel I bis pak byla ve spotřebitelských smlouvách pravomoc rozšířena tak, že spotřebitel může u svého obecného soudu žalovat i smluvního partnera ze třetího státu.

VI.5. Speciální pravomoc a spory z individuální pracovní smlouvy

V případě, že zaměstnanec využije svého práva žalovat zaměstnavatele u soudu místa, kde zaměstnanec obvykle vykonává svou práci, nebo u soudu

místa, kde ji obvykle vykonával naposledy, nebo jestliže zaměstnanec obvykle nevykonává nebo nevykonával svou práci v jediné zemi, u soudu místa, kde se nachází nebo nacházela provozovna, která zaměstnance přijala do zaměstnání, pak ani v takovém případě nebude ke dni zahájení řízení potřeba zkoumat bydliště žalovaného.

K aplikaci Nařízení Brusel I však bude nezbytné, aby alespoň jeden z účastníků měl sídlo na území EU.

VI.6. Speciální pravomoc ve věcech z pojistné smlouvy

Posledním případem, kdy můžeme konstatovat, že neznámé bydliště žalovaného nehraje žádnou roli, je pravomoc založená dle čl. 10 Nařízení, kdy bude ve věcech pojištění odpovědnosti nebo pojištění nemovitostí pojistitel žalován u soudu místa, v němž nastala škodná událost. Totéž platí, jsou-li v téže pojistné smlouvě pojištěny a stejnou škodní událostí postiženy movité věci i nemovitosti.

VI.7. Pravomoc založená na obecném soudu žalovaného

Bude-li však pravomoc založena na základě ostatních pravidel zakotvených Nařízením a vychází-li tedy ze základního pravidla osobní působnosti, musíme se (s výhradou situací, kdy k založení pravomoci postačí bydliště žalobce tak, jak je uvedeno výše) zabývat základní vytýčenou otázkou, tedy zda je možné použít pravidel Nařízení tehdy, není-li zřejmé, kde se žalovaný ke dni podání žaloby nachází.

Soud má v první řadě povinnost zjistit, zda má žalovaný bydliště v členském státě soudu. Dospěje-li k závěru, že žalovaný nemá známé bydliště na území členského státu soudu, musí dále zjišťovat, zda nemá bydliště v jiném členském státě.

Ve chvíli, kdy soud není schopen určit místo bydliště ani ve státě sudiště, ani v jiném členském státě a současně nejsou tvrzeny ani dokazovány skutečnosti, že by měl žalovaný bydliště ve třetím státě, je třeba posoudit, zda pravomoc lze založit také na základě zjištění posledního známého bydliště žalovaného.¹²⁹

Cílem Nařízení je tak, jak bylo uvedeno výše, posílení ochrany osob usazovaných v EU. Pravidla zakotvená v Nařízení musí umožňovat žalobci snadno určit soud, u něhož může žalobu podat, a stejně tak žalovanému přiměřeně předvídat, u kterého soudu může být žalován¹³⁰.

Nemožnost určit aktuální bydliště žalovaného nemůže bránit určení příslušného soudu a zbavit tak žalobce jeho práva na soudní ochranu.

Na jednu stranu je nesporné, že pravidla zakotvená v Nařízení musí být vždy vykládána s přihlédnutím k tomu, že veškerá soudní rozhodnutí musí být přijímána při respektování práva na obhajobu.

Na druhou stranu však požadavek dodržování práva na obhajobu musí být vždy poměřován právem žalobce obrátit se na soud, aby rozhodl o opodstatněnosti nároků žalobce.

Při posuzování těchto dvou práv je třeba vzít v úvahu, že základní práva se neprojevují jako absolutní výsady, ale mohou v sobě zahrnovat i omezení.¹³¹ Tato omezení přitom musí odpovídat cílům obecného zájmu, které sleduje dotčené opatření, a s ohledem na sledované cíle nepředstavovat nepřiměřený zásah do základních práv druhých.

---

¹²⁹ Ve věci Lindner Soudní dvůr dopěl k závěru, že takový závěr odpovídá logice Nařízení a je součástí systému jím zavedeného.

¹³⁰ Obdobný závěr zaujal Soudní dvůr také ve věci C-509/09 a C-161/10 eDate Advertising.

¹³¹ Obdobně rozhodl Soudní dvůr ve věci C-394/07 Gambazzi.

Právo na obhajobu žalovaného se zde střetává s právem na ochranu práv žalobce, kterému by v důsledku nemožnosti zjištění bydliště žalovaného byl odepřen přístup ke spravedlnosti.

Při vážení rozporu mezi oběma citovanými právy se Soudní dvůr ve věci Lindner (tak, jak je podrobně uvedeno dále) přiklonil k ochraně práv žalobce, který by při odmítnutí spravedlnosti neměl žádné další obrany. Pokud by soud žádného ze států nezjistil, že má žalovaný bydliště na jeho území, či území jiného členského státu, byl by žalobce zcela zbaven ochrany.

Oproti tomu pokud by v rámci řízení proti žalovanému neznámého pobytu došlo k tzv. nepravidłnostem v řízení, pak by žalovaný, který by v řízení byl zbaven možnosti účinné obrany, mohl v souladu s čl. 34 bod 2 Nařízení napadnout uznání rozsudku, který byl proti němu vydán.¹³²

Závěrem tak lze konstatovat, že pro účely založení mezinárodní pravomoci k rozhodování ve sporu s žalovaným neznámého pobytu postačí, když soud zjistí, že žalovaný měl poslední známé bydliště na území členského státu fóra.

To platí však jen tehdy, nemá-li soud indicie, že se žalovaný nachází ve třetím státě.

V případě, že se v řízení vyskytnou nepravidłnosti a nejsou v něm chráněna práva na obhajobu, má žalovaný možnost bránit se v rámci řízení vykonávacího.

---

¹³² K této věci se Soudní dvůr vyjádřil také v rozhodnutí 49/84 Debaecker a Plouvier.

VII. Postavení opatrovníka osob neznámého pobytu

Přestože soud při vedení řízení použije své vnitrostátní právo, je třeba zdůraznit, že specifikum právních poměrů s mezinárodním prvkem vyžaduje vždy posouzení, zda je v řízení možné bez dalšího použít všechny instituty vlastní danému procesnímu právu.¹³³ Tato otázka vyvstává za situace, kdy konkrétní procesní institut je v evropských předpisech zcela neznámý například tak, jako je neznámý český institut opatrovníka.

Je základní otázkou, zda Nařízení brání použití ustanovení takového ustanovení národního práva, které umožňuje vést řízení proti osobám, jejichž pobyt není znám, tedy v českém právu proti osobám, jejichž práva v řízení ochraňuje soudem ustanovený opatrovník.

Druhou stranou stejné mince je pak otázka, zda řízení proti žalovanému neznámého bydliště zastoupenému opatrovníkem nepředstavuje tzv. nepravidelnost v řízení, která brání uznání a výkonu takového rozhodnutí v jiném členském státě.

Dojdeme-li současně k závěru, že ve věcech spadajících do působnosti Nařízení je možné vést řízení se žalovaným zastoupeným opatrovníkem, je třeba zvážit, zda jeho úkony v řízení mohou založit mezinárodní pravomoc podřízením se, a to s přihlédnutím k závěrům ohledně povahy tohoto institutu uvedeným výše.

VII.1. Postavení opatrovníka v řízení

V již citovaném usnesení Okresního soudu v Chebu z 10. 5. 2007, sp. zn. 15 C 45/2006, v němž soud konstatoval, že Nařízení Brusel I neumožňuje

---

¹³³ Pauknerová, M.: Defendants with unknown address. Essays in Honour of Michael Bogdan. Lund, 2013, str. 448.

vést řízení proti osobě neznámého pobytu, se soud mimo jiné dle názoru autorky této práce nesprávně a nedostatečně vypořádal s postavením opatrovníka v řízení v režimu Nařízení Brusel I.

Soud ve svém usnesení bez podrobnějšího odůvodnění uvedl, že v každém jiném členském státě by rozhodnutí vydané v řízení dle českého procesního práva, kde je žalovaný zastoupen procesním opatrovníkem, bylo shledáno v rozporu s veřejným pořádkem, a nemohlo by proto být uznáno.

K funkci opatrovníka v českém právním řádu je však nezbytné zdůraznit, že jeho jmenováním na základě zákona a při respektování reprezentativní judikatury, zejména Ústavního soudu, nejsou účastníkovi upírána jeho procesní práva. Z praxe je zcela zřejmé, že je tomu právě naopak. Smyslem ustanovení opatrovníka osobě neznámého pobytu je zájem na zajištění ochrany jejích zájmů a základních práv.

Také literatura jako důvod ustanovení opatrovníka uvádí v první řadě nutnost zajistit ochranu zájmů a základních práv nepřítomnému účastníkovi soudního řízení.¹³⁴

Je pochopitelně pravdou, že ustanovením opatrovníka se současně umožňuje žalobci domoci se svých práv v řízení před soudem. Osoba neznámého pobytu totiž komplikuje pozici žalobce, když svojí nepřítomností brání projednání sporu v soudním řízení. Opatrovník je tedy nejen ochráncem práv účastníka, jehož pobyt není znám, ale také procesním prostředkem, pomocí kterého se lze domoci vydání soudního rozhodnutí v případě, že se účastníka řízení nepodařilo vypátrat.

V souladu s rozhodovací praxí Ústavního soudu musí nalézací soudy v řízení především dbát na skutečnost, že funkce opatrovníka nebyla zákonem zakotvena proto, aby usnadňovala činnost soudu tím, že má kam

---

¹³⁴ Např. Steiner, V.: Občanské právo procesní v teorii a praxi. Praha: Orbis, 1975, str. 167 nebo Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 3. vydání. Praha: Linde, 2004, str. 148.

odesílat písemnosti. Jejím procesním smyslem je důsledné hájení zájmů účastníka, který se nemůže účastnit řízení. Ustanovení opatrovníka přitom musí vždy předcházet šetření o tom, zda jsou dány předpoklady pro takový postup v řízení, či zda není možno použít jiné opatření.

Dle Ústavního soudu¹³⁵ je osobu opatrovníka třeba hledat především v okruhu osob blízkých osobě zastupovaného, respektive těch, jež jsou schopny skutečně reprezentovat zájmy účastníka. V praxi dochází nejčastěji k ustanovování advokáta, což by mělo být zárukou efektivní ochrany zájmů nepřítomného účastníka. Přístup advokáta k výkonu funkce opatrovníka by se totiž neměl lišit od situace, kdy zastupuje klienta na základě plné moci.

Opatrovníkovi je v občanském soudním řádu přiznáno stejné postavení jako zástupci na základě plné moci a jeho povinností je v první řadě hájit zájmy nepřítomného účastníka. Z uvedených důvodů je povinností soudu zprostit funkce takového opatrovníka, který svoji funkci v řízení nevykonává fakticky vůbec nebo zcela nedostatečně. Postup, kdy by byl soudem ustanoven a poté tolerován zcela nečinný opatrovník, je nepřijatelným formalismem, který by ve svém důsledku popíral právo nepřítomného účastníka na spravedlivé řízení.

Je zřejmé, že česká procesně právní úprava ve světle rozhodovací činnosti Ústavního soudu plně garantuje nepřítomnému účastníkovi jeho práva, což je dále umocněno skutečností, že v souladu s touto judikaturou je v současné době zpravidla účastníkovi ustanoven advokát, a tak je nepřítomnému účastníkovi poskytována bezplatná právní pomoc, čímž je i do jisté míry zvýhodněn před účastníkem, který se k řízení dostaví.

Z výše uvedeného lze dospět k závěru, že funkce opatrovníka tak, jak je chápána v českém právním řádu, není v rozporu se shora popsanými principy, na nichž jsou založena pravidla stanovená Nařízením.

---

¹³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. II. ÚS 629/04.

VII.2. Vykonalnost rozhodnutí a pravomoci opatrovníka

Zásadní praktickou otázkou je, zda rozhodnutí vydané v řízení proti žalovanému, který je zastoupen opatrovníkem, lze vykonat v jiném členském státě.

Právní nejistota ohledně vymahatelnosti vydaných soudních rozhodnutí přitom bývá označována za faktickou překážku jednotného vnitřního trhu a naopak volný pohyb soudních rozhodnutí je s jistou mírou nadsázky označován za 5. základní svobodu.¹³⁶ Otázka vykonalnosti soudního rozhodnutí je přitom velmi praktická a překážky oprávněnému kladené jsou významným faktorem ovlivňujícím rozhodování, zda zahajovat soudní řízení. Možnost vykonalnosti je nezbytné vždy v základních rysech posoudit dříve, než je zahájen konkrétní spor.

Ústřední charakteristikou pravidel zakotvených v Nařízení Brusel I přitom je, že existuje úzký vztah mezi pojmem mezinárodní pravomoci a výkonem rozhodnutí vydaných při jejím respektování. Základním pravidlem tak je, že Nařízením došlo ke stanovení hranic mezinárodních pravomocí mezi jednotlivými státy a je-li řízení vedeno s respektem k těmto hranicím, musí být rozhodnutí z něj vzešlé vykonalné v každém členském státě.¹³⁷

Diskontinuita mezi pravomocemi jednotlivých států v obou fázích řízení (tedy fází nalézací a vykonávací) nicméně pochopitelně vyžaduje k vyvolání účinků rozhodnutí v cílovém státě ještě další úkon státní moci v zemi výkonu rozhodnutí. Výkonem rozhodnutí se přitom rozumí veškeré

---

¹³⁶ Rozehnalová, N., Týč, V.: Evropský justiční prostor (v civilních otázkách). Masarykova univerzita v Brně 2005, str. 14.

¹³⁷ Ancel, B.: The Brussels I Regulation: Comment. Yearbook of Private International Law. München: Sellier. European Law Publishers, Volume III, 2001, str. 102.

obrácení se k síle za účelem účinného provedení soudních či srovnatelných rozhodnutí. S ohledem na specifičnost národních úprav je přitom průběh výkonu samého ponechán na *lex fori*.

V rámci tohoto posuzování ve státě výkonu je pak rozhodné především to, že rozhodnutí bylo vydáno právě s respektem k rozdělení pravomocí v souladu s Nařízením. Pravidla zakotvená v Nařízení jsou totiž založena na principu vzájemné důvěry ve výkon spravedlnosti v rámci EU,¹³⁸ což umožňuje, aby rozhodnutí vydaná v kterémkoli členském státě byla zásadně bez dalšího uznávána bez potřeby jakéhokoli dalšího řízení.

Pokud tedy jde o samo uznání a výkon cizích rozhodnutí, vychází v obecné rovině Nařízení¹³⁹ z „*presumpce nezávadnosti cizích rozhodnutí, která umožnila stanovit minimum podmínek pro jejich uznání a výkon*“.¹⁴⁰

Rozhodnutí se neuzná pro vesměs „klasické“ důvody pro neuznání¹⁴¹ (tj. pokud v řízení jemu předcházejícím anebo v rozhodnutí samém nebyla dodržena pravidla spravedlivého procesu, je-li rozhodnutí v rozporu s veřejným pořádkem státu uznání, existuje-li překážka *res iudicata* či nebyla-li dodržena závazná pravidla Nařízení. Cizí rozhodnutí však nesmí být v žádném případě přezkoumáváno ve věci samé. Jen stane-li se sporným, zda rozhodnutí má být uznáno, může každá strana, která uplatňuje uznání jako hlavní věc v daném sporu, navrhnout, že soudní rozhodnutí má být uznáno.

---

¹³⁸ Čl. 16 preambule Nařízení.

¹³⁹ Ancel, B.: *The Brussels I Regulation: Comment. Yearbook of Private International Law*, Vol 3/2001, str. 101.

¹⁴⁰ Tento závěr platný pro Bruselskou úmluvu a použitelný i pro Nařízení in: Týč, V.: *Základy práva Evropské Unie pro ekonomy*. Linde, Praha, 2001. str. 209.

¹⁴¹ Pauknerová, M.: *Mezinárodní civilní procesní právo po vstupu České republiky do EU – vybrané otázky. Právní rozhledy* 9/2004, str. 336.

Z pohledu předmětu této práce je významným důvodem pro nevykonání rozhodnutí tzv. nepravidelnost v řízení. Podle čl. 34 odst. 1 Nařízení platí, že uznání cizího rozhodnutí nesmí být zjevně v rozporu s veřejným pořádkem členského státu, v němž se o uznání žádá.

Je-li řízení vedeno proti osobě neznámého pobytu zastoupené soudem ustanoveným opatrovníkem, a to bez vědomí a vůle takové osoby, je třeba posoudit, zda takovýto postup není v rozporu s veřejným procesním pořádkem, který stanoví elementární procesní požadavky, které musí být v řízení dodrženy.

Obsah pojmu „veřejný pořádek“ je přitom dán národními právními řády, tedy každý soud si jeho obsah určuje podle lex fori. O rozpor s procesním veřejným pořádkem hovoříme tehdy, dochází-li k tzv. nepravidelnosti v řízení. Nepravidelnostmi tedy v obecné rovině nazýváme veškerá procesní pochybení, kterými byla při řízení porušena práva žalované strany.

Nařízení Brusel I za nepravidelnost v řízení označuje především situaci, kdy žalovanému, v jehož nepřítomnosti bylo rozhodnutí vydáno, nebyl doručen návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost v dostatečném časovém předstihu a takovým způsobem, který mu umožňuje přípravu na jednání před soudem, ledaže žalovaný nevyužil žádný opravný prostředek proti rozhodnutí, i když k tomu měl možnost.

Posoudíme-li však účast žalovaného zastoupeného opatrovníkem ve světle výše uvedených závěrů o rozsahu pravomocí opatrovníka, lze mít za to, že budou-li při jeho ustanovení soudem respektována veškerá pravidla k zachování ústavnosti vyžadovaná jak zákonem, tak reprezentativní judikaturou Ústavního soudu, nelze takové řízení považovat samo o sobě za nepravidelnost.

Zejména je třeba poukázat na skutečnost, že opatrovník má stejné pravomoci jako zvolený zástupce.¹⁴² V souladu s OSŘ přitom především platí, že písemnosti doručené opatrovníkovi je třeba považovat za řádně doručené žalovanému.

Je možné uzavřít, že rozhodnutí vydaná v řízení, v němž je žalovaný zastoupen opatrovníkem, mohou být v jiných členských státech uznána a vykonána, nedojde-li v řízení k nepravidłnostem, které povedou k rozporu s veřejným pořádkem fora vykonávajícího soudu.

Tento závěr je přitom zcela v souladu s rozhodovací praxí Soudního dvora, který ve svých nedávných rozhodnutích konstatuje, že ustanovení Nařízení nebrání použití takových ustanovení lex fori, která umožňují vést řízení proti osobám neznámého pobytu.

Z uvedeného lze dovodit, že jde nejen o ustanovení upravující fázi nalézací, ale také ta ustanovení, která regulují fázi výkonu. Opačný závěr by byl jistě neudržitelný, když rozhodnutí, které bylo vydáno v souladu s pravidly Nařízení tak, jak bylo konstatováno úvodem, musí být uznatelné ve všech členských státech.

VII.3. Podřízení se pravomoci jednáním opatrovníka

Vědomé a dobrovolné podřízení se pravomoci, které můžeme označit tak, jak bylo podrobně pojednáno výše, za konkludentně uzavřenou jurisdikční

---

¹⁴² Opatrovník má ve sporu měl vystupovat stejně, jako by vystupoval zvolený zástupce. Jeho povinností je tedy zejména jiné studium spisu, podávání vyjádření, účast na soudních jednáních a další úkony činěné ve prospěch účastníka řízení.

dohodu, nečiní praxi větších potíží,¹⁴³ neboť jde o projev autonomie stran Nařízením předpokládaný.

U osob neznámého bydliště však nebude dobrovolné a vědomé podřízení se pravomoci připadat v úvahu. U těchto osob je tak třeba si položit otázku, zda u nich může dojít k podřízení se mezinárodní pravomoci jiným způsobem. V dosahu českého práva připadá v úvahu jediná taková možnost, a to že za dobrovolné podřízení se bude považován první úkon opatrovníka, ustanoveného k ochraně jejich zájmů.

V této souvislosti je třeba v první řadě konstatovat, že u opatrovníka osoby neznámého pobytu chybí vazba na účastníka, jehož zájmy má zastupovat. Pokud je tedy osobě neznámého pobytu ustanoven opatrovník, je sice tomuto účastníkovi zajištěna obhajoba, která ovšem nedosahuje stejné kvality jako v případě zástupce zvoleného žalovaným.

Opatrovník nejedná podle pokynů účastníka řízení a nevyjadřuje jeho vůli, ale jedná pouze podle svého uvážení na základě informací, které obdrží od soudu a věřitele. Může se stát, že opatrovník, ač nevědomě, bude jednat proti vůli účastníka řízení.

Nepřítomný žalovaný především nemůže svému opatrovníkovi poskytnout všechny nezbytné informace k posouzení, zda je založena mezinárodní pravomoc soudu a sdělit mu dostatečné informace k případnému zpochybnění této pravomoci, anebo tuto vědomě akceptovat. Účast opatrovníka ustanoveného pro případ nepřítomnosti žalovaného na soudním řízení nelze považovat za souhlas tohoto žalovaného.¹⁴⁴

---

¹⁴³ Podobný závěr v rámci komparací právních řádů in McCaffrey, S. C., Main, T. O.: *Transnational litigation in Comparative Perspective. Theory and application.* New York: Oxford University Press, 2010, str. 78.

¹⁴⁴ Ke stejnému závěru dospěl Soudní dvůr v rozhodnutí ve věci C 112/13 A proti B a dalším.

Lze tak uzavřít, že ani pokud opatrovník osoby neznámého pobytu nevznese námitku nedostatku mezinárodní pravomoci jako první úkon ve věci, je povinností soudu z úřední pravomoci zkoumat svoji pravomoc a nevyplývá-li tato z pravidel zakotvených Nařízením Brusel I, je soud povinen prohlásit nedostatek své mezinárodní pravomoci a řízení zastavit.

Z procesního hlediska lze upozornit na skutečnost, že zkonstatuje-li soud, že není k projednání a rozhodnutí sporu pravomocný, pak řízení zastaví. Věc však nepostupuje soudu jiného státu, jen v rámci obecné poučovací povinnosti poučí účastníky o tom, že se mohou obrátit na příslušný úřad v cizině.¹⁴⁵

Je-li však soud k řízení věcně příslušný, pak může vést řízení i proti žalovanému zastoupenému opatrovníkem a takové řízení není možné za splnění podmínek popsaných shora považovat za nepravidelnost v řízení. Rozhodnutí v něm vydané je možné uznat v jiném členském státu EU.

---

¹⁴⁵ Srov. rozhodnutí R 26/1987, str. 505 a Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8.8.2005 sp. zn. 28 Cdo 1158/2005.

VIII. Judikatura Soudního dvora

VIII.1. Věc Lindner

Za průlomové rozhodnutí k této otázce lze označit rozsudek soudního dvora ve věci C-327/10, Hypoteční banka proti Udovi Mikovi Lindnerovi. V tomto sporu český soud projednával žalobu podanou Hypoteční bankou a.s., tedy společností se sídlem v České republice, proti žalovanému německému státnímu příslušníkovi panu Udovi Miku Lindnerovi. Touto žalobou o zaplacení se žalobce domáhal zaplacení nedoplatku hypotečního úvěru.

VIII.1.1. Skutkový stav

Účastníci řízení uzavřeli Smlouvu o hypotečním úvěru, kterým měla být financována koupě nemovitosti. Tato smlouva obsahovala mimo jiné také prorogační doložku, dle které účastníci sjednali, že k projednávání jejich sporů má být příslušný soud, v jehož obvodu se nachází sídlo banky, tak jak bude zapsáno v obchodním rejstříku v době podání žaloby. Strany tedy pro případ projednávání sporů ze smlouvy sjednaly jurisdikční doložkou pravomoc obecného soudu banky (lze na okraj také uvést, že obecný soud banky byl ke dni uzavření jurisdikční doložky vzdálen od obecného soudu dlužníka vzdálen cca 170 km).

Ve chvíli, kdy měl z této smlouvy žalobce za žalovaným pohledávku, nepodal nicméně žalobu u svého obecného soudu tak, jak by odpovídalo sjednané prorogační doložce, ale zažaloval jej u obecného soudu žalovaného určeného na základě posledního známého bydliště žalovaného.

Žalobce měl za to, že bydlištěm žalovaného je obec Velká Hleďsebe, a to z toho důvodu, že tuto obec jako své bydliště žalovaný uvedl při sjednávání Smlouvy o hypotečním úvěru.

Současně je třeba podotknout, že ke dni uzavření smlouvy, jakož i ke dni podání žaloby, měl žalovaný trvalé bydliště v Mariánských Lázních.

Žalobce podal žalobu u obecného soudu žalovaného z toho důvodu, že z administrativních důvodů ležících na jeho straně nemohl v době podání žaloby předložit soudu originál smlouvy, a tím splnit zákonnou podmínku podání žaloby u zvoleného soudu.

Žalobce se proto rozhodl podat žalobu v Chebu, tedy u obecného soudu žalovaného určeného podle ust. § 85 odst. 1 OSŘ, tedy podle žalobci posledně známé adresy žalovaného. Soud v Chebu by přitom byl také obecným soudem žalovaného, pokud by tento měl bydliště v místě svého trvalého pobytu.

Nalézací soud vydal k návrhu žalobce ve věci platební rozkaz, nicméně jeho doručení do vlastních rukou žalovanému v souladu s ust. § 173 odst. 1 OSŘ nebylo možné. Žalovanému nebyla písemnost doručena ani na adresu Velká Hleďsebe, ani na adresu v Mariánských Lázních, kterou měl uvedenu v centrální evidenci obyvatel jako trvalý pobyt.

Nalézací soud následně učinil v řízení řadu úkonů ke zjištění pobytu žalovaného. Soud zadal mimo jiné také dotaz Službě cizinecké policie České republiky, Policii České republiky a Vězeňské službě České republiky. Všechny oslovené orgány soudu sdělily, že se žalovaný na adrese registrované v centrální evidenci obyvatel nezdržuje.

Policie České republiky soudu sdělila, že vždy, když žalovaný přijede do České republiky, bydlí pouze v penzionech nebo soukromých apartmánech. Soudu se také nepodařilo zjistit, že by měl žalovaný v České republice nějaké příbuzné, kteří by mu mohli místo bydliště žalovaného sdělit.

VIII.1.2. Hodnocení věci soudem prvního stupně

Soud prvního stupně při výkladu pojmu bydliště odkázal na usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 30 Cdo 444/2004, dle kterého:

„Obsah pojmu bydliště, jak ho užívá občanský soudní řád nebo zákon č. 97/1963 Sb., není totožný s obsahem pojmu trvalý pobyt, kterého užívají předpisy správního práva upravující evidenci obyvatel. (...) Bydlištěm fyzické osoby se rozumí obec, resp. městský obvod, v němž tato osoba bydlí s úmyslem se zde trvale zdržovat. Bydlištěm je zejména místo, kde má fyzická osoba svůj byt, rodinu, popř. kde pracuje, jestliže tam také bydlí.“

Soud prvního stupně tedy po provedených šetřeních a ve světle rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky citovaného shora neposoudil ani obec Mariánské Lázně, ani obec Velká Hleďsebe jako bydliště žalovaného ve světle Nařízení Brusel I. Soud tak nakonec ze všech okolností usoudil, že žalovaný na území České republiky bydliště ke dni podání žaloby neměl vůbec.

Platební rozkaz byl proto z výše uvedených důvodů zrušen a soud prvního stupně, aby mohl pokračovat v řízení, rozhodl na základě ust. § 29 odst. 3 OSŘ o ustanovení opatrovníka žalovanému jakožto osobě neznámého pobytu. Opatrovníkem byl přitom ustanoven advokát. Tento advokát v řízení jako první úkon namítl toliko věcné námitky proti uplatněnému nároku, a to pouze v části týkající se příslušenství pohledávky.

Soud za popsáných okolností dospěl k názoru, že existují pochybnosti, zda jsou české soudy pravomocné k rozhodování daného sporu. Soud prvního stupně za této procesní situace řízení usnesením č. j. 15 C 399/2009-45 přerušil a předložil věc Soudnímu dvoru.

VIII.1.3. Východiska soudu prvního stupně

Soud prvního stupně měl o právním hodnocení věci následující pochybnosti:

Zaprvé soud odkázal na rozhodnutí ve věci Owusu a z něj v první řadě dovodil, že mezinárodní povaha dotčeného právního vztahu nemusí pro účely použití čl. 2 Nařízení nutně vyplývat ze zapojení několika smluvních států z důvodu merita sporu nebo vzájemného bydliště stran sporu.

Soud dále uvedl, že chápe rozhodnutí Owusu tak, že i v případě, že probíhá řízení mezi dvěma účastníky, kteří mají oba bydliště ve státu fóra, může být dán mezinárodní prvek nezbytný pro aplikaci Nařízení.

Je však dle soudu otázkou, zda by uvedené platilo i pro posuzovaný případ, tedy případ, kde jediným pojítkem s cizím státem je státní příslušnost žalovaného, která je odlišná od státu fóra.

Soud k tomuto bodu závěrem konstatoval, že má za to, že státní příslušnost zakládá mezinárodní prvek v řízení, když v opačném případě by se na věc použil zákon č. 97/1963. Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, kde je kolizním kritériem naopak státní příslušnost.

Takovýto postup se však soudu jevil jako nesprávný, neboť Nařízení má nahrazovat národní normy mezinárodního procesního práva tam, kde je lze aplikovat. Nemělo by tak dle soudu být vyloučeno z aplikace jen proto, že chápe mezinárodní prvek určitého vztahu jinak, než uvedené národní právo.

Zadruhé soud ve svém usnesení uvedl, že má za to, že Nařízení brání použití procesního pravidla lex fori, které umožňuje vést řízení proti osobě neznámého bydliště za využití institutu opatrovníka.

Soud sice na jednu stranu připustil, že institut opatrovníka umožňuje žalobci dosáhnout rozhodnutí, čímž chrání jeho právo na poskytnutí soudní ochrany. Na stranu druhou však zdůraznil, že dle jeho názoru

Narizení při střetu principu práva žalobce na poskytnutí právní ochrany a práva žalovaného na obhajobu upřednostňuje ochranu druhého principu.

Soud k podpoře tohoto právního názoru především odkázal na rozhodnutí ESD ve věcech 125/79 Denilauer v. Couchet Erérs, C-474/93 Hengst v. Campese, 166/80 Klomps v. Michel. Z citovaných rozhodnutí dovodil, že účastí opatrovníka neznalého skutkového stavu věci není zajištěno právo žalovaného se v řízení účinně bránit.

Závěrem při zvážení judikatury citované shora k této věci soud konstatoval, že při střetu těchto dvou popsaných principů, tedy právu žalobce na soudní ochranu a právu žalovaného se v řízení účinně bránit, je třeba přihlídnout k tomu, že první princip je založen národním právem, zatímco druhý právem unijním. Dle názoru soudu má proto druhý princip přednost, neboť je třeba vycházet z priority unijního práva.

Zatřetí vyjádřil soud pochybnosti, zda tím, že se opatrovník ustanovený podle ust. § 29 odst. 3 OSŘ řízení zúčastnil, a to aniž při prvním úkonu, který mu náležel, vznesl námitku nepřislušnosti, se soud stal podle článku 24 Nařízení příslušným.

Soud dále pro úplnost upřesnil, že se v daném případě jedná o spotřebitelskou smlouvu ve smyslu čl. 15 odst. 1 písm. c) Nařízení. Z uvedeného důvodu jsou v souladu s čl. 16 odst. 2 Nařízení k rozhodování sporu příslušné pouze soudy členského státu, ve kterém má spotřebitel bydliště.

Současně je dle soudu otázkou, zda je možné také v případě spotřebitelských smluv založit mezinárodní příslušnost konkludentním ujednáním o příslušnosti dle čl. 24 Nařízení.

Soud prvního stupě v těchto souvislostech odkázal na rozhodnutí ve věci Bilas,¹⁴⁶ ve kterém Soudní dvůr uvedl, že soud, jemuž byl spor předložen,

---

¹⁴⁶ Rozhodnutí C-111/09 ČPP Vienna Insurance Group v. Michal Bilas.

aniž byla dodržena pravidla obsažená v oddílu 3 kapitoly II Nařízení, se musí prohlásit za příslušný, pokud se žalovaný účastní řízení před tímto soudem a neuplatní námitku nepřislusnosti, neboť taková účast na řízení představuje konkludentní ujednání o příslusnosti.

V citovaném sporu šlo přitom o výklad aplikovatelnosti čl. 24 Nařízení pro případ pravidel obligatorní příslusnosti v pojistných věcech a nikoliv o věc spotřebitelskou.

Soud měl však za sporné, zda za takovou účast na řízení lze také považovat účast soudem ustanoveného opatrovníka, tedy zástupce, který byl žalovanému ustanoven bez jeho vůle a vědomí.

Začtvrté je dle soudu třeba zvážit, zda dohodu o místní příslusnosti lze zároveň považovat za dohodu o mezinárodní pravomoci ve smyslu čl. 17 odst. 3 a čl. 23 odst. 1 Nařízení. Soud uvedl, že má za to, že z takového ujednání o místní příslusnosti explicitně nevyplývá vůle stran, aby spory mezi nimi byly řešeny českými soudy.

Dále se soud dotazuje, zda by na platnost takové dohody o mezinárodní pravomoci měl vliv fakt, že dle názoru soudu je dohoda stran volící ve spotřebitelské smlouvě místní příslusnost soudu vzdáleného 170 km od obecného soudu spotřebitele neplatná vzhledem ke své zneužívající povaze, tedy pro rozpor s čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 o nepřiměřených podmínkách (zneužívajících klauzulích) ve spotřebitelských smlouvách.¹⁴⁷

---

¹⁴⁷ Dle citovaného ustanovení je taková smluvní podmínka, která nebyla individuálně sjednána, považována za nepřiměřenou tehdy, jestliže v rozporu s požadavkem přiměřenosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele. Podle bodu 1 písmene q) přílohy této směrnice jsou pak zneužívajícími klauzulemi podle čl. 3 odst. 1 zejména ty klauzule, jejichž cílem (následkem) je zbavení spotřebitele práva podat žalobu (jiný opravný prostředek).

VIII.1.4. Dotazy položené Soudnímu dvoru

Soud z uvedeného důvodu položil Soudnímu dvoru tyto otázky:

- 1) Pokud je jeden z účastníků soudního řízení státním příslušníkem jiného státu, než je stát, ve kterém dané řízení probíhá, zakládá tato skutečnost mezinárodní prvek ve smyslu článku 81 (dříve 65) Smlouvy, který je jednou z podmínek aplikovatelnosti Nařízení Brusel I?
- 2) Brání Nařízení Brusel I použití takového ustanovení národního práva, které umožňuje vést řízení proti osobám, jejichž pobyt není znám?
- 3) Lze vyjádření soudem ustanoveného opatrovníka žalovaného ve věci samé považovat za podrobení se soudní příslušnosti ve smyslu čl. 24 Nařízení Brusel I, a to i za situace, že předmětem řízení je nárok ze spotřebitelské smlouvy a tuzemské soudy by tak nebyly příslušné podle čl. 16 odst. 2 Nařízení Brusel I?
- 4) Lze považovat ujednání o místní příslušnosti konkrétního soudu za dohodu zakládající mezinárodní příslušnost zvoleného soudu ve smyslu čl. 17 bodu 3 Nařízení Brusel I a pokud ano, platí to i v případě, kdy by šlo o sjednání místní příslušnosti neplatné pro rozpor s čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 o nepřiměřených podmínkách (zneužívajících klauzulích) ve spotřebitelských smlouvách?

VIII.1.5. Řízení před soudním dvorem

VIII.1.5.1. Státní příslušnost jako mezinárodní prvek v řízení

Soudní dvůr k věci samé v první řadě konstatoval, že předpokladem použití pravidel stanovených v Nařízení Brusel I je existence mezinárodního prvku v řízení.

Podstatou první otázky tak je, zda jsou podmínky aplikovatelnosti Nařízení splněny za situace, kdy jediným do úvahy připadajícím mezinárodním prvkem je skutečnost, že jeden z účastníků soudního řízení je státním příslušníkem jiného státu, než je členský stát, ve kterém řízení probíhá.

Soudní dvůr úvodem k této otázce uvedl, že mezinárodní povaha konkrétního sporu může vyplývat i z okolnosti, že situace, o kterou jde, může vyvolat otázky ohledně určení mezinárodní příslušnosti tohoto soudu.¹⁴⁸

K první otázce se česká vláda, francouzská vláda a Komise vyjádřily tak, že pro existenci mezinárodního prvku postačuje, že případ vyvolává otázky ohledně mezinárodní příslušnosti soudu, k čemuž dle jejich stanoviska může dojít i tehdy, pokud má žalovaný státní příslušnost jiného členského státu.

V rozporu s tím, co uvádí generální advokátka ve svém stanovisku, žalobkyně naopak ve svém vyjádření ve věci uvedla, že se domnívá, že v souladu s principy, na nichž je založena pravomoc v Nařízení Brusel I, je obecným kritériem pro určení pravomoci soudu bydliště žalovaného v členské zemi EU, když kritérium státní příslušnosti bylo opuštěno a nahrazeno kritériem bydliště.

Žalobkyně z výše uvedených skutečností ve svém vyjádření dovodila, že v posuzovaném případě, kdy žalovaný má bydliště, nikoli však státní příslušnost státu soudu, budou se na něj aplikovat stejná pravidla jako na státního příslušníka tohoto státu.

Na cizince majícího bydliště na území České republiky dopadají tedy dle vyjádření žalobkyně stejná pravidla jako na českého státního příslušníka,

---

¹⁴⁸ Ve vztahu k Bruselské úmluvě shodně rozhodnutí ve věci C 281/02 Andrew Owusu proti N. B. Jacksonovi.

bez ohledu na jeho státní příslušnost. Žalobkyně tak vyhodnotila spor jako čistě vnitrostátní bez přítomnosti mezinárodního prvku.

Obdobné stanovisko jako žalobkyně zaujala ve věci maďarská, dánská a nizozemská vláda. Také tyto vlády ve svém vyjádření k věci konstatovaly, že okolnost, že má žalovaný státní příslušnost jiného členského státu, nestačí sama o sobě k tomu, aby byla založena použitelnost pravidel pro určení příslušnosti stanovených v Nařízení.

Všechny tyto vlády shodně konstatovaly, že státní příslušnost nehraje podle pravidel zakotvených v Nařízení pro určení příslušnosti stanovených v tomto nařízení žádnou roli.

Soudní dvůr však po posouzení věci dospěl k právnímu závěru, že za popsaných okolností v projednávané věci může vyvolat otázky ohledně určení mezinárodní příslušnosti tohoto soudu také fakt, že soud členského státu rozhoduje o žalobě proti státnímu příslušníkovi jiného členského státu, jehož bydliště není tomuto soudu známo.

Za dané situace by se totiž dle názoru Soudního dvora mohly považovat za příslušné i soudy členského státu, jehož je žalovaný státním příslušníkem, a to přesto, že žalovaný nemá v tomto státu žádné známé bydliště.

Dle Soudního dvora je tak použití jednotných pravidel pro určení příslušnosti stanovených Nařízením Brusel I v souladu s požadavkem právní jistoty a cílem Nařízení Brusel I, kterým je ochrana žalovaných s bydlištěm v EU.

Soudní dvůr tak dospěl k závěru, že již sama skutečnost, že žalovaný je cizím státním příslušníkem, vnáší do řízení hypotetickou otázku, zda by mohly být k věci příslušné i soudy jiného státu¹⁴⁹.

---

¹⁴⁹ Shodně Soudní dvůr rozhodl ve věci C 281/02 Andrew Owusu proti N. B. Jacksonovi.

Pro aplikaci Nařízení tak bude postačovat existence takového mezinárodního prvku, který v konkrétním případě vyvolává otázky ohledně mezinárodní příslušnosti soudu. K tomu v hypotetické rovině může dle Soudního dvora dojít i tak, jako v citovaném případě tehdy, jestliže má žalovaný v původním řízení státní příslušnost jiného členského státu.

Z citované pasáže tohoto rozhodnutí tak můžeme dovodit, že k aplikaci Nařízení tak postačuje byť jen potenciální možnost, že by mezinárodní pravomoc mohl mít soud jiného státu. Soudní dvůr odmítá argumentaci žalobkyně, že skutečnost, že kritérium státní příslušnosti bylo zcela opuštěno, učinila řízení zcela vnitrostátní.

Soudní dvůr v rozhodnutí výslovně konstatuje, že je třeba přisvědčit bodu 65 stanoviska generální advokátky, která k věci ke stejnému argumentu vlády maďarské, nizozemské a dánské uvedla:

„Je totiž třeba rozlišovat mezi otázkou, za jakých podmínek se musí použít pravidla pro určení příslušnosti stanovená v nařízení č. 44/2001, a otázkou, jaká kritéria určují mezinárodní příslušnost podle těchto pravidel. Ustanovení, na která se tyto vlády odvolávají, obsahují kritéria, jimiž se řídí mezinárodní příslušnost, pokud jsou pravidla pro určení příslušnosti obsažená v nařízení použitelná. Z těchto kritérií nemůže být naopak vyvozeno, kdy se pravidla pro určení příslušnosti obsažená v nařízení vůbec použijí.“

Tedy dle názoru generální advokátky a shodně dle Soudního dvora platí, že pravidla pro určení příslušnosti obsažená v Nařízení jsou v dané věci použitelná, neboť odlišná státní příslušnost účastníka řízení představuje mezinárodní prvek. Skutečnost, že státní příslušnost není kolizním kritériem a na jejím základě není možné založit mezinárodní pravomoc daného soudu, není pro nutnost aplikace Nařízení rozhodná.

Hodnocení závěru Soudního dvora

Je otázkou, z jakého důvodu Soudní dvůr k věci dále uvedl, že by se za dané situace mohly za příslušné považovat i soudy státu, jehož je žalovaný státním příslušníkem, Soudní dvůr tuto úvahu dále neodůvodňuje. Není totiž zřejmé, z jakého důvodu by se za dané situace za využití pravidel zakotvených v Nařízení Brusel I v daném případě německé soudy prohlásily za příslušné k rozhodování věci.

Lze dovodit, že u německého soudu by snad v teoretické rovině mohla nastat situace, kdy by německý soud svoji mezinárodní pravomoc zvažoval, avšak nato odmítl právě s ohledem na to, že státní příslušnost není pro určení pravomoci rozhodující. Lze tak dovodit, že Soudní dvůr měl spíše na mysli možnost takové úvahy, než že by skutečně mohla být dovozena mezinárodní pravomoc německých soudů.

VIII.1.5.2. Řízení proti osobě neznámého bydliště

Druhá otázka směřovala ke zjištění, zda Nařízení brání použití takových pravidel lex fori, která umožňují vést řízení proti osobám, jejichž bydliště je ke dni zahájení řízení neznámé. V dané věci se jednalo zejména o možnosti využití institutu opatrovníka k ochraně práv žalovaného v řízení.

Možnost vedení řízení

K druhé otázce všichni zúčastnění, kteří se v tomto řízení vyjádřili, uvedli, že vnitrostátní právní úprava umožňující vedení řízení s opatrovníkem je slučitelná s Nařízením. Všichni se také současně shodli, že procesní právo není Nařízením zcela harmonizováno a samo soudní řízení je dále vedeno v souladu s vnitrostátním právem. V rozsahu, v němž členské státy zohlední požadavky Nařízení, spadá použití takových vnitrostátních ustanovení do jejich uvážení.

Soudní dvůr k věci konstatoval, že cílem Nařízení není sjednotit všechny procesní předpisy, ale toliko upravit mezinárodní pravomoc mezi jednotlivými státy a usnadnit výkon rozhodnutí¹⁵⁰.

K mezinárodní pravomoci předkládajícího soudu připomenul Soudní dvůr v první řadě skutečnost, že v dané věci jde o žalobu, která byla podána proti spotřebiteli. V takovém případě je tedy dle čl. 16 odst. 2 Nařízení možné vést řízení toliko ve státě, kde má spotřebitel bydliště.

Nalézací soud tak má v první řadě povinnost zjistit, zda žalovaný má v členském státě soudu bydliště. Dospěje-li k závěru, že žalovaný nemá bydliště na území členského státu soudu, musí následně ověřit, zda nemá bydliště v jiném státě, a to dle ust. čl. 59 odst. 2 Nařízení za využití práva tohoto jiného členského státu.

Ve chvíli, kdy soud není schopen určit místo bydliště vůbec a současně nedisponuje dostatečnými informacemi svědčícími pro to, že spotřebitel má bydliště ve třetím státě, je třeba ověřit, zda může být článek 16 odst. 2 Nařízení vyložen tak, že se týká posledního známého bydliště spotřebitele.

Soudní dvůr dospěl k právnímu závěru, že tento výklad odpovídá logice Nařízení Brusel I a je součástí systému jím zavedeného.

Soudní dvůr připomenul,¹⁵¹ že cílem Nařízení je posílení ochrany osob usazovaných v EU. Nařízení má na jednu stranu umožňovat žalobci snadno určit soud, u něhož může žalobu podat, na druhou stranu má mít žalovaný možnost přiměřeně předvídat, u kterého soudu může být žalován.

---

¹⁵⁰ K tomuto závěru Soudní dvůr odkázal mimo jiné také na rozsudek C-18/02, DFDS Torline.

¹⁵¹ K tomuto závěru Soudní dvůr odkázal na rozhodnutí C-509/09 a C-161/10 eDate Advertising.

Nemožnost určit aktuální bydliště žalovaného nemůže dle Soudního dvora bránit určení mezinárodně pravomocného soudu a zbavit tak žalobce jeho práva na soudní ochranu.

Současně soud vyzval žalobce k doplnění skutkových tvrzení ohledně znění smlouvy, a to konkrétně o rozsahu povinnosti žalovaného oznámit žalobci po dobu trvání smlouvy změnu svého bydliště. Žalobce se k věci vyjádřil s tím, že v souladu se smlouvou takovou povinnost žalovaný výslovně uloženu měl.

Soudní dvůr tak k věci uvedl, že kritérium posledního známého bydliště spotřebitele umožňuje zajistit spravedlivou rovnováhu mezi právy žalobce a žalovaného právě v případě, jako je v posuzované věci, tedy tehdy, měl-li žalovaný povinnost informovat žalobce o všech změnách adresy.

Právní závěr Soudního dvora k tomuto bodu tedy je, že:

„v takové situaci, o jakou se jedná v původním řízení, kdy spotřebitel, který je stranou smlouvy o dlouhodobém hypotečním úvěru s povinností informovat smluvního partnera o jakékoliv změně adresy, opustí své bydliště předtím, než je proti němu podána žaloba pro porušení smluvních povinností, jsou soudy členského státu, na jehož území se nachází poslední známé bydliště spotřebitele, na základě čl. 16 odst. 2 nařízení č. 44/2001 příslušné rozhodnout o této žalobě, jestliže nejsou podle článku 59 téhož nařízení schopny určit aktuální bydliště žalovaného a nemají ani průkazné indicie umožňující dospět k závěru, že žalovaný má skutečně bydliště mimo území Unie.“

Hodnocení závěru Soudního dvora

K tomuto dílčímu závěru je tak třeba konstatovat, že je otázkou, jak by Soudní dvůr věc rozhodl, pokud by ve smlouvě nebyla sjednána povinnost spotřebitele informovat druhou smluvní stranu o změně bydliště. Z citace části rozhodnutí je totiž zřejmé, že Soudní dvůr svůj závěr opírá jednak o dlouhodobost vztahu, jednak právě o porušení smluvní povinnosti informovat o změně bydliště.

Závěr ve věci Lindner tak nesmí být využíván paušálně na všechny situace, kdy je osoba neznámého pobytu. Bude vždy třeba posuzovat povahu konkrétního právního poměru, práva a povinnosti stran. V případě spotřebitelských smluv lze dále také předpokládat, že soud bude současně vždy zvažovat požadavek na ochranu spotřebitele, který je slabší stranou sporu.

VIII.1.5.3. Právo na obhajobu

Dále se Soudní dvůr zabýval otázkou, zda je v takovém řízení dostatečně chráněno právo žalovaného na obhajobu tak, jak je zakotveno v čl. 47 Listiny základních práv Evropské unie.

Veškerá pravidla zakotvená v Nařízení totiž musí být dle Soudního dvora vždy aplikována s přihlédnutím k tomu, že rozhodnutí musí být přijímána v souladu s právem na obhajobu. Na druhou stranu však požadavek dodržování práva na obhajobu musí být vždy prováděn s respektováním práva žalobce obrátit se na soud, aby rozhodl o opodstatněnosti nároků žalobce.

Soud podotýká, že základní práva se neprojeví jako absolutní výsady, ale mohou v sobě zahrnovat i omezení.¹⁵² Omezení pak musí odpovídat cílům obecného zájmu, které sleduje dotčené opatření, a s ohledem na sledovaný cíl nepředstavovat nepřiměřený zásah do uvedených práv.

Soudní dvůr zdůrazňuje, že za takový cíl obecného zájmu může být považován právě zájem na ochraně práv žalobce, kterému by v důsledku nemožnosti zjištění bydliště žalovaného byl odepřen přístup ke spravedlnosti.¹⁵³

---

¹⁵² Shodně jako ve věci C-394/07 Gambazzi.

¹⁵³ Viz také Gambazzi body 31-33.

Dle čl. 26 odst. 2 Nařízení platí, že:

„Soud řízení přeruší do té doby, než bude prokázáno, že žalovaný mohl obdržet návrh na zahájení řízení nebo jinou rovnocennou písemnost v dostatečném předstihu, který mu umožňuje přípravu na jednání před soudem, nebo že k tomu byly učiněny veškeré nezbytné kroky.“

Z tohoto Soudní dvůr v daných souvislostech dovozuje, že je proto povinností soudu příslušného na základě Nařízení tehdy, kdy není prokázáno, že žalovaný mohl obdržet návrh na zahájení řízení, pokračovat v řízení pouze tehdy, pokud byla přijata veškerá nezbytná opatření, aby se žalovaný mohl hájit.

Soud tak musí v první řadě zajistit, aby proběhla veškerá do úvahy připadající pátrání, která jsou uložena zásadami řádné péče a dobré víry tak, aby bylo zjištěno bydliště žalovaného.

Pokud jde o institut opatrovníka, pak Soudní dvůr ve svém rozhodnutí uvedl, že Nařízení nebrání použití ustanovení vnitrostátního procesního práva členského státu, které ve snaze zabránit situaci odepření spravedlnosti umožňuje vést řízení proti osobě, která se neúčastní řízení a jejíž pobyt není znám. Podmínkou k využití tohoto institutu však opět je, aby se nalézací soud vždy ujistil, že proběhla veškerá pátrání, která ukládají zásady řádné péče a dobré víry, aby byl zjištěn pobyt žalovaného.

Závěrem soud konstatuje, že žalobce by při odmítnutí spravedlnosti za shora specifikovaných okolností neměl žádné další obrany, naopak žalovaný, který by v řízení byl zbaven možnosti účinné obrany, může v souladu s čl. 34 bod 2 Nařízení napadnout uznání rozsudku, který byl proti němu vydán.¹⁵⁴

---

¹⁵⁴ K této věci se Soudní dvůr vyjádřil také v rozhodnutí 49/84 Debaecker a Plouvier.

Hodnocení závěru Soudního dvora

Tento závěr je třeba pochopitelně vykládat pouze jako teoretickou úvahu vedoucí k porovnání práv na spravedlivý proces u obou účastníků a nikoliv jako závěr pro nevykonatelnost rozhodnutí vydaného proti osobě neznámého bydliště zastoupené v řízení opatrovníkem.

Soudní dvůr toliko konstatuje, že pokud by vedení řízení proti osobě neznámého pobytu mělo být v rozporu s pravidly Nařízení, případně Listiny základních práv Evropské unie, může se žalovaný bránit v rámci vykonávacího řízení. Pokud za daných okolností soudy postupují v souladu se shora popsanými pravidly, práva žalovaného na obhajobu porušena nebyla a rozhodnutí je třeba ve třetí zemi uznat a vykonat.

VIII.1.5.4. Podrobení se soudní příslušnosti

K třetí otázce předložili vyjadřující se účastníci řadu rozdílných názorů.

Podle české vlády, nizozemské vlády, francouzské vlády a Komise nelze vyjádření soudem ustanoveného opatrovníka žalovaného ve věci samé považovat za podrobení se soudní příslušnosti zdejšího soudu žalovaným ve smyslu čl. 24 Nařízení.

Komise k věci zdůraznila, že pojem „účast žalovaného na řízení“ ve smyslu čl. 24 Nařízení je třeba vykládat autonomně. Ochrana práva na obhajobu vyžaduje v případě, jakým je projednávaný případ, aby se nezávisle na tom, jaké je postavení opatrovníka ve vnitrostátních právních předpisech, nevycházelo z účasti žalovaného na řízení ve smyslu čl. 24 Nařízení.

Naopak maďarská vláda a žalobkyně vychází z toho, že účast opatrovníka zakládá příslušnost předkládajícího soudu. Rozsah pravomocí opatrovníka v řízení, jeho postavení a pravomoci je pak namíste posoudit podle lex fori.

Dánská vláda pak konstatovala, že otázku je třeba posuzovat případ od případu.

Soudní dvůr pak k této otázce toliko uvedl, že s ohledem na odpovědi na otázky první a druhou není třeba na čtvrtou otázku odpovídat. Soudní dvůr tedy dospěl k závěru, že mezinárodní pravomoc předkládajícího státu byla založena dle posledního známého bydliště a netřeba tak zvažovat, zda první úkon opatrovníka vedl v dané věci k podrobení se mezinárodní pravomoci, či nikoliv.

Stanovisko generální advokátky

Bez zajímavosti však není stanovisko generální advokátky k tomuto bodu, která v první řadě uvádí, že pojem „účast žalovaného na řízení“ ve smyslu článku 24 Nařízení č. 44/2001 je autonomním pojmem, který je třeba vykládat jednotně.

Z autonomního pojmu „účast žalovaného na řízení“ pak vyplývají minimální požadavky práva EU, které musí členské státy zohlednit, vnitrostátní procesní právo je použitelné podpůrně.

V projednávaném případě vyvstává otázka, zda je s minimálními požadavky práva EU slučitelné vycházet z účasti žalovaného na řízení tehdy, když se jedná o účast opatrovníka, který byl ustanoven žalovanému spotřebiteli bez jeho vůle a vědomí.

V rozsudku Hendrikman¹⁵⁵ Soudní dvůr konstatoval, že účast opatrovníka, který nebyl pověřen žalovaným, na řízení, nemůže být vykládána jako účast na řízení ve smyslu čl. 27 bodu 2 Nařízení (tedy ustanovení, které předcházelo čl. 34 bodu 2 Nařízení).

Generální advokátka tak uvedla, že má za to, že opatrovník, který je žalovanému ustanoven bez jeho vůle a vědomí, se nemůže účastnit řízení jeho jménem.

---

¹⁵⁵ Rozsudek Soudního dvora Hendrikman a Feyen, C-78/95.

Generální advokátka dále poukázala na rozdíly mezi projednávanou věcí a věcí Hendrikman, a to zejména na skutečnost, že v projednávaném případě se jedná o opatrovníka ustanoveného soudem, a nikoliv o zmocněného advokáta, a dále na skutečnost, že se v projednávaném případě jedná o výklad článku 24 Nařízení, který se použije v nalézacím řízení, a nikoliv o výklad čl. 34 bodu 2 Nařízení, který se použije v řízení o výkonu rozhodnutí. Generální advokátka nicméně uvedla, že smysl této judikatury je možné použít i v takovém případě, jako je případ projednávaný.

K tomuto závěru vedl generální advokátka zejména důraz na cíle Nařízení, kterými je chránit právo žalovaného na obhajobu, se kterým není v souladu, že účast na řízení opatrovníka, který byl ustanoven bez vůle a vědomí žalovaného, je přičítána žalovanému.

Je tomu tak proto, že zaprvé žalovaný nemůže v takovém případě přijmout vědomé rozhodnutí o tom, jak vést jednání, zadruhé opatrovník, který nemá žádný kontakt s žalovaným, obvykle nedisponuje dostatkem informací, aby posoudil, zda byla založena mezinárodní pravomoc, a zejména zda může být účast na řízení v zájmu žalovaného.

Generální advokátka také poukazuje na ochrannou funkci čl. 16 odst. 2 Nařízení, když tento zabezpečuje spotřebiteli, že bude žalován jen před soudy jeho členského státu.

Článek 24 Nařízení zakotvující podrobení se soudní příslušnosti účastí na soudním řízení se tedy dle generální advokátky ve věcech spotřebitelských smluv použije. Avšak účast takového opatrovníka na řízení, který byl žalovanému ustanoven bez jeho vůle a vědomí, mu nemůže být přičítána jako účast na řízení ve smyslu článku 24 Nařízení.

Hodnocení závěru Generální advokátky

Se závěry generální advokátky v této věci se lze ztotožnit. Soudem ustanovený opatrovník skutečně nemůže z povahy věci posoudit všechny okolnosti svědčící o mezinárodní pravomoci daného soudu, když nemá

s žalovaným žádný kontakt. A ať již podřízení se pravomoci označíme za konkludentní dohodu či dohodu uzavřenou s využitím právní fikce, je nezbytné, aby žalovaný při jejím „uzavírání“ měl alespoň potenciální možnost svoji vůli projevit.

Platnost prorogační doložky

Soudní dvůr se k otázce posouzení platnosti jurisdikční dohody, resp. k otázce, zda volbou místně příslušného soudu je možné založit mezinárodní pravomoc soudů daného státu, vyslovil shodně, jako k otázce předchozí, tedy že s ohledem na odpověď na otázky 1 a 2 není již potřeba na tuto otázku odpovídat.

Stanovisko generální advokátky

Generální advokátka k této otázce uvedla, že při posouzení, zda je konkrétní klauzule zneužívající, je v první řadě třeba zohlednit, že smyslem čl. 17 bodu 3 Nařízení je poskytnout smluvnímu partnerovi spotřebitele možnost zabránit změně mezinárodní příslušnosti soudu v případě odchodu spotřebitele ze společného členského státu.

Dle stanoviska generální advokátky nemůže být v daném případě posuzovaná klauzule o mezinárodní příslušnosti považována za zneužívající již proto, že stanoví, že pro spory mezi spotřebitelem a poskytovatelem mají být mezinárodně příslušné soudy členského státu, ve kterém měli oba tito účastníci své bydliště v okamžiku uzavření dohody.

Srovnatelný závěr platí pro požadavky na jasnost a srozumitelnost takové klauzule o mezinárodní příslušnosti, které ukládá čl. 5 první věta směrnice 93/13. Dle závěru Generální advokátky byla v daném případě konkludentně dohodnuta mezinárodní pravomoc soudu zároveň s uzavřením klauzule o místní příslušnosti soudu. Přístup, podle kterého by požadavek jasnosti a srozumitelnosti bránil zahrnutí takové zároveň konkludentně dohodnuté klauzule o mezinárodní příslušnosti soudu, by nadměrně a v rozporu s požadavky Nařízení omezil působnost čl. 17 bodu 3 Nařízení.

Se stanoviskem generální advokátky v tomto bodě se lze zcela ztotožnit. Závěr, dle kterého by dohodou o místní příslušnosti, neměly strany současně v úmyslu založit mezinárodní pravomoc soudů daného státu, se jeví jako naprosto nelogický.

Současně lze podotknout, že platnost jurisdikční dohody tak, jak bylo popsáno výše, je třeba posuzovat ke dni jejího uzavření. I z tohoto důvodu je tak zcela logický závěr, dle kterého nemůže být považováno za zneužívající takové ujednání mezi stranami, které zakládá k rozhodování potenciálních sporů pravomoc soudů státu, kde mají obě strany ke dni uzavření prorogační dohody bydliště.

VIII.2. Cornelius de Visser

Dalším ze stěžejních rozhodnutí odpovídajících na otázky vytýčené touto prací je problematika řešená v případě C-292/10 G. v Cornelius de Visser.

VIII.2.1. Skutkový stav

Žalovaný C. de Visser je vlastníkem domény (www*****de) a osobou odpovědnou za internetovou stránku, na které je pod odkazem „Fotos und Videos“ možno najít fotografii žalobkyně „G“. Po kliknutí na odkaz „für weitere Fotos hier klicken“ je dále možné vidět další fotografie žalobkyně G., na kterých je částečně obnažena.

Žalobkyně se dle svého tvrzení v roce 2003 zajímala o internetové stránky a služby žalovaného, a proto s ním navázala kontakt. C. de Visser poté pořídil v Německu fotografie žalobkyně G., a to za účelem použití „für eine Party“. G. však dle svého tvrzení nikdy nedala souhlas s tím, aby tyto fotografie byly zveřejněny. O možnosti zveřejnění uvedených fotografií na

internetu s ní dle jejího sdělení nikdy nebylo jednáno, a nedošlo tedy ani k žádné konkrétní dohodě.

V průběhu roku 2009 byla žalobkyně G. na skutečnost, že jsou tyto fotografie zveřejněny, upozorněna svými kolegy ze zaměstnání.

V průběhu řízení bylo zjištěno, že jako správce dotčených webových stránek je jak v zákonných informacích dotčené internetové stránky, tak v databázi společnosti DENIC (registr domény .de) uveden N*****, s adresou v Německu. V telefonním seznamu však pod tímto jménem není nikdo uveden.

V zákonných informacích na internetové stránce www.*****.de je žalovaný uveden jako vlastník domény s adresou v Terneuzen (Nizozemsko) a adresou pro zasílání korespondence ve Venlo (Nizozemsko). Doručení na tyto adresy v Nizozemsku však nebylo možné, protože poštovní zásilky přišly vždy zpět s poznámkou „adresát neznámý“. Na požádání sdělil konzulát Nizozemského království v Mnichově (Německo) soudu, že C. de Visser není přihlášen k pobytu na území Nizozemska.

Německý soud po těchto zjištěních nařídil doručení žaloby zveřejněním a současně zahájení písemného přípravného řízení. Předtím byl v rámci řízení o poskytnutí právní pomoci učiněn marný pokus o doručení návrhu žaloby C. de Visser prostřednictvím pošty na různé adresy. Doručení žaloby bylo provedeno zveřejněním v souladu s ustanoveními německého občanského soudního řádu.

VIII.2.2. Názor německého nalézacího soudu

Podle názoru německého soudu prvního stupě je s ohledem na skutkové okolnosti třeba v první řadě vycházet z toho, že se žalovaný o právním sporu předloženém tomuto soudu nedozvěděl.

Soud k věci dodává, že pokud by přípustnost doručení žaloby zveřejněním podle vnitrostátního práva muselo ustoupit úpravě práva EU, zbývala by pouze možnost, že žalobkyně G soudu sdělí další adresy žalovaného. Takový postup však pravděpodobně nepřipadá v úvahu, neboť žalobkyně žádné takové adresy nezná a ani je nemůže nijak zjistit.

Z toho by se dal vyvodit závěr, že řízení proti žalovanému neznámého pobytu nelze vést. To by však dle soudu mohlo být neslučitelné s ustanovením článku 47 prvního pododstavce Listiny, protože by tím bylo G fakticky odňato právo na účinný zákonný opravný prostředek, které je jí zaručeno.

VIII.2.3. Otázky položené Soudnímu dvoru

Jelikož měl německý soud prvního stupně pochybnosti o použitelnosti a výkladu Nařízení, jakož i určení hmotného práva použitelného v původním řízení, rozhodl se přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru předběžné otázky, z nichž předmětu této práce se týkají tyto:

1) Brání právní předpisy EU¹⁵⁶ „doručení zveřejněním“ podle vnitrostátního práva (v souladu s ust. § 185 až § 188 německého občanského soudního řádu vyvěšením oznámení o doručení na úřední desce soudu, který nařizuje doručení, po dobu 1 měsíce), pokud žalovaný v (začínajícím) občanskoprávním sporu sice na své internetové stránce uvádí adresu na území EU, avšak doručení není možné z toho důvodu, že se žalovaný na dané adrese nezdržuje a ani není jinak možno zjistit, kde se žalovaný právě nachází?

2) V případě, že bude na první otázku odpovězeno kladně, pak:

---

¹⁵⁶ Zejména ustanovení čl. 6 odst. 1 prvního pododstavce první poloviny první věty Smlouvy o Evropské unii ve spojení s ustanovením čl. 47 druhým pododstavcem první větou Listiny.

je v takovém případě vnitrostátní soud v souladu s dosavadní příslušnou judikaturou Soudního dvora¹⁵⁷, povinen nepoužít vnitrostátní právní předpisy, které připouštějí doručení zveřejněním, a to i v případě, kdy podle vnitrostátního práva má pravomoc nepoužít vnitrostátní právní předpis pouze Spolkový ústavní soud?

a

musela by žalobkyně sdělit soudu novou adresu žalovaného, na kterou by bylo možno žalobu znovu doručit, aby jí tak bylo umožněno uplatňovat její práva, neboť podle vnitrostátního práva by bez možnosti doručení zveřejněním a z důvodu neznalosti místa pobytu žalovaného nebylo možno řízení provést?

3) V případě, že bude na první otázku odpovězeno záporně:

Brání ustanovení čl. 26 odst. 2 Nařízení v projednávaném případě vydání rozsudku pro zmeškání podle ust. § 331 německého občanského soudního řádu?

4) Je Nařízení vzhledem k jeho ustanovení čl. 4 odst. 1 a čl. 5 bodu 3 použitelné i v tom případě, kdy je žalovaný, na něhož je v rámci občanskoprávního procesu z důvodu provozování internetové stránky podána žaloba na zdržení se jednání, poskytnutí informací a na zaplacení náhrady škody za nemajetkovou újmu, sice (pravděpodobně) občanem EU ve smyslu ustanovení čl. 9 druhé věty Smlouvy o Evropské unii, avšak jeho místo pobytu není známo, a je tedy možné, ale v žádném případě jisté, že se v současné době zdržuje mimo území EU a také mimo dosah působnosti úmluvy o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, uzavřené v Luganu dne 16. září 1988, stejně jako není známo přesné umístění serveru, na kterém je uložena dotčená internetová stránka, přestože je nasnadě, že se tento server nachází na území EU?

---

¹⁵⁷ Např. rozsudek C-341/06 Petersen.

VIII.2.4. Odpovědi Soudního dvora

Výklad kritéria: „nemá bydliště na území některého členského státu“

Soudní dvůr se v první řadě vyjádřil ke čtvrté otázce, jejíž podstatou je, zda za takových okolností, jaké jsou dány v původním řízení, musí být čl. 4 odst. 1 Nařízení vykládán v tom smyslu, že brání použití čl. 5 bodu 3 Nařízení na žalobu na náhradu škody způsobené provozováním internetové stránky proti žalovanému, který je sice pravděpodobně občanem EU, ale jehož místo pobytu není známo.

Obdobně jako ve věci Lindner i v tomto sporu sice mnohé skutečnosti nasvědčují tomu, že se žalovaný nachází na území EU, není to však zcela jisté. Nalézací soud se proto táže zvláště na výklad kritéria „nemá bydliště na území některého členského státu“, které by podle čl. 4 odst. 1 Nařízení určovalo použití vnitrostátních pravidel pro příslušnost namísto jednotných pravidel Nařízení.

Soudní dvůr k věci v první řadě uvádí, že za situace, kdy je bydliště státního příslušníka členského státu ke dni podání žaloby neznámé, je použití jednotných pravidel pro příslušnost upravených Nařízením místo pravidel vnitrostátních v souladu s cílem sledovaným Nařízením, a to s požadavkem na posílení právní ochrany osob usazených v EU.

Soudní dvůr stejně jako ve věci Lindner opakuje, že použití pravidel zakotvených v Nařízením i na tyto situace zvyšuje právní jistotu účastníků tím, že umožňuje žalobci snadno určit soud, u něhož může podat žalobu, a zároveň žalovanému přiměřeně předvídat, u kterého soudu může být žalován.

Soudní dvůr i v dalších částech odůvodnění odkazuje na věc Lindner a stejně jako v této věci zdůrazňuje, že obrat „nemá bydliště na území některého členského státu“ užitý v čl. 4 odst. 1 Nařízení je třeba chápat v tom smyslu, že použití vnitrostátních pravidel namísto jednotných pravidel pro příslušnost je možné jen v případě, že soud, kterému byla žaloba

předložena, nedisponuje průkaznými indiciemi, které by mu umožnily dojít k závěru, že žalovaný, který je občanem EU a který nemá bydliště v členském státě uvedeného soudu, má skutečně bydliště mimo území EU.

Při neexistenci takových průkazných indicií je mezinárodní příslušnost soudu členského státu podle Nařízení určena, pokud jsou splněny podmínky použití jednoho z pravidel pro určení příslušnosti stanovených Nařízením.

Hodnocení závěru Soudního dvora

V této věci tak již Soudní dvůr nezkoumal povahu ujednání mezi účastníky, neodkazuje na podmínku, že druhá smluvní strana měla povinnost sdělit změnu bydliště, ani na dlouhodobost vztahu. Naopak zde soud výslovně uvedl, že pravidla zakotvená v Nařízení lze využít i v případě, že není známé bydliště žalovaného, pokud lze předpokládat, že toto bydliště se nachází v EU a nejsou žádné indicie svědčící o opaku.

Skutkově je potřeba poukázat na rozdíl mezi oběma případy, když věc Lindner se na rozdíl od zde popisovaného sporu týkala právního poměru spotřebitelského, kde se předpokládá větší ochrana druhé smluvní strany. Lze opět uzavřít, že závěry tak nemohou být přijímány generálně a bude třeba vždy posoudit okolnosti každé projednávané věci.

Vynesení rozsudku pro zmeškání

K první otázce a k první části třetí otázky pak Soudní dvůr zaujal následující stanovisko:

Podstatou první otázky a první části třetí otázky je, zda musí být unijní právo vykládáno v tom smyslu, že brání vynesení rozsudku pro zmeškání vůči žalovanému, kterému byla žaloba při nemožnosti zjistit místo jeho pobytu doručena zveřejněním podle vnitrostátního práva.

K této otázce podobně jako ve věci Lindner Soudní dvůr vysvětluje, že cílem Nařízení (stejně tak jako cílem jako Úmluvy ze dne 27. září 1968 o

soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, ve znění následujících úmluv o přistoupení nových členských států k této úmluvě), není sjednotit veškeré procesní předpisy jednotlivých členských států, ale toliko upravit soudní příslušnost pro řešení sporů v občanských a obchodních věcech ve vztazích mezi těmito státy a usnadnit tak výkon soudních rozhodnutí.

Při neexistenci úpravy vnitrostátního řízení právem EU je úkolem členských států v rámci jejich procesní autonomie stanovit procesní předpisy použitelné na řízení zahájená jejich soudy. Takto přijaté předpisy však nesmí porušovat unijní právo. V rámci rozsahu působnosti Nařízení může vnitrostátní soud na základě ustanovení lex fori vést řízení proti osobě, jejíž bydliště není známo, avšak pouze tehdy, když tomu nebrání pravidla pro příslušnost stanovená Nařízením.

Soud dále bez dalšího doslovně opakuje argumentaci ve věci Lindner s tím, že opět zdůrazňuje, že dle čl. 26 odst. 2 Nařízení soud může v případě, že není prokázáno, že žalovaný mohl obdržet návrh na zahájení řízení, pokračovat v řízení tehdy, když byla přijata veškerá nezbytná opatření, aby se žalovaný mohl hájit.

Je pravdou, že i když jsou tyto podmínky dodrženy, je právo žalovaného na obhajobu možností pokračovat v řízení bez jeho vědomí, a to s využitím německého vnitrostátního institutu „doručení zveřejnění“, omezeno. Toto omezení je však dle Soudního dvora nicméně odůvodněno s ohledem na právo žalobce na účinnou ochranu vzhledem k tomu, že bez takového doručení by toto právo zůstalo nenaplněno.

Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva Soudní dvůr podává, že právo na přístup k soudu zaručené článkem 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod¹⁵⁸ (ten pak odpovídá článku 47 druhému

---

¹⁵⁸ Podepsána v Římě dne 4. listopadu 1950.

pododstavci Listiny základních práv Evropské unie) nebrání „předvolání vyvěšením“, pokud jsou práva zúčastněných řádně chráněna.¹⁵⁹

Soudní dvůr tak závěrem konstatuje, že: „unijní právo musí být vykládáno v tom smyslu, že nebrání vynesení rozsudku pro zmeškání vůči žalovanému, kterému byla žaloba při nemožnosti zjistit místo jeho pobytu doručena zveřejněním podle vnitrostátního práva, za podmínky, že soud, který se věcí zabývá, za tímto účelem zajistil, aby proběhla veškerá pátrání, která ukládají zásady řádné péče a dobré víry, aby byl zjištěn pobyt tohoto žalovaného.“

S ohledem na odpovědi podané výše se Soudní dvůr již nezabýval odpovědí na otázku druhou.

Hodnocení závěru Soudního dvora

Lze tak konstatovat, že v této věci, obdobně jako ve věci Lindner, Soudní dvůr připouští využití ustanovení procesního pravidla lex fori, umožňujícího vést řízení proti osobě neznámého bydliště a i v této věci se shodnou argumentací přiklonil k nezbytnosti ochrany práva žalobce na soudní ochranu.

Rozsudek pro zmeškání jako evropský exekuční titul

Podstatou druhé části třetí otázky předkládajícího soudu je, zda unijní právo musí být vykládáno v tom smyslu, že brání tomu, aby byl jako evropský exekuční titul ve smyslu nařízení č. 805/2004 potvrzen rozsudek pro zmeškání vyneseny proti žalovanému, jehož adresa není známa.

Rozsudek pro zmeškání patří mezi exekuční tituly, které mohou být potvrzeny jako evropské exekuční tituly. Dle šestého bodu odůvodnění nařízení č. 805/2004 neexistence námitky dlužníka v souladu s čl. 3 odst. 1 písm. b) nařízení č. 805/2004 může spočívat také v nedostavení se k soudnímu jednání nebo nesplnění výzvy soudu k předložení písemného

---

¹⁵⁹ Viz Evropský soud pro lidská práva, rozsudek Nunes Dias v. Portugalsko ze dne 10. dubna 2003, Sbíрка rozsudků a rozhodnutí 2003-IV.

oznámení o tom, že se zamýšlí obhajovat. Podle čl. 14 odst. 2 téhož nařízení „*pro účely tohoto nařízení není doručení podle odstavce 1 přípustné, pokud není adresa dlužníka známa s jistotou*“.

Ze samého znění nařízení č. 805/2004 již vyplývá, že rozsudek pro zmeškání vydaný v případě nemožnosti určit bydliště žalovaného nemůže být potvrzen jako evropský exekuční titul.

Tak, jak bylo mimo jiné podrobně uvedeno u případu Lindner, žalovaný může dosáhnout dodržení svého práva na obhajobu tím, že následně napadne uznání rozsudku, který byl proti němu vydán a takový rozsudek nebude uznán, nebylo-li v nalézacím řízení šetřeno jeho práva na spravedlivý proces. Tato záruka by však nebyla dána v posuzovaném případě, tedy pokud by byl potvrzen jako evropský exekuční titul rozsudek pro zmeškání vyneseny proti žalovanému, který o řízení nevěděl.

Závěrem tedy soud konstatuje, že unijní právo brání tomu, aby byl jako evropský exekuční titul ve smyslu nařízení č. 805/2004 potvrzen rozsudek pro zmeškání vyneseny proti žalovanému, jehož adresa není známá.

Hodnocení závěru Soudního dvora

Lze se ztotožnit se závěrem, že důsledky plynoucí pro žalovaného z nedostavení se k soudnímu jednání nebo nesplnění výzvy soudu k předložení písemného oznámení o tom, že se zamýšlí obhajovat, nemohou být splněny u žalovaného, který se o řízení ani nedozvěděl.

Podobně jako v případě řízení, kdy je žalovaný zastoupen opatrovníkem, nemůže dojít k fikci podřízení se při absence jakékoliv vůle, nemůže dojít ani k následkům spojeným s nedostavením se.

VIII.3. Věc C-112/13 A proti B a dalším

VIII.3.1. Skutkový stav

Žalobci B a další podali v Rakousku žalobu na náhradu škody proti žalovanému A, v níž tvrdí, že žalovaný A unesl v Kazachstánu jejich manžely nebo otce. Mezinárodní pravomoc rakouského soudu dovedli ze skutečnosti, že dle jejich názoru měl ke dni zahájení řízení A své obvyklé bydliště v obvodu soudu, jemuž byla věc předložena.

Poté, co se soud pokusil žalovanému A opakovaně neúspěšně doručit písemnosti, bylo zjištěno, že žalovaný již nemá bydliště na adresách, na něž bylo doručováno. Soud z tohoto důvodu ustanovil v souladu s pravidly lex fori žalovanému opatrovníka pro případ nepřítomnosti (Abwesenheitskurator).

Tento opatrovník žalovaného podal poté, co mu byla doručena žaloba, žalobní vyjádření, ve které navrhoval zamítnutí žaloby a k tvrzenému nároku vznesl řadu věcných námitek, avšak mezinárodní příslušnost rakouských soudů ve svém vyjádření nezpochybnil.

Mezinárodní příslušnost rakouských soudů však následně zpochybnila advokátní kancelář, kterou žalovaný A. zplnomocnil ke svému zastupování. V této souvislosti pak žalovaný uvedl, že kroky opatrovníka žalovaného pro případ nepřítomnosti nemohou založit mezinárodní příslušnost rakouských soudů, jelikož tento opatrovník nebyl s žalovaným v kontaktu a neznal relevantní okolnosti věci.

Ohledně svého bydliště A uvedl, že Rakousko trvale opustil dříve, než proti němu byla podána žaloba. Žalovaný dále soudu sdělil, že se cítí být ohrožen na životě, a proto neposkytl soudu informace o svém aktuálním bydlišti.

VIII.3.2. Řízení před rakouskými soudy

Soud prvního stupně se následně prohlásil za mezinárodně nepřislušný a žalobu zamítl s odůvodněním, že dokazováním dospěl k závěru, že žalovaný A pobývá na území Maltské republiky a že účast opatrovníka žalovaného pro případ nepřítomnosti není účastí na řízení ve smyslu článku 24 Nařízení.

Soud druhého stupně následně vyhověl odvolání, které proti tomuto rozhodnutí podali B a další, a zamítl námitku nedostatku mezinárodní příslušnosti. Podle názoru odvolacího soudu ukládá článek 26 Nařízení vnitrostátním soudům povinnost zkoumat svou mezinárodní příslušnost pouze v případě, že se žalovaný neúčastní řízení před soudem. V rakouském právu však musejí mít procesní úkony opatrovníka žalovaného pro případ nepřítomnosti stejné právní účinky jako úkony smluvního zmocněnce.

Žalovaný poté podal k nadřízenému soudu opravný prostředek „Revision“, v němž se dovolával porušení práva na obhajobu zakotveného v článku 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a článku 47 Listiny základních práv Evropské unie.

Žalobce B a další naproti v rámci přezkumného řízení tvrdili, že tato ustanovení EÚLP a Listiny zaručují také jejich základní právo na účinnou právní ochranu, což si žádá ustanovení opatrovníka žalovaného pro případ nepřítomnosti.

Podle zjištění nadřízeného soudu („Oberster Gerichtshof“) měl A v době podání žaloby bydliště na Maltě. Jelikož opatrovník žalovaného pro případ nepřítomnosti, který byl A ustanoven, nenapadl mezinárodní příslušnost rakouských soudů, vyvstává podle názoru tohoto soudu otázka, zda žalobní odpověď předložená tímto opatrovníkem je A přičitatelná a znamená, že se „zúčastnil řízení“ ve smyslu článku 24 Nařízení.

Oberster Gerichtshof v tomto ohledu k věci uvádí, že široká pravomoc opatrovníka žalovaného pro případ nepřítomnosti na základě rakouského práva může být považována za nezbytnou k zaručení základního práva B a dalších na účinnou právní ochranu a zároveň za neslučitelnou se základním právem A být slyšen.

Podle ustálené rakouské judikatury má být přítom v souladu se zásadou přednosti unijního práva upouštěno od použití vnitrostátních ustanovení, která jsou v rozporu s tímto právem.

VIII.3.3. Otázky položené Soudnímu dvoru

Oberster Gerichtshof za této situace přerušil řízení a položil Soudnímu dvoru tři předběžné otázky, z nichž druhá a třetí jsou relevantní z pohledu této práce:

V druhé otázce položil dotaz, zda:

Má být článek 47 Listiny vykládán v tom smyslu, že brání procesnímu ustanovení, podle kterého soud, který není mezinárodně příslušný, ustanoví účastníkovi řízení, jehož pobyt nelze zjistit, opatrovníka pro případ nepřítomnosti žalovaného a tento opatrovník může následně tím, že se „účastní řízení“, právoplatně založit mezinárodní příslušnost tohoto soudu?

V otázce třetí pak, zda:

Má být článek 24 Nařízení vykládán v tom smyslu, že „*účast žalovaného na řízení před soudem*“ ve smyslu tohoto ustanovení je dána pouze tehdy, když sám žalovaný nebo jím zmocněný právní zástupce učiní tento procesní úkon, nebo to platí bez omezení i u opatrovníka žalovaného pro případ nepřítomnosti ustanoveného podle práva příslušného členského státu?“

VIII.3.4. Podrobení se mezinárodní pravomoci opatrovníkem

Klíčovou otázkou v dané věci je, zda článek 24 Nařízení má být ve světle článku 47 Listiny vykládán tak, že ustanoví-li soud žalovanému neznámého bydliště opatrovníka, znamená zúčastnění se řízení takovým opatrovníkem podrobení se mezinárodní pravomoci daného soudu.

V dané věci přitom bylo prokázáno, že A neměl v době zahájení sporu v původním řízení u rakouských soudů v Rakousku bydliště, a že předmětem sporu je žaloba na náhradu škody za únosy osob, k nimž došlo v Kazachstánu. Mezinárodní pravomoc tak není Nařízením založena.

Soudní dvůr pak s přihlédnutím k těmto skutečnostem dále uvádí, že spor nevykazuje takovou vazbu k rakouskému území, která by mohla založit pravomoc rakouských soudů. Pravomoc by mohla být založena právě jen postupem dle článku 24 Nařízení.

Je třeba také konstatovat, že v rakouském právu má opatrovník ze zákona zajištěné široké pravomoci k zastupování žalovaného, přičemž tyto pravomoci zahrnují také oprávnění účastnit se za nepřítomného řízení před soudem.

Podle ustálené judikatury musí být Nařízení vykládáno autonomně s ohledem na jeho systematiku a cíle¹⁶⁰ a interpretováno ve světle základních práv, která tvoří nedílnou součást obecných právních zásad, jejichž dodržování Soudní dvůr zajišťuje, a která jsou zakotvená v Listině.¹⁶¹

Také otázku, zda účast opatrovníka ustanoveného pro případ nepřítomnosti žalovaného na řízení, může být posuzována jako podřízení se mezinárodní pravomoci daného soudu, je tedy nutno posuzovat především ve světle výše popsaných úvah.

---

¹⁶⁰ Viz rozsudky *Cartier parfums-lunettes a Axa Corporate Solutions Assurance*, C-1/13, *Hi Hotel HCF*, C-387/12.

¹⁶¹ *Google Spain a Google*, C-131/12.

Podle Soudního dvora je třeba v první řadě připomenout, že interpretovaný článek 24 Nařízení je systematicky zařazen v oddíle 7 kapitoly II nařízení, nazvaném „Ujednání o příslušnosti“. První věta citovaného článku stanoví pravidlo o příslušnosti založené na účasti žalovaného na soudním řízení ve všech sporech, v nichž příslušnost soudu, který o věci rozhoduje, nevyplývá z jiných ustanovení Nařízení.

Citované ustanovení se přitom vztahuje i na případy, kdy spor byl soudu předložen bez dodržení pravidel Nařízení, což znamená, že účast žalovaného na řízení může být považována za konkludentní souhlas s příslušností soudu, jemuž byl spor předložen, a tedy za konkludentní ujednání o jeho příslušnosti.¹⁶²

Soudní dvůr k věci uvádí, že konkludentní ujednání o příslušnosti je založeno na svobodné volbě účastníků sporu týkajícího se této příslušnosti. Taková konkludentní dohoda v první řadě předpokládá, že žalovaný o řízení, které je proti němu zahájeno, opravdu ví. V případě žalovaného, jemuž nebyl návrh na zahájení řízení doručen a který si tedy není vědom, že proti němu je řízení vedeno, nelze mít za to, že konkludentně souhlasil s příslušností soudu.

Nepřítomný žalovaný současně nemůže svému opatrovníkovi poskytnout všechny nezbytné informace k posouzení mezinárodní příslušnosti soudu a umožnit mu dostatečné informace k případnému zpochybnění této příslušnosti, anebo ji vědomě akceptovat.

Za těchto okolností tak nelze účast uvedeného opatrovníka ustanoveného pro případ nepřítomnosti žalovaného na soudním řízení považovat za konkludentní souhlas tohoto žalovaného.

---

¹⁶² Viz rozsudky ČPP Vienna Insurance Group, C 111/09, Cartier parfums-lunettes a Axa Corporate Solutions Assurance, C-1/13.

Dále Soudní dvůr poukazuje na skutečnost, že v Nařízení je současně mezinárodní příslušnost soudu předmětem soudní kontroly i bez návrhu nebo na návrh žalovaného (dle čl. 26 a 34 bodu 2 Nařízení), avšak to pouze tehdy, pokud jej lze považovat za žalovaného, v jehož případě bylo rozhodnutí vydáno v jeho nepřítomnosti.

Dodržení práva na obhajobu za těchto okolností vyžaduje, aby se právní zástupce mohl účastnit řízení za žalovaného ve smyslu Nařízení pouze tehdy, je-li skutečně schopen zajistit obhajobu práv nepřítomného žalovaného.

Z judikatury Soudního dvora je zřejmé, že žalovaný, který neví, že proti němu bylo zahájeno řízení, a za něhož se soudního řízení účastní advokát nebo „opatrovník“, jehož nezmocnil, nemá možnost účinně se obhajovat, a musí být proto považován za žalovaného, v jehož případě bylo rozhodnutí vydáno v jeho nepřítomnosti, a to i když řízení mělo kontradiktorní charakter.¹⁶³

Opačný závěr by byl také v rozporu s cíli zakotvenými v pravidlech pro určování příslušnosti stanovenými Nařízením, která musí být, jak bylo uvedeno výše, vysoce předvídatelná a založená na zásadě, podle které je příslušnost obecně založena na místě bydliště žalovaného.

V takové situaci, kdy návrh na zahájení řízení nebyl doručen A, který měl bydliště v jiném členském státě, než je státu sídla soudu, nelze založení mezinárodní příslušnosti rakouských soudů z důvodu účasti opatrovníka žalovaného pro případ nepřítomnosti považovat za předvídatelné.

Soudní dvůr v odůvodnění dále upozorňuje na odlišnost rozhodnutí ve věci Lindner a G popsaných výše, kdy v obou věcech judikoval, že Nařízení nebrání řízení proti nepřítomnému žalovanému, v němž byl zbaven možnosti účinné obrany, zdůraznil nicméně skutečnost, že tento žalovaný

---

¹⁶³ Viz také Hendrikman a Feyen, C-78/95.

má možnost dosáhnout dodržení svého práva na obhajobu tím, že podle čl. 34 bodu 2 napadne uznání rozsudku, který byl proti němu vydán.

Soudní dvůr však uvádí, že tato možnost podání opravného prostředku však předpokládá, že rozhodnutí bylo vydáno v nepřítomnosti žalovaného, a že procesní úkony provedené zástupcem ve sporu či opatrovníkem ustanoveným pro případ nepřítomnosti žalovaného neodpovídají účasti takového žalovaného na řízení před soudem ve smyslu tohoto nařízení.

Procesní úkony opatrovníka pro případ nepřítomnosti žalovaného na základě rakouského práva mají naopak v daném případě za následek, že z hlediska vnitrostátní právní úpravy musí být A považován za osobu, jež se zúčastnila řízení před soudem, který spor projednává.

Výklad článku 24 Nařízení, podle něhož se takový zástupce nebo opatrovník žalovaného pro případ nepřítomnosti může za tohoto žalovaného účastnit řízení před soudem ve smyslu článku 24 Nařízení, nelze považovat za výklad, který zavádí spravedlivou rovnováhu mezi právem na účinnou právní ochranu a právem na obhajobu.

Na druhou a třetí otázku je tedy podle Soudního dvora třeba odpovědět tak, že článek 24 Nařízení musí být ve světle článku 47 Listiny vykládán v tom smyslu, že pokud vnitrostátní soud ustanoví žalovanému, jemuž nebyl doručen návrh na zahájení řízení z důvodu, že není znám jeho pobyt, opatrovníka žalovaného pro případ jeho nepřítomnosti, neznamena skutečnost, že se tento opatrovník účastní řízení před soudem podle vnitrostátních předpisů, to, že se řízení před soudem účastní tento žalovaný ve smyslu článku 24 Nařízení, čímž by byla založena mezinárodní příslušnost tohoto soudu.

Hodnocení závěrů Soudního dvora

V posuzované věci Soudní dvůr výslovně posoudil možnost založení mezinárodní pravomoci soudu podřízením se, a to v souladu s již citovanými závěry této práce. Soudní dvůr dospěl k závěru, že prvním

úkonem opatrovníka, který nenamítne nedostatek mezinárodní pravomoci, nemůže být založena mezinárodní pravomoc jinak nepříslušného soudu.

Ohledně vedení řízení proti osobě neznámého pobytu však zaujal opačný závěr než v předchozích věcech.

Závěrem lze k rozdílným závěrům soudu ve věci Lindner a věci G na straně jedné a ve věci posledně komentované uvést, že v obou dříve citovaných věcech mohli účastníci rozumně předvídat mezinárodní pravomoc konkrétních soudů.

Ve věci Lindner soud výslovně konstatoval, že oba účastníci sporu mohli rozumně předpokládat, že pro rozhodování sporů budou příslušné české soudy, a to zejména proto, že žalovaný měl ke dni podpisu smlouvy bydliště na území České republiky, a dále proto, že se v dlouhodobé smlouvě o hypotečním úvěru zavázal informovat o každé změně svého bydliště.

Ve věci G pak došlo k pořízení fotografií v Německu, webová stránka, na níž byly fotografie umístěny, má doménu prvního stupně .de (tedy jde o německé webové stránky) a ačkoliv žalovaný uváděl své bydliště v Nizozemí, všechny ostatní okolnosti svědčily o tom, že má bydliště v Německu.

V obou posuzovaných věcech přitom soudy přes vynaložení veškerého úsilí nezjistily žádné indicie, které by svědčily pro to, že žalovaní mají bydliště v jiném státě.

Ve věci posledně zmíněné však daný vztah neměl k Rakousku žádnou zjištěnou vazbu, která by mohla založit mezinárodní pravomoc rakouských států, a současně bylo zjištěno, že žalovaný se ke dni podání žaloby na území Rakouska nenacházel. Soudní měl dále indicie, že se žalovaný nachází na území Maltské republiky.

Z uvedených důvodů v daném případě Soudní dvůr rozhodl, že rakouský soud není k projednání věci příslušný a současně odmítl možnost podřízení se pravomoci jednáním opatrovníka ustanoveného soudem.

IX. Judikatura českých soudů

IX.1. Věc D&I CONSULTING LIMITED

Z vnitrostátních rozhodnutí je třeba poukázat na často citované, dnes však již překonané a Nejvyšším soudem České republiky zrušené usnesení Okresního soudu v Chebu č. j. 15 C 2006/2006-41. Na okraj lze konstatovat, že věc rozhodoval stejný samosoudce jako věc Lindner, tedy JUDr. Simon.

V rozebírané věci se žalobce domáhal po žalovaném zaplacení pohledávky, konkrétně úvěrového nedoplatku ze smlouvy o úvěru. Žalobce byl anglickou právníckou osobou, žalovaný pak českou fyzickou osobou neznámého pobytu.

Soud vydal ve věci platební rozkaz, který byl jako nedoručitelný do vlastních rukou usnesením soudu zrušen. Stejným usnesením byla žalovanému jako osobě neznámého pobytu ustanovena procesním opatrovníkem zaměstnankyně soudu. Tato zaměstnankyně byla následně funkce opatrovníka zproštěna (a to s přihlédnutím k aktuální judikatuře Ústavního soudu ve vztahu k ustanovování procesních opatrovníků účastníkům neznámého pobytu z řad zaměstnanců soudu) a žalovanému byla ustanovena opatrovníkem advokátka.

Opatrovník žalovaného namítl nedostatek mezinárodní příslušnosti soudu pro projednání věci. Konstatoval, že mezinárodní soudní příslušnost je třeba posuzovat ve světle čl. 16 odst. 1 Nařízení s ohledem na skutečnost, že projednávaný spor je sporem ze spotřebitelské smlouvy. Dané ustanovení přitom ukládá žalobci uplatnit svůj nárok proti spotřebiteli u soudů členského státu, ve kterém má žalovaný bydliště; ze zjištění soudu, vyplývá, že žalovaný bydliště na území České republiky nemá.

Opatrovník dále uvedl, že dle jeho názoru z Nařízení vyplývá, že nedovoluje vést řízení proti osobám neznámého pobytu, když celá jeho

systematika staví na pojmu bydliště žalovaného, které je bydlištěm faktickým a nepočítá proto s tím, že by mohlo být řízení vedeno proti osobě neznámého pobytu.

Žalobce se ke vznesené námitce vyjádřil tak, že přijetí daného výkladu by znamenalo, že by pro daný spor nebyl příslušný žádný ze soudů Evropského společenství, dokud by se prokazatelně nezjistil pobyt žalovaného. To by vedlo k tomu, že by se věřiteli nedostalo ochrany jeho práv.

Samosoudce v posuzované věci stejně jako ve věci Lindner měl pochybnosti o své pravomoci rozhodovat za dané situace spor.

Po provedeném dokazování soud řízení zastavil s tím, že žalobce přes řádnou výzvu neprokázal, že by měl žalovaný bydliště na území České republiky. Nebyla tak podle soudu splněna podmínka čl. 16 odst. 2 Nařízení k tomu, aby byla dána mezinárodní příslušnost soudů České republiky k projednání dané věci a soudu nezbylo, než námitce opatrovníka žalovaného vyhovět a prohlásit se za mezinárodně nepříslušný.

Tvrzení žalobce o tom, že nebude-li zjištěno místo faktického pobytu žalovaného v žádném členském státě, bude mu odebráno právo soudní ochrany, soudce posoudil jako nesprávné.

Soud v první řadě uvedl, že bydliště jako místo faktického pobytu posoudil dle práva českého a nelze podle něj vyloučit, že právní doktrína jiných členských států by dospěla k definici pro žalobce příznivější. O jaké konkrétní státy by se mohlo jednat, soud neuvedl.

Nadto je dle soudu zřejmé, že žalobce svou námitkou staví právo na soudní ochranu věřitele (v pozici žalobce) před právo dlužníka (v pozici žalovaného) se v řízení účinně bránit, přičemž tento názor je dle stanoviska soudu v rozporu s Nařízením.

Soud konstatoval, že Soudní dvůr ve svých rozhodnutích zdůraznil, že Nařízení ve všech svých ustanoveních, směřuje k zachování práva

žalovaného účinně se v řízení bránit. Jen díky těmto zárukám poskytovaným žalovanému může být uznávání a výkon soudních rozhodnutí v režimu Nařízení tak liberální.¹⁶⁴

Z uvedeného je dle soudu zřejmé, že tam, kde je namíste aplikovat Nařízení, má právo žalovaného se v řízení účinně bránit přednost před právem žalobce na soudní ochranu.

V této souvislosti se soud ztotožnil s názorem opatrovníka žalovaného v tom, že Nařízení neumožňuje vést řízení proti osobě neznámého pobytu. Soud bez dalšího věrohodného odůvodnění dále uvádí, že v každém jiném členském státě by rozhodnutí vydané v řízení dle českého procesního práva, kde je žalovaný zastoupen procesním opatrovníkem, bylo shledáno v rozporu s veřejným pořádkem a nemohlo by proto být ve smyslu čl. 34 odst. 1 Nařízení uznáno.

Toto usnesení bylo následně potvrzeno usnesením Krajského soudu v Plzni č. j. 25 Co 215/2007-53. Odvolací soud se ztotožnil se skutkovými i právními závěry soudu prvního stupně.

Žalobce se proti usnesení odvolacího soudu dovolal k Nejvyššímu soudu České republiky.

Nejvyšší soud České republiky rozhodnutí soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k novému rozhodnutí. Nejvyšší soud vycházel při posouzení věci ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, tedy že ačkoliv je žalovaný je občanem České republiky a je hlášen k pobytu na adrese v Chebu, v této obci se dlouhodobě nezdržuje a jeho současný pobyt se soudům nepodařilo zjistit.

Nejvyšší soud České republiky také přisvědčil právnímu závěrům soudů obou stupňů v tom smyslu, že české právo chápe pojem bydliště jako místo

---

¹⁶⁴ Srov. 125/79 Denilauler v. Couchet Erérers, C-474/93 Hengst v. Campese, 166/80 Klomps v. Michel.

pobytu fyzické osoby, ve kterém se zdržuje s úmyslem zdržovat se tam trvale. Zopakoval v této souvislosti, že bydlištěm fyzické osoby se rozumí obec, popř. městský obvod, v němž tato osoba skutečně bydlí s úmyslem se tam trvale zdržovat (tj. zejména místo, kde má svůj byt, rodinu, popř. kde pracuje, jestliže tam i bydlí). Zápis v identifikačním dokladu žalovaného i údaj v evidenci obyvatel nekorespondují s jeho skutečným bydlištěm, které se nepodařilo zjistit. Z uvedeného důvodu nelze dovozovat, že bydliště žalovaného, jak ho chápe české právo, je v Chebu.

Postup, jaký soudy obou stupňů v dané věci podle Nařízení zvolily za situace, kdy žalovaný je neznámého pobytu, však nelze dle Nejvyššího soudu České republiky akceptovat. Dovolací soud se neztotožňuje s názorem, že za situace, kdy žalobce neprokázal, že žalovaný má bydliště v místě, kde je hlášen k trvalému pobytu (není-li splněna podmínka článku 16 odst. 2 Nařízení), a soudu se pobyt žalovaného nepodařilo zjistit, nezbyvá, než vyhovět námitce opatrovníka žalovaného, prohlásit Okresní soud v Chebu za nepřislušný a řízení zastavit.

Je dle Nejvyššího soudu České republiky pravdou, že Nařízení neobsahuje výslovnou úpravu soudní příslušnosti pro řízení proti osobám neznámého pobytu – rozlišuje toliko mezi osobami, které mají bydliště na území některého členského státu a osobami, které nemají bydliště na území některého členského státu. Avšak skutečnost, že žalovaný je neznámého pobytu, tzn. nelze určit, zda má bydliště na území některého členského státu či vně EU, nemůže dle Nejvyššího soudu bez dalšího znamenat, že by Nařízení neumožňovalo otázku příslušnosti osloveného soudu k projednání žaloby proti osobě neznámého pobytu posoudit.

Okresní soud v Chebu, u něhož byla žaloba podána, po zjištění, že žalovaný nebydlí na adrese, na níž je hlášen k pobytu, zjišťoval jeho bydliště dotazem na Centrální evidenci obyvatelstva a dotazem na jeho blízké příbuzné. Současný pobyt ověřoval rovněž dotazem na Vězeňskou službu České republiky a prostřednictvím Úřadu práce v Chebu, Městského

úřadu v Chebu, a České správy sociálního zabezpečení, odboru správy údajové základny. Z došlých odpovědí údaje o bydlišti žalovaného nevyplývají.

Soudy pro účely stanovení příslušnosti podle Nařízení nepožádaly o sdělení, zda žalovaný má či nemá bydliště na jejich území, orgány ostatních členských států, popř. některého (některých) z nich. Absenci takového postupu jim však nelze vytýkat. Při počtu členských států a riziku absence či výrazné prodlevy v dodání odpovědí se takový požadavek jeví jako neadekvátní tím spíše za situace, kdy okolnosti případu nenasvědčují, že by bylo možné očekávat kladnou odpověď některého z členských států a dotazování by neskýtalo reálnou možnost zjistit, že žalovaný v některém z ostatních členských států skutečně bydlí. Protože nebylo zjištěno bydliště žalovaného v jiném členském státě, nemůže být otázka příslušnosti vyřešena v souladu s článkem 2 a 3 Nařízení.

Článek 4 Nařízení dopadá na žaloby vůči osobám, které nemají bydliště na území některého členského státu (tedy osoby s bydlištěm na území třetích států). Je však otázkou, zda Nařízení zamýšlelo, aby článek 4 dopadal vedle osob s bydlištěm na území třetích států i na situace, kdy se bydliště osoby nenachází vně území EU, avšak nepodaří se prokázat její bydliště na území některého z členských států.

Ze spisu není zřejmé, že by žalovaný z České republiky trvale vycestoval a že by se jeho bydliště nacházelo vně území EU; naopak je velice pravděpodobné, že se nadále zdržuje v České republice, avšak nepodařilo se ho lokalizovat.

V souladu s ustanovením článku 76 odst. 2 je Nařízení závazné v celém rozsahu a přímo použitelné v členských státech v souladu se Smlouvou o fungování Evropské unie. Nařízení neharmonizuje národní procesní předpisy členských států, v zásadě nezasahuje do těch procesních předpisů členských států, které nespádají do působnosti Nařízení. Nebrání tomu, aby

bylo použito ustanovení národního práva, které umožňuje vést řízení proti osobě, jejíž pobyt není znám.

Nelze-li příslušnost určit podle shora označených článků Nařízení, musí být podle názoru Nejvyššího soudu České republiky určena podle vnitrostátního práva osloveného soudu, v daném případě podle vnitrostátních procesních pravidel České republiky. Podle něho by ostatně bylo namístě příslušnost řešit i v případě, že by odpovědi všech členských států byly záporné. Pravidla pro určení příslušnosti musí sice být vysoce předvídatelná a založená na zásadě, podle které je příslušnost obecně založena na místě bydliště žalovaného, avšak to platí tehdy, může-li být na tomto základě vůbec určitelná. Nelze totiž připustit, aby se dlužník vyhnul svým závazkům vůči věřiteli proto, že k projednání žaloby nebude příslušný žádný soud.

Kromě místa bydliště žalovaného musí dle Nejvyššího soudu v případě, že žalovaný je neznámého pobytu, existovat i jiná kritéria pro určení příslušnosti založená na úzké vazbě mezi soudem a sporem nebo usnadňující řádný výkon spravedlnosti. V daném případě jde o ust. § 86 OSŘ.

IX.2. Věc CP Inkaso, s. r. o.

IX.2.1 Skutkový stav

Žalovaný, státní příslušník Vietnamské socialistické republiky, byl podle žalobkyní předložených listin stranou smlouvy o úvěru. Žalovaný tuto smlouvu uzavřel jako spotřebitel a ze smlouvy samé nevyplývalo, že by byla uzavřena pro účel, který by se týkal profesionální nebo podnikatelské činnosti žalovaného. Žalovaný měl v době uzavření smlouvy bydliště v České republice, kde žalobce provozoval podnikatelskou činnost, do

jejíhož rozsahu smlouva spadá. Ke dni uzavření smlouvy o úvěru byl obecným soudem žalovaného Okresní soud v Kroměříži.

S ohledem na skutečnost, že žalovaný nehradil řádně a včas splátky dle úvěrové smlouvy, žalobce podal k Okresnímu soudu v Kroměříži návrh na vydání elektronického platebního rozkazu o zaplacení dlužné částky. Soudu prvního stupně se však nepodařilo zjistit, že by žalovaný měl ke dni podání žaloby bydliště na území České republiky. Soud dále věc posoudil tak, že adresu, na které měl žalovaný hlášen trvalý pobyt, nelze považovat za bydliště žalovaného ve smyslu českého práva. V daném případě se totiž jednalo o ohlašovnu cizinecké policie, nikoliv o místo, kde by žalobce fakticky bydlel.

Okresní soud v Kroměříži z uvedeného důvodu vyslovil svou místní nepříslušnost a věc postoupil Okresnímu soudu ve Zlíně. Okresní soud ve Zlíně vyslovil nesouhlas s postoupením věci a předložil věc Krajskému soudu v Brně k rozhodnutí o důvodnosti svého nesouhlasu. Ten o věci rozhodl tak, že nesouhlas Okresního soudu ve Zlíně s postoupením věci je důvodný. Okresní soud v Kroměříži věc předložil Nejvyššímu soudu k rozhodnutí za účelem určení, který soud České republiky věc projedná a rozhodne.

IX.2.2 Právní posouzení věci Nejvyšším soudem České republiky

S ohledem na cizí prvek v řízení (kterým je v předmětné věci cizí státní příslušnost žalovaného) Nejvyšší soud České republiky nejprve zkoumal, zda je dána pravomoc soudů České republiky ve věci rozhodnout.

Nejprve se Nejvyšší soud v souladu s ust. § 2 zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, dle kterého se ustanovení citovaného zákona použije, jen pokud nestanoví něco jiného mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, zabýval dvoustrannou smlouvou zavazující Českou republiku a Vietnamskou socialistickou republiku. Tato smlouva má totiž aplikační přednost nejen před pravidly

mezinárodního práva procesního obsaženými v českém právu, ale také před čl. 351 Smlouvy o fungování Evropské unie, jakož i před pravidly mezinárodní příslušnosti obsaženými v právu unijním.

Pravomoc soudů v této věci však není dvoustrannou mezinárodní smlouvou řešena¹⁶⁵ a Nejvyšší soud České republiky tedy dále konstatoval, že před aplikováním zákona o mezinárodním právu soukromém je třeba posoudit úpravu obsaženou v normách práva EU, které tak, jak je podrobně odůvodněno výše, mají aplikační přednost před právem členských států.

Podle čl. 15 odst. 1 Nařízení Brusel I ve věcech týkajících se smlouvy uzavřené spotřebitelem pro účel, který se netýká jeho profesionální nebo podnikatelské činnosti, platí, že mezinárodní pravomoc se určuje podle tohoto oddílu mimo jiné také tehdy, pokud se jedná o půjčku návratnou ve splátkách nebo o jiný úvěrový obchod určený k financování koupě takových movitých věcí nebo také ve všech ostatních případech, kdy byla smlouva uzavřena s osobou, která provozuje profesionální nebo podnikatelské činnosti v členském státě, na jehož území má spotřebitel bydliště.

Dále Nejvyšší soud České republiky uvádí, že podle čl. 16 odst. 2 Nařízení Brusel I může smluvní partner podat žalobu proti spotřebiteli pouze u soudů členského státu, na jehož území má spotřebitel bydliště. Tak jak bylo opakovaně zdůrazněno výše, soud podle čl. 59 nařízení Brusel I použije pro posouzení, zda má strana řízení bydliště na území členského státu, u jehož soudů byl podán návrh, své právo. Nemá-li strana řízení bydliště v členském státě, u jehož soudů byl návrh podán, použije soud pro

---

¹⁶⁵ K tomu v podrobnostech Nejvyšší soud odkazuje na Smlouvu mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních, uveřejněnou vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 98/1984 Sb., jejímž nástupnickým státem je Česká republika.

posouzení, zda má strana řízení bydliště v jiném členském státě, právo tohoto členského státu.

Vzhledem k tomu, že jde o žalobu, kterou podal smluvní partner proti spotřebiteli, je namístě aplikovat čl. 16 odst. 2 Nařízení Brusel I, podle kterého může být žaloba podána pouze u soudů členského státu, na jehož území má spotřebitel bydliště.

Nejvyšší soud tedy dále ověřoval, zda má žalovaný bydliště na území České republiky, a vyšel ze závěrů učiněných soudem prvního stupně, tedy především z toho, že soud prvního stupně nezjistil ani žádné okolnosti nasvědčující tomu, že by měl žalovaný bydliště v jiném členském státě, ani skutečnosti, které by mu umožnily dospět k závěru, že má bydliště mimo území EU.

S přihlédnutím k výše uvedenému a při zhodnocení současné judikatury Soudního dvora tak Nejvyšší soud uzavírá, že cílem Nařízení Brusel I je zabránit situacím odepření spravedlnosti, ke kterým by mohlo dojít tehdy, když by žalobce nemohl dosáhnout vedení řízení z důvodu nemožnosti zjistit bydliště žalovaného. V případech, kdy je bydliště žalovaného neznámé, je požadavek dodržování práva žalovaného na obhajobu třeba naplňovat při dodržování práva žalobce obrátit se na soud, aby rozhodl o jeho nároku. Nejvyšší soud pak doslovně přebírá závěry judikatury komentované shora, když uvádí, že: *„Na rozdíl od situace žalovaného, který může, jestliže byl zbaven možnosti účinné obrany, dosáhnout dodržení práva na obhajobu tím, že podle čl. 34 bodu 2 nařízení Brusel I napadne uznání rozsudku, brozí totiž žalobci, že bude zbaven veškeré možnosti podat žalobu“*.¹⁶⁶

Z uvedených důvodů se Nařízení Brusel I použije i tehdy, kdy soudy nejsou schopny určit aktuální bydliště žalovaného a nemají průkazné indicie umožňující dospět k závěru, že žalovaný má bydliště mimo území EU.

---

¹⁶⁶ Zde soud v podrobnostech odkazuje na rozhodnutí Lindner, odst. 51 a 53 a také rozhodnutí C - 292/10, G proti Cornelius de Visser, odst. 50 a 57.

Pokud žalovaný spotřebitel své poslední známé bydliště opustil a neinformoval smluvního partnera o adrese svého nového bydliště, pravomoc rozhodnout o žalobě směřující proti spotřebiteli mají soudy členského státu, na jehož území se nacházelo poslední známé bydliště spotřebitele. Toto řešení je dle stanoviska Nejvyššího soudu České republiky v souladu s cíli Nařízení Brusel I, kterými je mimo jiné posílit právní ochranu osob usazených v EU tím, že umožňuje žalobci snadno určit soud, u něhož může podat žalobu, a žalovanému přiměřeně předvídat, u kterého soudu může být žalován.

Nejvyšší soud vzhledem k výše uvedenému dospěl k závěru, že pravomoc soudů České republiky je dána, neboť poslední bydliště žalovaného, které bylo možné zjistit, se nachází v České republice. Jedná se o místo, které žalovaný sám udal jako svoji adresu ve smlouvě o úvěru, přičemž změnu této adresy žalovaný smluvnímu partnerovi nenahlásil.

Nejvyšší soud dále zkoumal podmínky místní příslušnosti a dospěl k závěru, že podmínky místní příslušnosti chybějí nebo je nelze zjistit. Podle ust. § 85 odst. 1 OSŘ ve spojení s ustanovením § 11 odst. 1 věty druhé OSŘ by byl místně příslušným k projednání věci soud, v jehož obvodu měl žalovaný v době podání žaloby bydliště, nebo neměl-li bydliště, v jehož obvodu se zdržoval; takový soud se však nepodařilo zjistit.

Nejvyšší soud rozhodl ve věci tak, že věc projedná a rozhodne Okresní soud v Kroměříži, v jehož obvodu se nacházelo bydliště žalovaného v době uzavření smlouvy o úvěru.

XI.2.3 Hodnocení rozhodnutí soudu

Z odůvodnění rozhodnutí tak, jak je dostupné na webových stránkách Nejvyššího soudu České republiky, není možné posoudit, zda byla v daném případě naplněna podmínka, že spotřebitel měl ve smlouvě výslovně zakotvenu povinnost informovat smluvní partnera o změně bydliště. Ze

znění odůvodnění lze však předpokládat, že takováto povinnost ve smlouvě byla a dané rozhodnutí tak přesně odpovídá závěrům, které z případu Lindner učinila autorka této práce.

Pokud jde o určení místní příslušnosti, lze podotknout, že ke dni podání žaloby nebylo možno místní příslušnost určit za využití zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, neboť tato norma nebyl k tomu dni ještě v účinnosti. Nejvyšší soud České republiky však k určení místní příslušnosti využil posledního známého bydliště žalovaného, což je postup, který by byl v souladu i s výše popisovanými ustanoveními o fikci bydliště.

X. Závěr

Mezi jednu ze čtyř základních svobod vnitřního trhu EU patří volný pohyb osob, přičemž jedním z důsledků odstraňování překážek, které z nejrůznějších důvodů dříve nejrůznějšími způsoby omezovaly občany EU při přesunu do jiného členského státu, je také nárůst případů uzavírání smluv s příslušníky s ostatních členských států a s tím související nárůst počtu soudních řízení s cizím prvkem.

Samo sjednocení procesních pravidel o určení příslušnosti a pravidel o výkonu a uznání soudních rozhodnutí provedená Nařízením Brusel I ohledně sporů obsahujících cizí prvek tak má za cíl odstranit v co největší míře překážky fungování vnitřního trhu, které by mohly plynout z rozdílnosti vnitrostátních právních předpisů upravujících pravomoc soudů jednotlivých členských států.

Autorka této práce má ze své praxe zkušenost, že velká skupina soudních sporů je vedena proti státním příslušníkům některého z unijních států, u kterých není známo, kde se nacházejí. Není v mnoha případech přitom nejen možné zjistit, zda se tyto osoby nacházejí v České republice, ale je současně otázkou, zda se nacházejí v EU vůbec.

Za takové situace se nabízí otázka, zda je v České republice v řízení proti takovýmto žalovaným možné využít ustanovení Nařízení Brusel I, které svoji osobní působnost zpravidla odvozuje od bydliště žalovaného a současně jako obecné kritérium pro stanovení mezinárodní pravomoci stanoví právě bydliště žalovaného.

Dle bodu 11 odůvodnění Nařízení Brusel I platí, že: *„Pravidla pro určení příslušnosti musí být vysoce předvídatelná a založená na zásadě, podle které je příslušnost obecně založena na místě bydliště žalovaného, a musí být na tomto základě vždy určitelná (...)“*

Článek 59 Nařízení Brusel I pak stanoví, že pro posouzení, zda má strana řízení bydliště na území členského státu, u jehož soudů byl podán návrh,

použije soud své právo. Nemá-li strana řízení bydliště v členském státě, u jehož soudů byl návrh podán, použije soud pro posouzení, zda má strana řízení bydliště v jiném členském státě, právo tohoto členského státu.

Nařízení přitom má aplikační přednost, což znamená, že členské státy mají vždy povinnost aplikovat pravidla zakotvená Nařízením, a to i tehdy, když jejich vnitrostátní úprava stanoví aplikační výjimku.

V praxi z výše uvedených důvodů často vyvstává otázka, jakým způsobem posoudit v souladu s Nařízením Brusel I postavení cizího státního příslušníka, který je v okamžiku zahájení řízení neznámého pobytu.

V prvé řadě je otázkou, zda situace, kdy je žalovaný neznámého pobytu a současně státním příslušníkem jiného státu, než je stát, ve kterém dané řízení probíhá, zakládá toliko cizí státní příslušnost jednoho z účastníků (jako jediný do úvahy připadající cizí prvek) mezinárodní prvek v řízení. Zda jde tedy v obecné rovině o řízení s mezinárodním prvkem a je namístě aplikovat pravidla Nařízení, či zda jde o situaci čistě vnitrostátní.

S ohledem na skutečnost, že Nařízení Brusel I problematiku vedení řízení proti osobám neznámého pobytu neupravuje vůbec, je dále také otázkou, zda Nařízení Brusel I brání v obecné rovině použití takového ustanovení národního práva, které umožňuje vést řízení proti osobám, jejichž pobyt není znám. V českém právním řádu jde konkrétně o institut opatrovníka osoby neznámého pobytu ustanovovaného postupem podle ust. § 29 odst. 3 OSŘ.

Dále je třeba také posoudit, jaký je rozsah pravomocí opatrovníka v takovém řízení z pohledu Nařízení Brusel I, jaká je povaha jeho účasti a jaké praktické důsledky má jeho ustanovení pro následný výkon rozhodnutí v třetím státě. Zejména je otázkou, zda úkony opatrovníka (resp. nekonání opatrovníka) lze považovat za podřízení se pravomoci bez výhrad.

Cílem této disertační práce bylo jednak popsat existující výkladové problémy, jednak v souladu s rozhodovací praxí a doktrinárními výklady

nabídnout jejich řešení tak, aby autorka také přispěla naplňování uvedených cíle Bruselské úmluvy, tedy „*posílit v rámci Společenství právní ochranu osob v něm trvale usazených*“.

Disertační práce současně sledovala změny právní úpravy, které vedly k přijetí Nařízení Brusel I bis, a to zejména ty změny, dle kterých došlo v některých případech k rozšíření působnosti pravidel o příslušnosti obsažených v Nařízení na spory, ve kterých jsou žalovanými osoby z třetích zemí.

Pokud jde o základní hypotézy práce, autorka měla v první řadě za to, že Nařízení Brusel I nebrání vedení řízení proti osobě neznámého pobytu s tím, že soudila, že v takovém případě bude možné určit mezinárodní pravomoc na základě posledního známého bydliště.

Pokud by však jediným do úvahy připadajícím cizím prvkem v řízení měla být cizí státní příslušnost jednoho z účastníků, pak měla autorka této práce za to, že půjde o situaci ryze vnitrostátní. Tento závěr dovozovala s ohledem na skutečnost, že kritérium státní příslušnosti bylo pro určení pravomoci zcela opuštěno a státní příslušnost je tedy pro řízení zcela nepodstatnou skutečností.

Současně měla autorka za to, že Nařízení Brusel I nebrání použití ustanovení takového ustanovení národního práva, které umožňuje vést řízení proti osobám, jejichž pobyt není znám.

Vycházela z toho, že jmenováním opatrovníka na základě zákona a při respektování reprezentativní judikatury, zejména Ústavního soudu, nejsou účastníkovi upírána jeho procesní práva. Z praxe autorky je přitom zřejmé, že je tomu ve většině případů právě naopak. S přihlédnutím k ustálené judikatuře Ústavního soudu je totiž osobám neznámého pobytu ustanovován v drtivé většině opatrovníkem advokát. Takové osoby mají tedy procesní postavení výhodnější minimálně v tom rozsahu, že je jim

poskytnuta zcela zdarma právní pomoc, což obvykle vede minimálně ke včasnému podání námitek promlčení a nedostatku mezinárodní pravomoci.

Smyslem ustanovení opatrovníka osobě neznámého pobytu tak, jak je tento institut zakotven v OSŘ, je zájem na zajištění ochrany jejích zájmů a základních práv. V souladu s rozhodovací praxí Ústavního soudu je nezbytné v řízení dbát na skutečnost, že funkce opatrovníka nebyla zákonem zakotvena proto, aby usnadňovala činnost soudu tím, že má kam odesílat písemnosti. Jejím smyslem je důsledné hájení zájmů účastníka, který se nemůže účastnit řízení. Ustanovení opatrovníka přitom musí předcházet šetření o tom, zda jsou dány předpoklady pro takový postup v řízení, či zda není možno použít jiné opatření.

Opatrovníkovi je občanským soudním řádem přiznáno stejné postavení jako zástupci na základě plné moci a jeho povinností je v první řadě hájit zájmy nepřítomného účastníka. Z uvedených důvodů je mimo jiné povinností soudu zprostit funkce takového opatrovníka, který svoji funkci v řízení nevykonává fakticky vůbec nebo zcela nedostatečně. Postup, kdy by byl soudem ustanoven a poté tolerován zcela nečinný opatrovník, je nepřijatelným formalismem, který by ve svém důsledku popíral právo nepřítomného účastníka na spravedlivé řízení.

Z veškerých výše uvedených důvodů měla autorka za to, že institutu opatrovníka lze bez dalšího využít a současně, že jeho úkony v řízení lze za splnění dalších podmínek považovat za podřízení se pravomoci jinak mezinárodně nepřislušného soudu. Rozhodnutí vydané v takém řízení pak zároveň považovala za jednoznačně vykonatelné v ostatních členských státech.

Autorka po posouzení dostupné literatury a judikatury, zejména s přihlédnutím k průlomovému rozhodnutí k této otázce ve věci C-327/10, Hypoteční banka proti Udovi Mikovi Lindnerovi, dospěla k následujícím závěrům:

Předpokladem použití pravidel stanovených Nařízením je, že situace, o kterou jde, může vyvolat otázky ohledně určení mezinárodní příslušnosti tohoto soudu. O takovou situaci se jedná také v případě, kdy soud členského státu rozhoduje o žalobě proti státnímu příslušníkovi jiného členského státu, jehož bydliště není tomuto soudu známo.

Tedy nepotvrdila se hypotéza autorky, že jde v dané věci o ryze vnitrostátní věc. Pouhá otázka ohledně možné pravomoci soudů jiného státu (bez ohledu na to, že odpověď by byla zamítavá), vnáší dle Soudního dvora do řízení prvek nejistoty ohledně mezinárodní pravomoci a je tak třeba aplikovat pravidla Nařízení Brusel I.

Dalším závěrem práce je, že pokud spotřebitel, který je stranou smlouvy o dlouhodobém hypotečním úvěru s povinností informovat smluvního partnera o jakékoliv změně adresy, opustí své bydliště předtím, než je proti němu podána žaloba pro porušení smluvních povinností, jsou soudy členského státu, na jehož území se nachází poslední známé bydliště spotřebitele, na základě čl. 16 odst. 2 Nařízení příslušné rozhodnout o této žalobě, jestliže nejsou podle článku 59 Nařízení schopny určit aktuální bydliště žalovaného a nemají ani průkazné indicie umožňující dospět k závěru, že žalovaný má skutečně bydliště mimo území EU. První hypotéza autorky tedy byla správná.

Z aktuální judikatury lze dále učinit závěr, že Nařízení Brusel I současně nebrání použití ustanovení vnitrostátního procesního práva členského státu, které ve snaze zabránit situaci odepření spravedlnosti umožňuje vést řízení proti osobě, která se neúčastní řízení a jejíž pobyt není znám. Podmínkou je, aby se soud ujistil, že proběhla veškerá pátrání, která ukládají zásady řádné péče a dobré víry, aby byl zjištěn pobyt žalovaného. I tato hypotéza se tedy potvrdila.

Pokud jde o postavení opatrovníka osoby neznámého pobytu, potvrdila se hypotéza, že i v řízení spadajícím pod rozsah Nařízení Brusel I je možné využít tohoto institutu vnitrostátního práva. Je tomu tak proto, že Nařízení

Brusel I neunifikuje ve členských státech veškerá procesní pravidla, ale pouze rozhraničuje mezinárodní pravomoci mezi jednotlivými státy.

Naopak se nepotvrdila hypotéza, že nevznese-li opatrovník coby první úkon, který mu v řízení přísluší námitku nedostatku mezinárodní pravomoci, založí tím pravomoc jinak nepravomocného soudu v důsledku podřízení se pravomoci bez výhrad.

XI. Shrnutí

Cílem této práce bylo zhodnotit, jak ve světle Nařízení Brusel I posoudit možnost vedení řízení proti osobám neznámého pobytu za situace, kdy je v praxi značná skupina soudních sporů vedena proti žalovaným, u kterých k datu podání žaloby není zřejmé, kde konkrétně se právě nacházejí. Odmítnutím pravomoci v takových případech, s poukazem na skutečnost, že pravomoc dle Nařízení Brusel I je založena jen tehdy, pokud je známé bydliště žalovaného na území některého ze členských států EU, by ve svém důsledku mohla znamenat odepření práva na spravedlivý proces. Pravdou však je, že samo zjištění, že je osoba neznámého pobytu, vede k pochybnostem ohledně založení osobní působnosti Nařízení Brusel I.

Při posouzení aktuální judikatury Soudního dvora a s využitím výkladu dotčených ustanovení Nařízení dospěla autorka této práce k závěru, že při respektování pravidel spravedlivého procesu je možné vést v režimu Nařízení Brusel I řízení i proti žalovaným, u nichž není ke dni zahájení řízení známo jejich bydliště.

Zásadní povinnosti k respektování pravidel spravedlivého procesu přitom leží na nalézacím soudu, který má v první řadě činit veškeré kroky ke zjištění bydliště osoby. Až pokud se soudu nepodaří zjistit, kde má osoba bydliště, může odvodit svou pravomoc dle posledního známého bydliště osoby. Soud také může svoji pravomoc založit tehdy, pokud je vysoce pravděpodobné, že žalovaný má bydliště na území daného členského státu.

Zvláštní pozornost musí být tak, jak je tomu v evropském právu obvyklé, ve sporech, kde na jedné straně vystupuje slabší strana, jejíž zájmy evropský zákonodárce chrání. V takovýchto sporech bude potřeba vždy vážit postup založený na fikci bydliště s ohledem na respektování práv slabších stran garantovaných Nařízením.

Naopak se autorce nepodařilo potvrdit hypotézu, že státní příslušnost nepředstavuje sama o sobě cizí prvek v řízení. Z výkladu podávaného

Soudním dvorem, jakož i z ostatních citovaných pramenů, je třeba dospět k opačnému závěru. I tehdy, je-li jediným do úvahy připadajícím cizím prvkem skutečnost, že je některý z účastníků cizím státním příslušníkem, pak již tato skutečnost vyvolává otázky ohledně mezinárodní pravomoci a vede k aplikaci Nařízení Brusel I na daný vztah.

Pokud jde o možnost využití institutů jednotlivých vnitrostátních právních řádů, které umožňují vést řízení proti osobám, jejichž pobyt není znám, je třeba konstatovat, že takové použití není samo o sobě v rozporu s pravidly zakotvenými v Nařízení. Cílem Nařízení nebylo unifikovat komplexně procesní pravidla členských států, ale pouze rozhraničit jejich pravomoci (a v některých případech stanovit mezinárodní příslušnost jejich konkrétních soudů).

Takováto vnitrostátní pravidla je však možné využít jen tehdy, jsou-li při jejich aplikaci chráněna práva žalovaného na obhajobu.

Naopak jsou-li práva žalovaného chráněna jen za využití takových institutů, které jsou vnitrostátním právem určeny k ochraně práv účastníka neznámého bydliště (v českém a rakouském právu půjde např. o institut opatrovníka, v německém o institut zveřejnění), nebude oproti původní hypotéze autorky možné dospět k závěru, že došlo k podřízení se pravomoci bez výhrad, ani nebude moci být vydán rozsudek pro zmeškání, který by byl akceptovatelným exekučním titulem ve světle příslušných unijních předpisů. Takovéto postupy totiž vyžadují v první řadě účast žalovaného na řízení, která není při využití jmenovaných institutů zajištěna.

Rozhodnutí vydaná v řízení, v němž byl žalovaný zastoupen opatrovníkem (či bylo užito jiného institutu *lex fori* určeného k ochraně práva účastníka neznámého pobytu), pak mohou být v jiném členském státě uznána tehdy, byla-li v nalézacím řízení respektována práva žalovaného na spravedlivý proces, zejména pak právo na obhajobu.

Závěrem lze konstatovat, že aktuální judikatura Soudního dvora zvyšuje právní jistotu smluvních stran. Její závěry je třeba hodnotit pozitivně, neboť by nebylo možné považovat za spravedlivé, kdyby pouhým „ztracením se“ měli žalovaní možnost vyhýbat se soudnímu řízení.

Samozřejmě z praktického hlediska bude vydání exekučního titulu proti osobě, jejíž pobyt není znám, ve značném množství případů považováno za Pyrrhovo vítězství, když takový rozsudek, ač vykonatelný, nebude mít pro žalobce valné ceny bez současné existence žalovaného, z jehož majetku by mohl být žalobce uspokojen.

XII. Summary

The aim of this paper was to consider how to assess, in light of Brussels I Regulation, a possibility of taking proceedings against a person whose domicile is unknown, whereas in practice there is a considerable number of cases that are brought against defendants whose particular domiciles are unknown on the date of the lodging of a complaint. Refusing jurisdiction in such cases with reference to the fact that under Brussels I Regulation the jurisdiction is only established if it is known that the defendant is domiciled in one of the member states of the Union might thus lead to a denial of the right to fair proceedings. However, the truth is that the finding itself that a person's domicile is unknown leads to doubts regarding the personal jurisdiction of the Brussels I Regulation.

Taking the contemporary case law of the Court of Justice into account and making use of the interpretation of relevant provisions of the Regulation, the author of this paper has come to a conclusion that while respecting the right to fair proceedings it is possible to try a case against a person whose domicile is unknown on the date of the commencement of proceedings under Brussels I regime, as well.

The most fundamental obligations to respect the principles of fair proceedings lie with a trial court which is supposed to take all possible steps to determine the domicile of a respective person. Only if the court does not succeed in determining the domicile of a person, it may infer its jurisdiction based on the last known domicile of the respective person. The court may also claim jurisdiction if it is highly probable that the defendant is domiciled in the respective member state.

It is common in European Union law that special attention is paid to cases where one of the parties is in a weaker position, whose interests are protected by the European legislator. In such disputes it will always be necessary to consider the process based on a legal fiction of domicile, respecting the rights of weaker parties guaranteed by the Regulation.

On the other hand, the author did not succeed in confirming the hypothesis that the nationality as such does not represent a foreign element in the proceedings. Based on the interpretations by the Court of Justice, as well as on other cited sources, the opposite conclusion must be drawn. Even when the only foreign element to be taken into consideration is the fact that one of the parties to the dispute is a national of a foreign state, this fact raises questions regarding the international jurisdiction and leads to the application of Brussels I Regulation to the respective relationship.

As for the possibility to apply institutes incorporated in individual domestic legal orders which enable to institute proceedings against persons whose domiciles are not known, it must be said that the application thereof as such does not contravene the principles embodied in the Regulation. The aim of the Regulation was not to comprehensively unify procedural rules of member states but merely to determine their jurisdiction (and in some cases to stipulate the international jurisdiction of their particular courts).

Such domestic rules may, however, only be applied if the right to defence of a defendant is protected at the same time.

On the other hand, should the rights of the defendant be protected only through the application of such institutes (e.g. the institute of a curator in Czech and Austrian law, or the institute of publication in German law), it is not possible to come to the conclusion, contrary to the author's initial hypothesis, that the case was submitted to the jurisdiction without reservations; also, it is not possible to enter a default judgment, which would serve as an acceptable enforcement order in light of respective Union provisions. Such procedures primarily require that the defendant be present in the proceedings; making use of said institutes the presence of the defendant is not secured.

Decisions made in proceedings in which the defendant was represented by a curator (or in which another institute of *lex fori* intended to protect the rights of a defendant whose domicile is unknown was used) may only be recognised by another member state providing the rights to fair proceedings were respected, namely the right to defence.

In conclusion, it can be said that the present case law of the Court of Justice reinforces the legal security of contracting parties. The assessment of its conclusions must be positive because it could not be deemed fair if the mere “disappearance” enabled defendants to avoid proceedings.

Clearly, from the practical point of view, an execution order against a person whose domiciles are not known will only represent a Pyrrhic victory as such a judgment, although enforceable, will be of low value for the claimant in the situation where the defendant, from whose property the claimant would be remedied, be non-existent.

Literatura

Ancel, B.: The Brussels I Regulation: Comment. Yearbook of Private International Law. München: Sellier. European Law Publishers, Volume III, 2001, str. 101 an.

Brilmayer, L.: The Role of Substantive and Choice of Law Formations and Application of Choice of Law Rules. Recueil des Cours, 1995, str. 9 an.

Bříza, P.: Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě. Praha: C. H. Beck, 2012.

Bureš, J., Drápal, L. a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. II. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

Busch, M. L.: Overlapping Institutions, Forum Shopping, and Dispute Settlement in International Trade. International Organization [online]. Volume 61, Issue 4, 2007, str. 735-761. Dostupné z: <http://faculty.georgetown.edu/mlb66/forum%20shopping%20IO.pdf>.

Cheshire, J., North, P & Fawcett, J.: Private International Law. Oxford: Oxford University Press, 2008.

Dickinson, A.: Legal Certainty - Too Much of a Good Thing? in Pascal de Vareilles-Sommières (eds): Forum Shopping in the European Judicial Area. Oxford: Hart Publishing, 2007.

Dickinson, A.: The Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters (Recast) ('Brussels I bis' Regulation). European Parliament, September 2011; Sydney Law School Research Paper No. 11/58. [online]. 2011 [cit. 13.7. 2015] Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1930712.

Fenyk, J., Ondruš, R.: Mezinárodní právo procesní. Uznání a výkon cizích rozhodnutí. Právní styk s cizinou v trestním a netrestním. Linde, Praha 1997.

Graveson, R. H.: Comparative Aspects of the General Principles of Private International Law. Recueil des Cours. Volume 109, 1961, str. 1 an.

Hay, P.: Internationales Privat und Zivilverfahrensrecht. 3. vydání. München: C. H. Beck, 2007.

Jenardova zpráva. Úř. věst. 1979, C 59.

Kučera, Z.: Mezinárodní právo soukromé a procesní. 7. vydání. Brno: Doplněk, 2009. Kučera, Z., Pauknerová, M., Růžička, K.: Právo mezinárodního obchodu. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008.

McCaffrey, S. C., Main, T. O.: Transnational litigation in Comparative Perspective. Theory and application. New York: Oxford University Press, 2010.

Návrh NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepracované znění) {SEK(2010) 1547} {SEK(2010) 1548}.

Pauknerová, M.: Defendants with unknown address. Essays in Honour of Michael Bogdan. Lund, 2013, str. 411-424.

Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013.

Pauknerová, M.: Jurisdiction over consumer contracts under Article 15(1) (b) of the Brussels I Regulation and the definition of the „consumer domicile“ – de lege lata and de lege europaea merenda. Yearbook of private international law. München: Sellier. European Law Publishers, Volume IX, 2007 495 an.

Pauknerová, M.: Konference věnovaná kodifikaci soukromého práva. Část II. Evropské mezinárodní civilní procesní právo. Právní fórum 4/2006, str. 45-53.

Pauknerová, M.: Mezinárodní civilní procesní právo po vstupu České republiky do EU – vybrané otázky. Právní rozhledy 9/2004.

Pauknerová, M., Pfeiffer, M.: The New Act on Private International Law in the Czech Republic: Starting Points and Perspectives Within the European Union. Journal of Private International Law. Volume 10, Issue 2, 2014, str. 205-226.

Pauknerová, M., Rozehnalová, N., Zavadilová, M. a kol.: Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2013.

Pauknerová, M.: Princip zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti a mezinárodní právo soukromé (Principle of prohibition of discrimination on grounds of nationality and private international law, in Czech), in Klíma K. (ed.): Pocta Josefu Blahožovi. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2007, str. 93-102.

Pauknerová, M.: Private International Law in the Czech Republic: Tradition, New Experience and Prohibition of Discrimination on Grounds of Nationality. Journal of Private International Law. Volume 4, Issue 1, 2008, str. 83-105.

Pfeiffer, M.: Kritérium obvyklého pobytu v mezinárodním právu soukromém. Praha: Leges, 2014.

Pomahač, R.: Evropské veřejné právo. Praha: ASPI, 2004.

Rozehnalová, N.: Doložky o právním režimu a o řešení sporů v případě smluv v mezinárodním obchodním styku I. - II. Právní praxe v podnikání, 1998/1, str. 5 an.; 1998/2, str. 12 an.

Rozehnalová, N., Týč, V.: Evropský justiční prostor (v civilních otázkách). 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2005.

Rozehnalová, N.: Evropský justiční prostor ve věcech civilních. Část V. Právní fórum 6/2005, str. 201-206.

Rozehnalová, N.: K ustanovením zákona č. 216/1994 Sb. dotýkajících se řešení mezinárodních obchodních sporů. Právník 1995/12, str. 1177 an.

Rozehnalová, N.: Právo mezinárodního obchodu. 3. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010.

Rozehnalová, N., Valdhans J., Drličková K., Kyselovská T.: Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I). Praha: Wolters Kluwer, 2013.

Simon, P., Šuk, P.: Upravuje Nařízení Brusel I soudní pravomoc nebo příslušnost? Právní fórum 2/2008, str. 54-58.

Švestka, J., Dvořák, J. Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2014.

Steiner, V.: Občanské právo procesní v teorii a praxi. Praha: Orbis, 1975.

Týč, V.: Základy práva Evropské Unie pro ekonomy. Linde, Praha, 2001.

Týč, V., Rozehnalová, N.: Evropský rozměr procesního práva, Časopis pro právní vědu a praxi 3/1998, str. 503 an.

Vareilles-Sommières, Pascal de: The Mandatory Nature of Article 2 of the Brussels Convention and Derogation from the Rule it lays down in Pascal de Vareilles-Sommières (eds), Forum Shopping in the European Judicial Area. Oxford: Hart Publishing, 2007, str. 101 an. Wolff, L.-C.: The law of cross-border business transactions: principles, concepts, skills. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2013.

Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 3. vydání. Praha: Linde, 2004.

Wouters, J.: The principle of non-discrimination in European Community law. EC Tax Review. Volume 8, Issue 2, 1999, str. 98-106.